

SLEZSKÁ UNIVERZITA V OPAVĚ
Filozoficko-přírodovědecká fakulta
Ústav historie a muzeologie

Výrobna likérů firmy Siegfried Gessler v Krnově
Bakalářská diplomová práce

Autor: Pavel Petr
Obor: Historie-muzeologie
Ročník: 3
Vedoucí práce: PhDr. Petr Vojtal
Oponent práce: PhDr. Pavel Šopák

OPAVA 2005

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracoval samostatně, po konzultaci s vedoucím práce a že jsem použil těch zdrojů, které uvádím v seznamu pramenů a literatury. V případě kladného obhájení této práce souhlasím, aby byla uložena v knihovně Filozoficko-přírodovědecké fakulty v Opavě a sloužila ve shodě s dalšími autorskými právy ostatním zájemcům.

Opava 28. dubna 2005

Obsah

1. Úvod	5
2. Rozbor pramenů a literatury	7
3. Počátky výroby	9
4. Přelomový rok 1889	11
4.1 Vznik budovy se skladištní, destilační a výhřevnou funkcí	11
4.2 Popis firemní budovy	12
4.3 Účetní bilance	12
4.4 Převzetí provozu Sidonií Gesslerovou	12
5. Období nástupců Siegfrieda Gesslera	14
5.1 Uspořádání firmy po smrti zakladatele	14
5.2 Filiálka v Mokre	14
5.3 Výčep a prodejna lihových nápojů	15
5.4 Spor o charakter firmy	15
5.5 Pracovní řád	18
5.6 Továrna likérů	20
5.7 Vznik hlavní budovy	21
5.8 Popis budovy postavené roku 1900	22
5.9 Nabízený sortiment výrobků a varianty etiket v období monarchie	23
5.10 Likérka a odběratelé	27
5.11 Tvorba reklamy, její ohlas a předměty s ní spojené	27
5.12 Filiálka ve Vídni	29
5.13 Filiálka v Berlíně	30
5.14 Odchod Leo Westreicha a Sidonie Mandelové	30
5.15 Převzetí firmy Hanušem Gesslerem, Pavlem Gesslerem, Markétou Tomljevičovou a Bertou Burgerovou	30
5.16 Nabízený sortiment výrobků a varianty etiket v době 1. Čsl. republiky	31
5.17 Prodej nápojů	35
5.18 Složení, účinky, recepty a kalkulace vybraných likérů	36
5.18.1 Likér Praděd, postupy jeho výroby a specifické varianty	36
5.18.2 Aromatická hořká „India-Bitter“	40
5.18.3 Vaječný koňak	41

5.19 Vývoz likérů do zahraničí.....	41
5.19.1 Převážce Alois Gremser.....	42
5.19.2 Distributor Frederick Ramm.....	43
5.20 Zařízení a zásoby firmy v zrcadle pojistné smlouvy.....	44
5.21 Odchod Markéty Tomljevičové.....	45
5.22 Produkce a výsledky hospodaření na konci éry rodiny Gesslerů.....	46
6. Majetkový převod pod tlakem okupantů.....	47
6.1 Osud synů zakladatele.....	48
7. Výrobní po okupaci, období do konce národní správy.....	49
7.1 Národní správci a nájemci Antonín Palička a Josef Velčovský.....	49
7.2 Správcem Josef Kocur.....	58
7.3 Správcem Československý průmysl lihovarský a droždářský.....	62
7.3.1 Stav nemovitostí před ukončením národní správy.....	63
8. Výrobní součásti Slezského lihovarského a nápojového průmyslu	
- učiněn konec nadějím rodiny Gesslerů.....	65
9. Závěr.....	68
10. Seznam použitých pramenů a literatury.....	70
11. Seznam příloh.....	72

1. Úvod

Tovární výroba likérů si vydobyla přední postavení v rámci krnovského potravinářského průmyslu. Strmý vzestup výroby likérů firmy Siegfried Gessler je obzvláště patrný na přelomu 19. a 20. století. I následující léta tento trend potvrdila. Přesto je období působnosti a samotné existence firmy již dávno minulostí. Rovněž pro většinu Krnovanů je pečlivě budovaná rodinná tradice firmy již neznámým pojmem.

Starší generaci utkvěla v paměti především závěrečná fáze výroby likérů v Krnově, která je charakteristická působením národního podniku Slezské lihovary. V jeho krnovském pobočném závodě se toto tradiční odvětví potravinářského průmyslu ještě léta udrželo, než bylo nevratně přestěhováno. Uvedená závěrečná etapa začíná definitivním znárodněním v roce 1948 a již není součástí předkládané práce. Zprvu se však ještě prolíná s dozvuky navrhované restituce rodiny Gesslerů, kauzy, která byla vyvolána z části původními majiteli a z části jejich dědici. Poslední ohlasy tohoto případu tvoří definitivní tečku za „výrobnou likérů firmy Siegfried Gessler“. Práce si neklade za cíl popsání všech vztahů, které s sebou nesla existence firmy obecně, ani vnímání jejích právních kroků v zahraničí, utvářející se v souvislosti s firemní expanzí, neboť přesahují její náplň. Kostru tvoří problematika existence krnovské výroby a základní podněty z ní vycházející.

Účelem práce je také závěrečné posouzení kvality příslušné sbírkotvorné činnosti sledovaných muzeí, a to v kontextu všeobecně zjištěného množství autentických dokladů. Jde o to, jestli sbírky muzejní povahy adekvátně zohledňují existenci firmy.

Přestože již dnes není možno přímo posuzovat činnost firmy a její úspěšnost prostřednictvím výrobků samotných, nabízí se ke studiu řada dobových artefaktů. Jsou to etikety, nádoby (veškerý obalový materiál) a různé typy reklamních předmětů. U velké části těchto objektů více či méně převládala užitná funkce, čímž unikaly zvýšené pozornosti většiny zákazníků. Výjimkou je jen třetí skupina. Do dnešních dnů se zachovala také řada předmětů spjatých s reklamou, které přinášejí svědectví o pozoruhodné orientaci firmy na účinnou propagaci. Zůstávají stále stejné, ale jejich úloha se mění. Jedná se o prameny poznání, z kterých přímo vyzařuje autentická dokladovost sledovaného projektu.

Převážně etikety, které se tu a tam objevují v rámci několika sběratelských výměnných akcí nebo při sběratelské korespondenci, probouzejí pozornost a podněcují k zamyšlení. Prvotním impulsem, který podnítil můj zájem o osudy krnovského podniku, se stal kontakt s několika etiketami a firemními účtenkami. K tématu mě také upoutala spojitost výroby s regionem, odkud pocházím.

Krnovská výroba, prostřednictvím své speciality – likéru Praděd, přispěla k proslavení jména města Krnova a slezského pohoří v ostatních krajích¹ a řadila se k vedoucím továrnám na likéry. Pozornost si zaslouží také proto, že požívala světové pověsti.²

Děkuji PhDr. Petru Vojtalovi za odborné vedení diplomové práce. Rovněž bych chtěl poděkovat všem, kteří mi vyšli vstříc a zpřístupnili mi mnoho užitečných materiálových podkladů.

¹ Schulig, Heinrich: Ein Heimatbuch für die Bezirke Jägerndorf und Olbersdorf. Opava 1923, s. 350.

² Zemský archiv Opava (dále jen ZAO), fond Praděd, výroba likérů Just a spol., Krnov, karton 2, inv. č. 8

2. Rozbor pramenů a literatury

Prameny

Základním a nosným pramenem se stal fond Praděd, výroba likérů Just a spol., Krnov, uložený ve Slezském zemském archivu v Opavě. Váže se v podstatě k celému období existence firmy, i když převládají dokumenty pocházející z etapy jejího plného rozvoje a závěrečné fáze. Součástí jsou také obrazové dokumenty. Název fondu vychází z posledního označení firmy, které bylo uznáváno před znárodněním.

Pro období spojené s počátky firmy tuto funkci plnil fond Okresní úřad Krnov, uložený ve Státním okresním archivu v Bruntále. Obsahuje spisy průmyslových podniků, včetně písemností „továrny na likéry – Gessler, Krnov“, za léta 1879 - 1898.

Sledovaný typ dokumentů byl do roku 1997 uložen na krnovském pracovišti SOkA v Bruntále. Budovu synagogy na Soukenické ulici, která byla přizpůsobena potřebám archivu, postihla povodeň v roce 1997. Bohužel se nepodařilo zachránit veškeré dokumenty, související s likérkou.³ Nezanedbatelný pramen představují etikety.⁴ Byly také použity firemní reklamní předměty jako prameny (trojrozměrné).⁵ Jako doklad dobového nazírání na vybrané suroviny posloužil bylinář opavské „Drogerie Dvořák.“⁶

³ Dle Mgr. Vladimíry Škývarové, ředitelky Státního okresního archivu Bruntál.

⁴ Soukromé kolekce Jaroslava Farky, Plzeň; Zdeňka Václavíka, Praha; Pavla Petra, Krnov; PhMr. Věry Kadlecové, Krnov.

⁵ Nabídka starožitnictví, Albrechtická ulice 25, Krnov; informace Václava Vinkla, Praha; soukromá kolekce Pavla Petra, Krnov.

⁶ Kräuterbüchlein. Praktische Ratschläge zur Verwendung unserer Heilkräuter. Opava, b. d.

Literatura

Autor práce se pokusil na více méně opomíjené téma upozornit již svým příspěvkem do Sborníku bruntálského muzea 2004,⁷ který se stal podnětem k dalšímu studiu. V rámci ostatní literatury se uvedené téma promítá jen nepřesně a nevyváženě,⁸ nebo příliš schematicky a formou hesel.⁹ Někdy je dokonce mlčky přecházeno, přestože je náznakem vzato v potaz.¹⁰ Aby byla vystižena úloha, která produktům náležela v rámci každodennosti, byla využita i další literatura, s likérkou bezprostředně nesouvisející.¹¹

⁷ Petr, Pavel: Výrobna likérů firmy Siegfried Gessler v Krnově. In: Sborník bruntálského muzea, Bruntál 2004, s. 49-70.

⁸ Kuča, Pavel a kol.: Otisky poutníka Ahasvera. Z historie židovské obce v oblasti Krnova, Bruntálu, Budišova nad Budišovkou a Osoblažska. Moravský Beroun 2002.

⁹ Chytil, Alois: Chytilův úplný adresář Moravy a Slezska. Svazek I., část II. Slezsko. Praha 1925; Myška, Milan a kol.: Historická encyklopedie podnikatelů Čech, Moravy a Slezska. Ostrava 2003; Růžička, Karel: Průmyslová, obchodní a zemědělská ČSR v nejnovějších statistických datech. Mělník 1933; Schulig, Heinrich: Ein Heimatbuch für die Bezirke Jägerndorf und Olbersdorf. Opava 1923; Uhlíř, František: Těšínské Slezsko. Moravská Ostrava – Praha 1946; Zapletal, Ladislav: Geografie města Krnova. Krnov 1969.

¹⁰ Myška, Milan: Rozbřesk podnikatelů. Moravský Beroun 2000.

¹¹ Kusánek, Jaroslav – Krejča, Jindřich: Atlas léčivých rostlin a lesných plodů. Martin 1982; Macků, Jan – Krejča, Jindřich: Atlas léčivých rostlin. Bratislava 1964.

3. Počátky výroby

Siegfried Gessler, zakladatel likérky, se narodil 6. března 1854¹² v Osoblaze.¹³ Byl synem výrobce likérů ve Zlatých Horách, kde strávil své mládí.¹⁴ Vyučil se pivovarníkem a výrobcem likérů v Jeseníku.¹⁵ K založení likérky došlo již v roce 1878.¹⁶ Přestože to byly velmi skromné počátky, pozdější továrna likérů vyzdvihovala letopočet 1878 jako rok vzniku firemní tradice.¹⁷ Dne 28. ledna 1879 bylo zakladatelem sepsáno prohlášení, které adresoval Okresnímu hejtmánství v Krnově, za účelem oznámení provozování výroby rosolk, likérů a octa a zároveň prodeje těchto výrobků. Součástí a důvodem bylo vyhotovení prohlášení o dani z výdělku. Siegfried Gessler napsal, že je plnoletým rakouským státním občanem a že vykonával v Městském pivovaru v Krnově funkci vedoucího obchodu. Provozovnu ohlásil v domě U Říšského orla č. 210 v Krnově, kde také probíhal prodej ohlášených výrobků¹⁸. Provozní kapitál činil 30 zl, bez přístrojů a pomocných pracovníků. Připouštěl splatnost poplatků, vycházejících z této ohlášky, až po vyhotovení živnostenského listu. Jednalo se mu o výrobu s malým provozním kapitálem a s nejmenším provozním rozsahem.

Opravdu uvedl nízký provozní kapitál, protože v roce 1883 si např. úředník vydělal 25 zl měsíčně.¹⁹ Počátky Gesslerova podnikání provázely obtíže způsobené nedostatkem financí. Zlé časy překonal díky tomu, že rozuměl všem oborům svého podniku a sám zvládl jejich řízení.²⁰

V obchodním rejstříku Zemského soudu v Opavě byla firma „Siegfried Gessler, výroba rosolk, likérů a octa v Krnově“ zapsána 4. dubna 1884. Roku 1885 oznámil Siegfried

¹² Myška, Milan a kol.: Historická encyklopedie podnikatelů Čech, Moravy a Slezska. Ostrava 2003, s. 128.

¹³ Státní okresní archiv Bruntál (dále jen SOKA Bruntál), fond Okresní úřad Krnov (dále jen OÚ Krnov), karton 742, inv. č. 1056. Dle prohlášení z 28. ledna 1879, které Siegfried Gessler vlastnoručně podepsal. Avšak později samotná firma uváděla Zlaté Hory jako rodiště zakladatele. Rovněž v Historické encyklopedii podnikatelů jsou za rodiště S. Gesslera považovány Zlaté Hory.

¹⁴ ZA Opava, fond Praděd, výroba likérů Just a spol., Krnov, karton 4, inv. č. 29

¹⁵ Myška, Milan a kol.: Historická encyklopedie podnikatelů Čech, Moravy a Slezska. Ostrava 2003, s. 128.

¹⁶ Zapletal, Ladislav: Geografie města Krnova. Krnov 1969, s. 105.

¹⁷ ZAO, fond Praděd, výroba likérů Just a spol., Krnov, karton 2, inv. č. 16

¹⁸ Dům se nacházel na severní straně někdejšího náměstí Františka Josefa (parcela dnes součástí Hlavního náměstí), v řadě domů, která byla kompletně asanována po druhé světové válce.

¹⁹ Petr, Pavel: Výrobna likérů firmy Siegfried Gessler v Krnově. In: Sborník bruntálského muzea, Bruntál 2004, s. 49.

²⁰ ZAO, fond Praděd, výroba likérů Just a spol., Krnov, karton 4, inv. č. 29

Gessler sňatek se Sidonií, roz. Westreichovou, která se stala spolumajitelkou firmy.²¹ Živnostenský list na výrobu likérů, šťáv a ovocných vín všeho druhu vystavilo Okresní hejtmanství Krnov 27. listopadu 1886.²² Rosolky nebyly v tomto případě výjimečně jmenovány. Pravděpodobně z důvodu, že byly chápány jako jemnější druh likérů.²³ Pod označením „likéry“, se skrývaly silné lihové nápoje lahodné chuti.²⁴

Svou houževnatostí a zručností získal Siegfried Gessler brzy malý, přesto věrný, okruh zákazníků. Ten se zpočátku omezoval pouze na západní Slezsko. Avšak nedlouho po svém vzniku firma pronikla přes východní Slezsko a Moravu až do Vídně. V rámci obchodu ve Vídni zakladatel likérky poznal, že cestou k plnému prosazení firmy je orientace na světový trh. Počátky výroby představují dlouhá období zkoušek vhodného složení likérů. Šlo o to, jakým způsobem ve výrobě zohlednit požadavky zákazníků. Skutečnost, že se podařilo vyhovět četným přáním odběratelů, dokazoval velký úspěch, který byl zaručen výrobou žaludečního likéru Praděd.²⁵

²¹ Petr, Pavel: Výrobna likérů firmy Siegfried Gessler v Krnově. In: Sborník bruntálského muzea, Bruntál 2004, s. 49.

²² ZAO, fond Praděd, výroba likérů Just a spol., Krnov, karton 2, inv. č. 13

²³ Sitenský, František a kol.: Hospodářský slovník naučný, Díl IV. Praha 1924. Jejich sladká chuť byla mnohem výraznější než aroma. Byly oblíbeny u dam. Jejich jemnost podmiňovaly siličné a chuťové přísady, čistota cukru a lihu. Rozhodující byl poměr těchto aromatických součástí a poměr cukru k vodnému roztoku alkoholu. Hojně užívaný název „rosoglio“ vznikl v Itálii podle listí rosnatky (ros solis), která byla alchymisty přidávána do likérů.

²⁴ Ottův slovník naučný. Ilustrovaná encyklopedie obecných vědomostí, 16. díl. Praha 1900. Vyráběly se z čistého lihu, vody, cukru a přísad kořených, zejména silic. Vyráběny byly teplou nebo studenou cestou. V prvním případě se polévaly suroviny, bohaté na silice, čistým zředěným lihem, který se potom destiloval. Při výrobě za studena se mísil zředěný, oslazený luh s jednou nebo několika silicemi, nebo se do lihu nakládaly suroviny. Příprava za studena byla pro svou jednoduchost velmi rozšířena.

²⁵ ZAO, fond Praděd, výroba likérů Just a spol., Krnov, karton 4, inv. č. 29

4. Přelomový rok 1889

4.1 Vznik budovy se skladištní, destilační a výhřevnou funkcí²⁶

Siegfried Gessler oznámil 4. srpna 1889 Okresnímu hejtmanství Krnov, že získal koupí část zahrady, náležející původně hotelu Bauer (Tiroler).²⁷ Budova hotelu, v současnosti v podstatě nevyužitá, dnes nese název Slezský domov. Žádal o schválení svého záměru, který představoval zřízení destilace spojené s výstavbou malých kotlů. K žádosti přiložil plány z července 1889. Na nich je vyobrazen prostorný sklep, v přízemí částečně sklad a vlevo od dveří ústících ze schodiště výtopna a destilační místnost. O podlaží výše koupací místnost a sklad. Plány byly posouzeny a zpráva o tom je v protokolu z listopadu téhož roku. Zamýšlené prostory sklepu a půdy vyhovovaly. Taktéž rozměry místností i osvětlení odpovídaly ustanovením Slezského stavebního řádu. Schodiště bylo projektováno v souladu s protipožární ochranou. Navržený malý kotel byl uznán pro destilaci způsobilým. Vyzděné komíny, v délce jednoho metru převyšující hřeben střechy, byly uznány vhodnými k odvádění kouře a destilační páry. Výhodou byla dále možnost vytápění a ventilování veškerých místností, vše odpovídalo technickým zřetelům, takže výstavbě nic nestálo v cestě. Budova nakreslená na uvedených plánech se svým vzhledem hlásí ke stylu průmyslových staveb.

Plány budovy byly zpracovány ve dvou variantách, nakonec byla realizována nákladnější dvojpodlažní varianta budovy. Provozně-skladovací objekt byl zasazen do dvora areálu, kolmo k linii ulice. Stavbu roku 1889 realizovala krnovská firma Eduarda Franka.²⁸ Po architektonické stránce na sebe firma upozornila až v další etapě své rozsáhlé výstavby.²⁹ Likérka mohla začít užívat nové místnosti provozovny, které byly předpokladem jejího velkého rozvoje.

²⁶ V pramenech z pozdějšího období je tato provozně-skladovací budova označována jako „tovární“.

²⁷ SOkA Bruntál, fond OÚ Krnov, karton 742, inv. č. 1056

²⁸ Petr, Pavel: Výrobna likérů firmy Siegfried Gessler v Krnově. In: Sborník bruntálského muzea, Bruntál 2004, s. 50.

²⁹ ZAO, fond Praděd, výroba likérů Just a spol., Krnov, karton 4, inv. č. 25

4.2 Popis firemní budovy

Budova byla téměř celá podsklepena. Sklepní prostory měly cihlovou dlažbu a byly užívány jako skladiště. Strop spočíval na pěti zděných pilířích. Přístup do sklepa byl ze dvora, nebo z přízemí, po železném točitém schodišti. V budově se nacházel výťah. V přízemí byla dílna, na kterou navazovaly dvě destilační místnosti s betonovou dlažbou. Právě tam byly instalovány destilační přístroje a výše zmíněné měděné kotle. V prvním patře se nacházelo skladiště, jehož prostory byly odděleny prkennými příčkami. Zde byl jeden prostor určen pro uchování bylin. Podlahová krytina byla dřevěná a strop doplňovalo pět dřevěných sloupů. Střecha byla vybudována plochá. Odpad byl odváděn domovní kanalizací.³⁰

4.3 Účetní bilance

Pro přelomový rok 1889 se zachovala bilance, která nabízí přehled nakoupených surovin. Jenom lihu nakoupil provoz za 18 536 zl a cukr za 5 709 zl, dále nemohl postrádat byliny a esence. Dovážen byl rum Jamaika a koňak.

Nechybí ani zmínka o obstaraných a opravených bečkách, následují láhve a ostatní sklo, bedny, korky, zátky. Již v tomto období se dbalo na tiskoviny, etikety, plakáty atd. Zajímavá je i částka vynaložená na reklamu: 3514 zl. Rozpis je dále členěn na dovoz, odvoz, cestovní diety a ostatní výdaje, platy a mzdy, nájem, daně, poštu, telegramy, známky a kolky, náklady na žaloby, vodné, plyn a ostatní osvětlení s vytápěním. Hodnota veškerého prodeje za rok 1889 činila 51 426 zl. Po odečtení nákladů a nedobytných pohledávek činil čistý zisk 488 zl 87 kr.³¹

4.4 Převzetí provozu Sidonií Gesslerovou

Zakladatel však záhy poté, co zavedl firmu, umírá. Sidonie Gesslerová již 27. února 1890 dopisem Okresnímu hejtmanství Krnov oznámila, že po manželovi, který zemřel 1. ledna 1890, hodlá pokračovat v provozu dosavadní firmy. To, že její manžel provozoval výrobu rosolek, likérů a octa, spojený s prodejem, dokazovala formulářem o daních ze zisku, vystaveným v prosinci 1885.³² První roční obnos daně se v uvedeném formuláři

³⁰ ZAO, fond Praděd, výroba likérů Just a spol., Krnov, karton 3, inv. č. 17. Dle ocenění nemovitostí z 9. listopadu 1939, plány budovy uložené v SOkA Bruntál, fond OÚ Krnov, karton 742, inv. č. 1056

³¹ Petr, Pavel: Výrobní likérů firmy Siegfried Gessler v Krnově. In: Sborník bruntálského muzea, Bruntál 2004, s. 49-50.

³² SOkA Bruntál, fond OÚ Krnov, karton 742, inv. č. 1056. Formulář o dani ze zisku č. 4551 vystavilo Okresní hejtmanství Krnov 17. prosince 1885.

váží k roku 1880 a činí 15 zl a 75 kr. Uvedla dále, že je 27letá a náležitě způsobilá.³³ Zakladatel podniku zemřel patrně o den dříve, tedy 31. prosince 1889.³⁴ Jedná se o letopočet, který později firma samotná užívala jako rok úmrtí svého zakladatele.³⁵

³³ Petr, Pavel: Výrobna likérů firmy Siegfried Gessler v Krnově. In: Sborník bruntálského muzea, Bruntál 2004, s. 49.

³⁴ Myška, Milan a kol.: Historická encyklopedie podnikatelů Čech, Moravy a Slezska. Ostrava 2003, s. 128.

³⁵ ZAO, fond Praděd, výroba likérů Just a spol., Krnov, karton 4, inv. č. 29

5. Období nástupců Siegfrieda Gesslera

5.1 Uspořádání firmy po smrti zakladatele

Po smrti Siegfrieda Gesslera, který po sobě zanechal čtyři děti: Pavla, Hanuše, Bertu a Markétu byl změněn typ řízení firmy. Zemským jako Obchodním soudem v Opavě byl 13. ledna 1891 v rejstříku proveden výmaz firmy: „Siegfried Gessler“ výroba rosolek, likérů a octa v Krnově.³⁶

Sidonie Gesslerová se stala majitelkou a předala řízení podniku svému bratrovi, komerčnímu radovi Leo Westreichovi.³⁷ Jemu náleželo jako prokuristovi plné zmocnění v obchodě. V listinách se pro něj objevuje i označení „vlastník“ nebo „zástupce“. Firma se přeměnila ve veřejnou obchodní společnost. Tím pádem bylo do rejstříku zapsáno: Firma „Siegfried Gessler“ veřejná obchodní společnost, od 1. ledna 1891 provozující výrobu likérů, rosolek a octa po dobu neurčitou v Krnově. Veřejnými společníky byli Sidonie Gesslerová a Leo Westreich, oba v Krnově. Disponovali oprávněním firmu zastupovat a prezentovat. V živnostenském listě, který vydalo Okresní hejtmanství Krnov 26. června 1891, je Leo Westreich uveden jako zástupce firmy.³⁸ Nástupci Siegfrieda Gesslera převzali podnik v době, kdy již byl připraven k dalšímu rozvoji. Potenciál likérky na vybudování rozsáhlé sítě zahraničních poboček se začal záhy promítat v jejích činech.

5.2 Filiálka v Mokre

K 1. lednu 1891 byl za hranicemi, severně od Krnova zřízen pobočný závod v obci Mokre (něm. Mocker). Právní poměry pobočky odpovídaly krnovskému provozu. Registrována byla v Obchodním rejstříku při Královském obvodním soudu v Hlubčicích. Priority likérky se však ustálily teprve v následujícím období a pobočka již k 29. srpnu 1922 zanikla.

³⁶ Petr, Pavel: Výrobna likérů firmy Siegfried Gessler v Krnově. In: Sborník bruntálského muzea, Bruntál 2004, s. 50.

³⁷ ZAO, fond Praděd, výroba likérů Just a spol., Krnov, karton 4, inv. č. 29

³⁸ SOKA Bruntál, fond OÚ Krnov, karton 742, inv. č. 1056. V živnostenském rejstříku pod číslem 120.

5.3 Výčep a prodejna lihových nápojů

Nejen Leo Westreich, ale také Berthold Leschner měl plnou moc v obchodování. Náležela mu od 5. ledna 1891.³⁹ Tento občan židovské národnosti v roce 1893 prohlásil, že se zabývá výrobou výše zmíněného sortimentu likérky. Jeho činnost zaměřena na obchod s lihovinami v uzavřených nádobách. Kromě platu získával i firemní dividendy. Uvedl, že výčep s malým prodejem lihových nápojů je provozován Sidonií Gesslerovou v domě č. 161 na Rudolfově ulici – v hotelu Josefa Bauera.⁴⁰ Rudolfova, dnešní Revoluční ulice, do těchto míst již nesahá, jelikož výpadovka na Opavu byla po 2. světové válce odkloněna z centra. Zmíněná budova (dnes nevyužitý hotel Slezský domov) uzavírala Lichtenštejnovo náměstí (dnes Náměstí hrdinů). Adresa Lichtenštejnovo náměstí č. 161 je užívána častěji.⁴¹

O vzhledu tohoto působiště firmy vypovídají plány hotelu, které vznikly v roce 1893. První místnost (ve směru od centra města) měla dvě okna a byla užívána jako písárna. Vchod byl z hlavní ulice, přes vedlejší prodejnu lahví. Na prodejnu navazoval výčep kořalky se samostatnými dveřmi z hlavní ulice.⁴²

5.4 Spor o charakter firmy

Leo Westreich zaslal 26. října 1896 představenstvu města sdělení, že se ve městě nachází továrna firmy S. Gessler na Göbelgasse 1 (dnešní Šmeralova). Již tehdy bylo podnikání vedeno pod označením „továrna likérů“. Výroba likérů byla provozována na uzavřených pracovištích pomocnými pracovníky a řídila se zásadami dělby práce. Používaly byly stroje. Avšak k přijetí označení „továrna“ nebo „továrenský“ nemohlo docházet svévolně. Přesvědčila se o tom i tato firma, když její postoj napadlo Okresní hejtmanství Krnov v listopadu 1896. Zakázalo provozovatelům označení „továrna likérů“ užívat.⁴³

Firma si proto stěžovala u Zemské vlády v Opavě.⁴⁴ Pevně věřila v uplatnění charakteristiky „tovární provoz“ ve svém případě a argumentovala následujícím popisem svého podniku. Opřela se o tvrzení, že ten, kdo vyrábí likéry rukodělným způsobem,

³⁹ ZAO, fond Praděd, výroba likérů Just a spol., Krnov, karton 1, inv. č. 2

⁴⁰ SOKA Bruntál, fond OÚ Krnov, karton 742, inv. č. 1056. Protokol o firmě sepsaný při Okresním hejtmanství Krnov 19. července 1893. Jedná se o tzv. hotel Tiroler.

⁴¹ SOKA Bruntál, fond OÚ Krnov, karton 742, inv. č. 1056. Žádost firmy o vyhotovení nového živnostenské listu z 23. května 1898.

⁴² SOKA Bruntál, fond OÚ Krnov, karton 742, inv. č. 1056. Plány hotelu Tiroler ze 4. října 1893, podepsané starostou dr. Emilem Hirschem.

⁴³ Petr, Pavel: Výroba likérů firmy Siegfried Gessler v Krnově. In: Sborník bruntálského muzea, Bruntál 2004, s. 51.

⁴⁴ SOKA Bruntál, fond OÚ Krnov, karton 742, inv. č. 1056. Stížnost z 10. prosince 1896

nepoužívá destilační a chladicí přístroje. Rovněž neužívá lis na ovoce, protože takovýto provozovatel kupuje již hotové destiláty a ovocné šťávy. Uvedený stav byl zapříčiněn malou spotřebou surovin, v rámci rukodělného provozu. Gesslerova produkce, která přesahovala rukodělný způsob, užívala šest filtračních přístrojů, myčku lahví, vyplachovací, korkovací a balicí stroje, křídlovou pumpu a břemenný výtah, jezdící ze sklepa až na půdu. Proces filtrace u rukodělného provozu byl charakterizován použitím primitivních a pomalejších způsobů, než u obhajovaného provozu a za použití plstěných pytlů. Hájili se možností zvyšování filtrovaného množství, kterou mohli uplatnit při užití svých šesti přístrojů, jež byly udržovány v neustálé pohotovosti.

Výrobek získávali cestou digerace. Jedná se o vyluhování při výrobě likérů za vyšší teploty. Digerace neboli digesce – vyluhování tuhé látky opakovanou dávkou rozpouštědla za tepla. U malých rukodělných provozů se tento proces uskutečňoval naložením bylin, kořenů a jiných surovin v lihovině, která byla nalévána do malých a středně velkých lahví. V Gesslerově provozu byl digerát vyráběn naložením do pěti velkých sudů s dvojitým dnem a obsahem 7,5 hl. Používali várnici na cukr s obsahem 350 litrů. Takovéto zařízení se nevyskytovalo ani u větších rukodělných provozů. Svou odlišnost dále dokládali přítomností 200 skladovaných sudů. V těch čerpali profiltrovaný nápoj křídlovou pumpou. V suterénu provozu se nacházela bednárna.

Veřejní společníci se neúčastnili výroby. Sidonie Gesslerová se znovu provdala a nyní začala užívat příjmení Mandelová. Leo Westreich zajišťoval výkon závodu. Pro destilaci byl zaměstnán destilátér a pro dozor ostatních prací dva kontrolóři. Společníci nepracovali jako mistři a v případě jejich zaměstnanců se nejednalo o učně ani nádeníky. K vyučení v sledovaném provozu nedocházelo, zaměstnanci byli „živnostenskými pomocnými pracovníky“ od momentu jejich přijetí až do propuštění. Tímto se Gesslerův provoz lišil od rukodělného, kde dotyčný, po vykonání svědomité učební doby obdržel vysvědčení.

Úkolem Ústavu pojištění nehod bylo klasifikování provozu. Ten jej zařadil do třídy „nebezpečný“. Pro své účely jej označil: „Továrna likérů a destilace“ (již roku 1892 a 1895). Také nemocenská pojišťovna provoz evidovala jako továrnu.

Výrobní likérů se od počátku snažila zajistit uplatnění výrobků nejen v rámci celého Rakousko-Uherska, ale i v cizině. Již v roce 1896 provozovatelé prohlásili, že se jim to částečně podařilo. Své značky založili v tuzemsku i zahraničí. Nákladně vystavovali své výrobky a díky tomu obdržela firma různá ocenění. Zúčastnili se výstav v Černovicích (dnes na Ukrajině), Linci, Těšíně, Opavě a ve Vídni. Mimo Rakousko-Uhersko zavítali do Barcelony, Bruselu, Drážďan a Melbourne. Malé a střední provozy by si to nemohly dovolit. Roku 1896 měla firma chráněno v Rakousku čtrnáct obrazových a slovních známek, deset v Německu a dvě ve Švýcarsku.⁴⁵

Dne 10. března 1897 Zemská vláda v Opavě písemně vyzvala Okresní hejtmanský úřad Krnov ke komisionálnímu ohledání charakterizace firmy.⁴⁶ Dne 7. dubna 1897 zaslal opavský okresní živnostenský inspektor Beran telegram okresnímu hejtmanovi v Krnově. Uskutečnění komisionálního ohledání bylo stanoveno na pondělí 12. dubna ve 14 hodin. Toho dne proběhlo komisionální ohledání záležitosti za účasti mnoha pozorovatelů. Byli přítomni zástupci firmy „S. Gessler“ Krnov, městské rady, Živnostenského inspektorátu v Opavě, družstva obchodníků zapsaných u obchodního soudu, obchodníků, hostinských a výrobců nápojů v Krnově. Bylo zjištěno, že u obchodního soudu byl roku 1891 provoz zapsán jako „Firma“, dále byla zaznamenána neúčast podnikatele na manuální práci. Daň ze zisku za rok 1895 byla vyměřena ve výši 186 zl, roku 1896 byla navýšena na 187 zl. V zaměstnaneckém poměru bylo 22 pracovníků,⁴⁷ kteří byli doplněni jedním destilátérem a skladníkem. Ženy vykonávaly loupání slupek, lisování ovoce, plnění, razítkování, úpravy, etiketování a balení zboží. Likéry byly vyráběny většinou teplou cestou. V podniku byly vykonávány následující úkony: destilace, vyluhování, míchání, stáčení, filtrace, korkování, upravování, etiketování a balení. V užívání byly dva destilační a dva chladicí přístroje, kotel na vaření cukru, filtrační přístroje, lis na ovoce, korkovací stroje, balicí stroje, myčky a pračky. Likérka disponovala křídlovou pumpou, digerčním přístrojem a výtahem. Prostředí podniku tvořila místnost na vaření, destilaci, míšení, upravování, stáčení, balení a úpravu bylin a ovoce. Nacházela se tam dílna na opravy sudů. Výrobní proces likérů byl chemický. Bylo poukázáno, že zcela analogické poměry panují v továrnách likérů E. Lichtwitz v Opavě a M. Fasal v Těšíně.

⁴⁵ Petr, Pavel: Výrobní likérů firmy Siegfried Gessler v Krnově. In: Sborník bruntálského muzea, Bruntál 2004, s. 51-52.

⁴⁶ SOkA Bruntál, fond OÚ Krnov, karton 742, inv. č. 1056. Výzva podepsaná zemským prezidentem byla Okresním úřadem Krnov přijata 13. března 1897.

⁴⁷ Jednalo se o šest mužů a šestnáct žen.

Živnostenský inspektor Beran uznal továrenský charakter provozu. Ostatní členové komise souhlasili s výrokem inspektora, za firmu Siegfried Gessler byl přítomen Leo Westreich.⁴⁸

5.5 Pracovní řád

Dne 10. listopadu 1896 předložil Leo Westreich ke schválení Okresnímu hejtmánství Krnov Pracovní řád firmy.⁴⁹ V souvislosti s tím prohlásil, že zboží připravené k odeslání prochází rukama všech pomocných pracovníků, resp. všech pomocných pracovních skupin. Firma příslušela ke Grémiu zapsaných obchodníků, její zaměstnanci k Okresní nemocenské pokladně. Ten krásně dokládá tehdejší pracovní podmínky v jednom krnovském provozu na konci 19. století.

Každý pracovník se před přijetím do továrny prokazoval řádnou pracovní knížkou. Tu bral majitel továrny nebo jeho zástupce do úschovy. Vydána byla při řádném vystoupení z práce. Děti mladší 14 let nebyly přijímány. Muži, kteří dosáhli 16 let mohli zacházet s destilačními přístroji a také s přístroji, jež sloužily vyluhování. Dále mohli mýt a plnit lahve a demižony, balit naplněné lahve, nakládat a skládat přicházející a odcházející zboží atd. Ženy a „mladiství“ pomocní pracovníci mohli nosit, mýt a plnit lahve, korkovat, balit a etiketovat a označovat bedny. Šestinedělky byly prvně připuštěny až čtyři týdny po porodu. Pomocným pracovníkům do 18 let byl povolen čas potřebný k návštěvě živnostenských večerních a pátečních škol.

Pracovní doba trvala 11 hodin, od 6:00 do 18:30 a přestávka byla na snídani od 7:30 do 8:00, polední od 12:00 do 13:00 hodin. Pracovními dny byly dny všední. Během pracovních přestávek byl přerušován provoz a během polední přestávky měli všichni zaměstnanci opustit své pracoviště. Začátek a konec pracovní doby byl označován zvonkem. Řád zakazoval a trestal předčasné odchody bez omluvy nebo předem uděleného povolení. O svátcích se nepracovalo. Pokud bylo nutné práci vykonat i v tomto období, musel být pracovníkům uvolněn potřebný čas k návštěvě dopolední bohoslužby. V neděli pracovníci v řemeslných a strojních zařízeních museli tato zařízení udržovat v dobrém stavu. Šlo o případy, ve kterých mohla nedostatečná údržba ve dnech pracovního klidu způsobit poruchy či ohrožení pracovníků ve všední dny. Pokud tato práce trvala déle než tři hodiny, dostali zaměstnanci následující neděli volno. V případě, že to s ohledem na

⁴⁸ Petr, Pavel: Výrobna likérů firmy Siegfried Gessler v Krnově. In: Sborník bruntálského muzea, Bruntál 2004, s. 52.

⁴⁹ SOkA Bruntál, fond OÚ Krnov, karton 742, inv. č. 1056. Datum průvodního dopisu a předkládaného Pracovního řádu je totožné.

charakter provozu nebylo možné, byl povolován šestihodinový oddechový čas ve dvou dnech nebo týdnech. V předvečer Velikonoc, Vánoc a Nového roku se pracovalo od 6:30 do 15:00 hodin. K předčasovým hodinám, které převyšovaly 11 hodin pracovní doby docházelo jen s úředním povolením. Nařízení těchto hodin bylo oznamováno plakátem. Případné zkrácení pracovní doby bylo rovněž oznamováno předem.

Výplatní týden začínal v pondělí ráno a končil v sobotu večer. Výplaty mzdy probíhaly každý týden v sobotu v 18:00 hodin. Pracovní řád v provozu zakazoval používání „silných slov“. Pouze odůvodněné stížnosti pomocných pracovníků byly předkládány vedení továrny. K přijímání a propouštění zaměstnanců byl oprávněn pouze vlastník nebo jeho zástupce.

Pracovníci se pojišťovali proti nebezpečí, které bylo v provozu akutní. Byli zapisováni v Okresní nemocenské pokladně. Její budova se od 20. let 20. století nacházela shodou okolností kousek od provozovny, vévodila Lichtenštejnovu náměstí. Dnes je to poliklinika na nám. Hrdinů. Vlastník živnosti platil příspěvky za své zaměstnance. Pojištění jim umožňovalo čerpat bezplatné lékařské ošetření, volný odběr léků, týdenní nemocenskou a pohřební příspěvek.

Každý pracovník odpovídal za jemu svěřené nástroje a přístroje a jeho povinností byla údržba. Zaměstnanci se dále museli vyvarovat „haštěření a rvačkám“. Nesměli si odnášet ani přinášet pálenku. Nedodržení ustanovení pracovního řádu se trestalo domluvou nebo propuštěním. Řádné rozvázání pracovního poměru následovalo po 8denní výpovědní lhůtě. Přesto bylo někdy přikročeno k rozvázání pracovního poměru před koncem pracovního dne, tedy „bez výpovědi“. Následující případy, na jejichž základě bylo takto postupováno, byly rovněž stanoveny Pracovním řádem. Šlo o předložení falešné nebo padělané pracovní knížky, nebo o předložení klamného vysvědčení. Stejně bylo postupováno také v případě, pokud zaměstnanec nebyl schopen výkonu sjednané práce (sám si zavínil), propadl opilství, dopustil se krádeže, zpronevěření i jiných trestných činů. Také prostá ztráta důvěry ze strany zaměstnavatele vedla ke stejnému výsledku.

Přísně byla trestána zrada obchodního nebo provozního tajemství a nepovolené provozování živností zaměstnanci. Vedení firmy stíhalo neoprávněné odchody z práce, zanedbávání povinností, nabádání ostatních pracovníků k neposlušnosti, či vzpouře,

urážky na cti a výhrůžky. Uvedený dopad mělo způsobení tělesného úrazu, neuposlechnutí pokynů při zacházení s ohněm nebo světlem a onemocnění „odstrašující“ nemocí. Ustanovení byla poměrně přísná, protože zaměstnanec, který nebyl schopen

pokračovat v práci, musel nutně prokázat svou nemoc. V opačném případě byl zařazen do předcházející skupiny. Řádně zaměstnavatel uvolňoval zaměstnance na základě „náhlých důvodů“, nebo na jeho přání.⁵⁰

Výše charakterizovaný pracovní řád tvořil zároveň pracovní smlouvu mezi vlastníkem a pracovníkem. Pochází z období, kdy byl ze strany podniku veden zápas o uznání továřenského charakteru.⁵¹ Nakonec byl schválen a opavský živnostenský inspektor Beran si jej vyžádal pro potřeby svého úřadu.⁵²

5.6 Továrna likérů

Výrobní likérů se dále pod vedením Leo Westreicha živelně rozvíjela a docházelo ke změnám v její produkci. Dne 23. května 1898 likérka doručila Okresnímu hejtmánství Krnov svou žádost o vyhotovení nového živnostenského listu s odpovídajícími údaji. Dosavadní živnostenský list z roku 1891 byl vystaven na „Výrobu rosolek, likérů, octa a obchod s vypálenými lihovými nápoji v uzavřených nádobách“. Avšak provoz likérky se již ubíral jiným směrem, neboť došlo ke zrušení výroby octa a výroba samotná se uskutečňovala továřenským způsobem.⁵³ V obecném povědomí se někdejší výroba octa udržela ještě v následujících desetiletích.⁵⁴

Na základě rozhodnutí Zemské vlády v Opavě z 16. června 1897 získala firma nové označení: Siegfried Gessler „továrna likérů, rosolek a rumu a obchod s vypálenými lihovými nápoji v uzavřených nádobách“.⁵⁵ Nová charakteristika byla zakotvena v Obchodním rejstříku až v roce 1899.⁵⁶ Změna to byla důležitá, neboť označování firmy (plakáty, výrobky) muselo být doslovně v souladu se zapsaným zněním. Provozovatelé nadále podnikali v domě č. 161 na Lichtenštejnově nám. (Tiroler) a Leo Westreich byl stále zástupcem firmy.⁵⁷ Pro něj, tedy pro osobu továrníka, získala Sidonie Mandelová na

⁵⁰ Petr, Pavel: Výrobní likérů firmy Siegfried Gessler v Krnově. In: Sborník bruntálského muzea, Bruntál 2004, s. 53-54.

⁵¹ Zachoval se i exemplář Pracovního řádu, kde bylo označení továrna vyškrtnuto.

⁵² SOKA Bruntál, fond OÚ Krnov, karton 742, inv. č. 1056. 29. listopadu 1896 byl vysloven souhlas živnostenského inspektora Berana z Živnostenského inspektorátu XVI. dozorčího okrsku Opava

⁵³ Petr, Pavel: Výrobní likérů firmy Siegfried Gessler v Krnově. In: Sborník bruntálského muzea, Bruntál 2004, s. 54.

⁵⁴ Uhlíř, František: Těšínské Slezsko. Moravská Ostrava – Praha 1946, s. 162. V rámci informací o nápojovém průmyslu Moravsko-slezské pánve se uvádí charakteristika: „továrna na lihoviny a ocet“.

⁵⁵ Petr, Pavel: Výrobní likérů firmy Siegfried Gessler v Krnově. In: Sborník bruntálského muzea, Bruntál 2004, s. 54.

⁵⁶ ZAO, fond Praděd, výroba likérů Just a spol., Krnov, karton 1, inv. č. 2. Výtah z Obchodního rejstříku k 30. říjnu 1930. Stalo se tak na základě rozhodnutí z 2. června 1899.

⁵⁷ Petr, Pavel: Výrobní likérů firmy Siegfried Gessler v Krnově. In: Sborník bruntálského muzea, Bruntál 2004, s. 54.

základě kupní smlouvy z 31. října 1897, část zahrady přímo sousedící s provozně-administrativní budovou. Pozemek jí prodal Rudolf Alscher jako poručník Friedricha Karla Göbela za celkovou částku 5688 zl. Továrník Leo Westreich pozemek použil pro stavbu své honosné vily,⁵⁸ která dodnes nese jeho jméno. Jedná se o samostatně stojící novobaročnou architekturu z roku 1899,⁵⁹ která je dílem architekta W. Bürgera ze Saské Kamenice.⁶⁰

5.7 Vznik hlavní budovy

Průběh další etapy výstavby firmy byl navržen architektem W. Bürgerem ze Saské Kamenice v říjnu 1899. K zajištění správného chodu firmy bylo nyní potřeba vybudovat vhodné zázemí administrativních funkcí a stáje. Uvedené okolnosti vedly ke vzniku hlavní, provozně-administrativní budovy likérky. Jednalo se o parcelu, jejíž majitelkou byla Sidonie Mandelová.⁶¹ Plány byly vyhotoveny ve dvou variantách a zvítězila ta, které odpovídá nynější vzhled budovy s výjimkou pozdějších úprav.⁶² Schematicky bylo rozvrženo první podlaží budovy. Napravo od vstupu z ulice do průjezdu se nacházela bednárna, hlavní písárna, soukromá písárna, hovorňa a místnost úředních spisů se šatnou písaře. Boční stěnu budovy, vedle domu Leo Westreicha, doplňovalo zastřešené schodiště. Nalevo od vstupu se nacházela obyvatelná světnice, komora vozky, místnost pro uložení koňských postrojů a krmiva a nakonec konírna.

Plán byl komisionálně posouzen v listopadu 1899 a schválen usnesením obecního zastupitelstva dne 13. prosince 1899. Starosta města, dr. Emil Hirsch, dokumentaci podepsal 19. ledna 1900. Toho roku vznikla na Göbelově ulici, za použití cihel a kamene, reprezentační budova firmy.⁶³

⁵⁸ ZAO, fond Praděd, výroba likérů Just a spol., Krnov, karton 4, inv. č. 24. Plány W. Bürgera z října 1899. Dodnes jsou nad průčelím viditelné iniciály „LW“.

⁵⁹ Mezerová, Ľubica a kol.: Seznam nemovitých kulturních památek okresu Bruntál. Ostrava-Bruntál 2000, s. 112.

⁶⁰ ZAO, fond Praděd, výroba likérů Just a spol., Krnov, karton 4, inv. č. 24

⁶¹ ZAO, fond Praděd, výroba likérů Just a spol., Krnov, karton 4, inv. č. 25

⁶² Kuča, Pavel a kol.: Otisky poutníka Ahasvera. Z historie židovské obce v oblasti Krnova, Bruntálu, Budišova nad Budišovkou a Osoblažska. Moravský Beroun 2002, s. 58.

⁶³ ZAO, fond Praděd, výroba likérů Just a spol., Krnov, karton 4, inv. č. 25

5.8 Popis budovy postavené roku 1900⁶⁴

Stavba je ze dvou třetin podsklepena. Ve sklepních prostorách se na jižní straně nacházel prostorný sklad zboží a na severní straně hospodářský sklep. Dlažba byla cihlová. Sklep byl přístupný z průjezdu. V přízemí se napravo od průjezdu vstupovalo do prostorné hlavní písárny, na kterou navazovala soukromá písárna a hovorna. V jihovýchodní části byl zřízen archiv, kde byla instalována prkenná podlaha. Vlevo od průjezdu se na uliční straně nacházel byt domovníka s kuchyní a malým pokojem. Byl vybaven sporákem a pokojovými kamny. Blíže ke dvoru byla komora na nádobí a stáj⁶⁵ pro pět koní. Stáj vyčnívala z hlavní budovy a nad její částí byl zřízen seník. Na ni navazovaly záchody se žumpou.⁶⁶ Stáj byla později přebudována na stolárnu. První patro hlavní budovy sloužilo jako výpravna zboží a sklad s vestavěnou umývárnou lahví. Podlaha byla betonová.⁶⁷

Rozvoj likérky se uskutečňoval pod taktovkou Leo Westreicha, továrníka mimořádně schopného a činorodého. Zkušenosti s řízením provozovny, kterými disponoval, byly pro likérku nepostradatelné, neboť Sidonie Mandelová se již v 90. letech 19. století zdržovala v Bílsku (Bielitz v Rakousku-Uhersku).⁶⁸ V roce 1906 bylo její příjmení, vzešlé ze sňatku s podplukovníkem Mandelem, zaneseno do Obchodního rejstříku. Avšak toho času její korespondence směřovala do přístavu Gruž (italsky Gravosa) nedaleko Dubrovníku v Rakousku-Uhersku. Téhož roku, 18. prosince, byla v Budapešti zřízena pobočka krnovské továrny. Hanuš Gessler byl veřejným společníkem s právem samostatného zastupování. Stejně právo získal také Leo Westreich a Sidonie Mandelová.

Uskutečnila se také výměna v zastoupení firmy. Po sedmnácti letech zmocnění Bertholda Leschnera, roku 1908 na jeho místo nastoupila Felice Westreichová.⁶⁹

⁶⁴ Označena také jako „Kanceláře“ v dokumentaci z května 1948. ZAO, fond Praděd, výroba likérů Just a spol., Krnov, karton 4, inv. č. 26.

⁶⁵ ZAO, fond Praděd, výroba likérů Just a spol., Krnov, karton 3, inv. č. 17. Dle ocenění nemovitostí z 9. listopadu 1939

⁶⁶ ZAO, fond Praděd, výroba likérů Just a spol., Krnov, karton 3, inv. č. 17. Dle ocenění stavitele Antona Bezdeka dne 26. června 1926

⁶⁷ ZAO, fond Praděd, výroba likérů Just a spol., Krnov, karton 3, inv. č. 17. Dle ocenění nemovitostí z 9. listopadu 1939

⁶⁸ ZAO, fond Praděd, výroba likérů Just a spol., Krnov, karton 4, inv. č. 24

⁶⁹ ZAO, fond Praděd, výroba likérů Just a spol., Krnov, karton 1, inv. č. 2. Výtah z Obchodního rejstříku k 31. srpnu 1925 a 30. říjnu 1930. Na základě změny rodinného stavu bylo v Obchodním rejstříku dne 23. listopadu 1906 zapsáno jméno „Sidonie Mandelová“. Dne 5. června 1908 došlo v oddíle „prokuristé“ k výměně Leschnera.

5.9 Nabízený sortiment výrobků a varianty etiket v období monarchie

Firma získala titul c. k. dvorního dodavatele. Je to vždy hrdě zdůrazňováno na etiketách z období monarchie nebo i na ceníku zboží z roku 1912, který je zdoben rakouským zlaceným orlem a rostlinnými ornamenty.⁷⁰ K jednotlivým likérům zmíněného období je v závorkách přiřazen také popis příslušných etiket (dále jen E.), které evidentně vznikly v období monarchie. Jedná se však pouze o etikety, které bylo možno vyhledat a popsat.

Nejdůležitějším a vždy přednostně uváděným likérem byl Praděd. Počátky výroby tohoto druhu likéru firma spojovala se vznikem svých úspěchů.⁷¹ (E. nejpůsobivější - pestrobarevná, zobrazující loď a nápis „Altwater Siegfried Gessler c. a k. dvorní dodavatel v Krňově“, na přídi lodi erb rakouský a uherský, podestlaný dubovým listím, v lodi je přítomen horský duch „Praděd“, velká láhev likéru a pádlující skřítek.⁷²

Tradiční a nejstarší etiketa (přední a zadní část) s motivem horského ducha (starého muže) a horské krajiny není přímo vynálezem Siegfrieda Gesslera.⁷³ E., žlutá část s vyobrazením „Praděda“, rakouským orlem a s posudkem Prof. Dr. Richarda Godeffroy, představeného lučební pracovny všeobecného rakouského spolku lékárníků ve Vídni z 28. července 1886 a modrá část s chalupou pod horami; E. pro Budapešťskou pobočku stejně řešená, v maďarštině a s erbem Maďarského království; E. ve tvaru štítu, laděná modře. Dvě vlaštovky sedící na vzoru modré části běžné etikety Praděd, v pozadí moře a dvě lodě, dole tunel, z něhož vyjíždí vlak. Pravděpodobně ve smyslu alegorie obchodu a spojů i s dráty telegrafního vedení, na němž sedí ptactvo;⁷⁴ E. pro polský trh „Gesslera prawdziwy Altwater“).⁷⁵

Skutečnost, že byl likér Praděd předním produktem firmy, potvrzuje i účtenka maďarské pobočky v Budapešti. Na této všeobecné tiskovině figuruje vyobrazení horského ducha Praděda s poukazem na likér. Exmplář je korunován erbem R-U se štítonoši a heslem „Viribus unitis“, níže erb a nápis „komorní dodavatel Jeho c. a k. Výsosti arcivévody Josefa“.⁷⁶ V roce 1912 stál litr likéru Praděd 4,50 K.

⁷⁰ ZAO, fond Praděd, výroba likérů Just a spol., Krnov, karton 4, inv. č. 28. Likérka světila výrobu ceníků Uměleckému ústavu Augusta Strassilly v Opavě.

⁷¹ ZAO, fond Praděd, výroba likérů Just a spol., Krnov, karton 2, inv. č. 12

⁷² Soukromá kolekce Jaroslava Farky, Plzeň.

⁷³ ZAO, fond Praděd, výroba likérů Just a spol., Krnov, karton 1, inv. č. 4. Deutsche Destillateurzeitung z 4. června 1901. Velmi podobná vyobrazení používal na svých etiketách již dříve, pro účely své továrny likérů, rumu a octa, Moritz Lichtwitz z Krnova.

⁷⁴ Soukromá kolekce Pavla Petra, Krnov.

⁷⁵ Soukromá kolekce Jaroslava Farky, Plzeň.

⁷⁶ Soukromá kolekce Pavla Petra, Krnov.

Pro srovnání uvedu několik cenových údajů: roku 1913 stály švýcarské kapesní hodinky 5,--K a dámská kabelka 4,50 K.⁷⁷ Ceník dále vyzdvihoval zdraví prospěšnou Exportní kmínku, vyráběnou z vybraného holandského zeleného kmínu.⁷⁸ Kmín příznivě ovlivňoval zažívání.⁷⁹ (E. zelená, s Merkurem na zeměkouli, v pozadí vlak vyjíždějící z tunelu a loď na moři)⁸⁰ a hořký likér India (E. zlatooranžová, s domorodkyní, která třímá nápis India).⁸¹

V uvedeném ceníku jsou pod oddílem „*rozličné speciality*“ uvedeny: Alašova kmínka; Maraschino; Boonekamp; Obilná kmínka⁸² (E. německy psaná, s medailemi a nápisy: „Barcelona 1888 – Medaile se zlatou korunou, Anerkennungs-Diplom des Deutschen u. Österr. Alpen-Vereins“, erb R-U, s podpisem S. Gessler)⁸³; Žitná - silná, na ruský způsob; Nordhäuser – žitná; Císařský hruškový likér⁸⁴ (E. nádherná, červenomodrá, s rakouským orlem a erbem uherského království, jsou na ni plasticky působící plody hrušky)⁸⁵; Paprikový likér; Třešňový likér; Trnkový likér; Višňový likér a Pelinkovac – aromatický pelyňkový likér. Likéry amsterodamského balení tvořily zvláštní podskupinu nabídky. Jednalo se o Ananasový; Anisette (anýzový); Curacao⁸⁶ (E. černo-bílá, s rostlinnými prvky zlacená. Podklad tvoří rakouský orel se zářící císařskou korunou)⁸⁷; Kakaový; Kávový; Kmínka⁸⁸ (E. tvaru kříže, hnědošedá, erb R-U, s oznámením, že je výrobce komorní dodavatel Jeho c. k. Výsosti arcivévody Josefa)⁸⁹ také (E. bílá, na pásku s rostlinnými prvky erb R-U)⁹⁰; Maraschino, Mokka, Růžový; Čajový; Vanilkový. V oddíle „*vysoce jemné speciality*“: St. Bernard – náhrada za Benediktinský; Chartreuse – žlutý a zelený; Curacao triple sec – hnědý a čistý⁹¹ (E. s rostlinnými prvky, červenobílá, zlacená, s medailemi z pařížské výstavy 1900)⁹²; Pepermint vert; Ratafia de Cerises; Triple Citron; Triple orange; Gingembre; Tutti-Frutti; Baraczk creme - meruňkový.

⁷⁷ Petr, Pavel: Výroba likérů firmy Siegfried Gessler v Krnově. In: Sborník bruntálského muzea, Bruntál 2004, s. 56-57.

⁷⁸ ZAO, fond Praděd, výroba likérů Just a spol., Krnov, karton 4, inv. č. 28

⁷⁹ Kräuterbüchlein. Praktische Rathläge zur Verwendung unserer Heilkräuter. Opava b. d., s. 11. Působil proti nadýmání, břišním potížím, průjmům a kolikám.

⁸⁰ Soukromá kolekce Pavla Petra, Krnov.

⁸¹ Soukromá kolekce Jaroslava Farky, Plzeň.

⁸² ZAO, fond Praděd, výroba likérů Just a spol., Krnov, karton 4, inv. č. 28

⁸³ Soukromá kolekce Zdeňka Václavíka, Praha.

⁸⁴ ZAO, fond Praděd, výroba likérů Just a spol., Krnov, karton 4, inv. č. 28

⁸⁵ Soukromá kolekce Pavla Petra, Krnov.

⁸⁶ ZAO, fond Praděd, výroba likérů Just a spol., Krnov, karton 4, inv. č. 28

⁸⁷ Soukromá kolekce Pavla Petra, Krnov.

⁸⁸ ZAO, fond Praděd, výroba likérů Just a spol., Krnov, karton 4, inv. č. 28

⁸⁹ Soukromá kolekce Jaroslava Farky, Plzeň.

⁹⁰ Soukromá kolekce Zdeňka Václavíka, Praha

⁹¹ ZAO, fond Praděd, výroba likérů Just a spol., Krnov, karton 4, inv. č. 28

⁹² Soukromá kolekce Pavla Petra, Krnov.

Rozličné lihoviny tvořily zvláštní kapitolu, která byla chloubou podniku. Nacházela se tam skupina *Marque Royale*⁹³ (i samostatný likér – E. je jednou z nejkrásnějších – modrá se zlatými prolisy: erb, medaile z výstavy v Paříži 1900).⁹⁴ Skupina tohoto názvu zastupovala speciální krémové likéry v elegantních lahvích s nádhernými etiketami. Jednalo se o tyto značky: *Crème d' Abricotine*; *Crème d' Ananas*; *Crème d' Anisette*; *Crème de Cacao*; *Cacao à la Vanille*; *Crème de Café*; *Crème de Cumin*; *Crème de Curacao*; *Maraschino*; *Crème de Mocca*; *Crème d' Oranges*; *Crème de Poire*; *Crème de Roses*; *Crème de Thé*; *Crème de Vanille*; *Crème de Cerises*.

Firma se snažila vyhovět zákazníkům s nejnáročnějšími představami. Tyto rozsáhlé kontakty firmy potvrzuje nabídka *polských národních nápojů*: *Jarzębiak*⁹⁵ (E. žlutočervená na bílém podkladě s rytířem ve štítě. Kolem štítu jeřabinové větvičky s plody; i varianta s dovětkem „Cognac aux sorbes“)⁹⁶; *Jarzębinka*; *Dereniówka*; *Karpatówka*; *Kwiatówka*; *Oranzówka*⁹⁷ (E. červená, se zlacením. Nápis „Destylarnia parowa Wódek i likierów“, s dvojitým erbem R-U, dále polská orlice, nadpis „Rosolis“)⁹⁸; *Ratafia*; *Rittmeister*; *Starka Litevska*; *Trunek Sobieskego* – silnější pánský likér; *Woda Warszawska*; *Wisniówka*; *Kontuszówka* – velice jemná, anýzová a *Złotówka*⁹⁹ (E. stejné série jako *Oranzówka*).¹⁰⁰ Ve sledovaném období dokládá etiketa také existenci druhu: *Zytniówka* (E. stejné série jako *Oranzówka*).¹⁰¹ Vyráběna byla také pálenka *Kidusch-Brantwein*, která se v ceníku neobjevila.¹⁰² V tomto duchu firma nabízela *Gdaňské likéry* (*Anýzový*, *Curacao*, *Kmínka*, *Persico*, *Pomerančový* – sladký i hořký, *Růžový*, *Malinový*, *Vermut*, *Žaludeční hořká*, *Goldwasser*, *Rostopschin*, *Citrónový*). Sortiment z roku 1912 dále zpestřovaly *výtažky punčové a „czayové“*: *Punčový krém*, *Bordeaux punč*, *Vanilkový punč*, *Ananasový punč*, *Anglický punč*, *Švédský punč* a *Ruský výtažek*. Výše uvedenou škálu likérů uzavírala nabídka *osvěžujících nápojů*: *Grenadine*, *malinový* a *limonádový sirup*.

Svébytný okruh tvořila pestrá *nabídka rumů*. „Originální“ ananasový *Jamaika rum* byl již tradičním, dále byl nabízen jen *Ananasový Jamaika rum*; *Jamaika rum* a *Kuba rum*. K rumovým specialitám byl řazen *Savana rum*¹⁰³ (E. pestrá, zlacená, s černoškou

⁹³ ZAO, fond Praděd, výroba likérů Just a spol., Krnov, karton 4, inv. č. 28

⁹⁴ Soukromá kolekce Pavla Petra, Krnov.

⁹⁵ ZAO, fond Praděd, výroba likérů Just a spol., Krnov, karton 4, inv. č. 28

⁹⁶ Soukromá kolekce Jaroslava Farky, Plzeň.

⁹⁷ ZAO, fond Praděd, výroba likérů Just a spol., Krnov, karton 4, inv. č. 28

⁹⁸ Soukromá kolekce Pavla Petra, Krnov.

⁹⁹ ZAO, fond Praděd, výroba likérů Just a spol., Krnov, karton 4, inv. č. 28

¹⁰⁰ Soukromá kolekce Jaroslava Farky, Plzeň.

¹⁰¹ Soukromá kolekce PhMr. Věry Kadlecové, Krnov.

¹⁰² ZAO, fond Praděd, výroba likérů Just a spol., Krnov, karton 1, inv. č. 1. Ochr. známkou od r. 1899.

¹⁰³ ZAO, fond Praděd, výroba likérů Just a spol., Krnov, karton 4, inv. č. 28

v turbanu, varianta pro pobočku - Budapešť X,¹⁰⁴ zadní část s plující lodí, medailemi, ke kterým se váže nápis „Anerkennung-Diplom des Deutschen u. Österr. Alpen-Vereins“¹⁰⁵; Manilla Rum a Columbus Rum¹⁰⁶ (E. hnědočervená, zlacená, s výjevem vylodění španělských objevitelů v Americe, v popředí Kryštof Kolumbus).¹⁰⁷

Z ceníku na rok 1915 vyplývá, že byla rozšířena produkce o Martinique Rum; Antillen Rum; Brasilianer Rum, a ještě Tuzemský rum. Ke specialitám byl roku 1915 přiřazen The Conqueror Jamaica Rum.¹⁰⁸ Dále firma produkovala slivovici a koňak několika kvalitativních tříd.¹⁰⁹ Náhradou za „Jamaica Rum“ se stal „Budha Rum“, jehož ochranná známka byla zaevidována již roku 1898 (E. pestrobarevná, s architekturou východu, kterou obklopuje zahrada).¹¹⁰

Za sledované období monarchie produkovala firma také likéry, jejichž existence je doložitelná jinými cestami. Zápis slovní ochranné známky GRAND CORDIAL do rejstříku Obchodní a živnostenské komory v Opavě dne 28. dubna 1914 vyvolal nevoli, protože byl likér charakterizován údajem o jakosti („Velmi srdce posilující“) a nikoliv o původu zboží.¹¹¹ Likérka však svá výhradní práva uhájila a v období 1. Čsl. republiky ještě dvakrát potvrdila svou registraci.¹¹²

Na základě etiket je prokazatelná existence: a) Englischbitter (E. tvaru kříže, hnědošedá, s erbem R-U a oznámením, že je výrobce komorním dodavatelem Jeho c. k. Výsosti arcivévody Josefa). b) Schaumgeist Nr. I¹¹³ a II (E. zlacená, červenobílá, s andělíčkem ve štítu, který je ověnčen větvíčkami vinné révy)¹¹⁴; c) Kraft-Bitter vyráběný z horských bylin (E. bílá a zlacená, s rostlinnými motivy, černým a červeným písmem, doplněna rakouským orlem)¹¹⁵; d) Karpathenbitter (E. bílá, na pásku s rostlinnými prvky umístěn erb R-U).¹¹⁶ e) Liqueur supérieure (E. s rostlinnými prvky, zlacená, černo-bílá, podklad tvoří rakouský orel se zářící císařskou korunou). f) Pfeffermünz (E. ze stejné série

¹⁰⁴ Soukromá kolekce Pavla Petra, Krnov.

¹⁰⁵ Soukromá kolekce Jaroslava Farky, Plzeň.

¹⁰⁶ ZAO, fond Praděd, výroba likérů Just a spol., Krnov, karton 4, inv. č. 28

¹⁰⁷ Soukromá kolekce Pavla Petra, Krnov.

¹⁰⁸ Petr, Pavel: Výrobna likérů firmy Siegfried Gessler v Krnově. In: Sborník bruntálského muzea, Bruntál 2004, s. 55.

¹⁰⁹ ZAO, fond Praděd, výroba likérů Just a spol., Krnov, karton 4, inv. č. 28

¹¹⁰ ZAO, fond Praděd, výroba likérů Just a spol., Krnov, karton 1, inv. č. 1

¹¹¹ ZAO, fond Praděd, výroba likérů Just a spol., Krnov, karton 2, inv. č. 14. Dle dopisu Ministerstva veřejných prací ze dne 2. června 1914.

¹¹² ZAO, fond Praděd, výroba likérů Just a spol., Krnov, karton 1, inv. č. 1. Dle osvědčení o registraci ochranných známek z 26. června 1919 a 8. dubna 1924.

¹¹³ Soukromá kolekce Pavla Petra, Krnov.

¹¹⁴ Soukromá kolekce Jaroslava Farky, Plzeň.

¹¹⁵ Soukromá kolekce Pavla Petra, Krnov.

¹¹⁶ Soukromá kolekce PhMr. Věry Kadlecové, Krnov.

jako Karpathenbitter); g) Ananasový likér (E. tatáž jako předchozí); h) Mandlový likér (E. tatáž jako předchozí)¹¹⁷; ch) Pomerančový (E. ze stejné série jako Englischbitter).¹¹⁸

5.10 Likérka a odběratelé

Reklamace byly přijímány do pěti dnů od přijetí zboží. Místem splatnosti a reklamací byl Krnov. Obalový materiál firma přijímala zpět v dobrém stavu, opatřený firemní značkou nebo etiketami. Po svých odběratelích firma žádala, aby při zpětném zasílání beček a ostatního materiálu písemně oznamovali číslo a obsah balíku. V případě jejich spolupráce s jinou firmou prosila o doporučení, které plynulo ze srovnání jejich výrobků. Likérka měla zřízeno konto v několika bankách. Pro Rakousko: Rakousko-Uherská banka a Filiálka České Unionbanky v Krnově. Pro Uhersko: Pešťská uherská komerční banka, Budapešť. Pro Německo: Slezský bankovní spolek ve Vratislavi, pobočka Hlubčice.¹¹⁹

5.11 Tvorba reklamy, její ohlas a předměty s ní spojené

Od smrti zakladatele firmy, řídil Leo Westreich pružně její provoz. Byl to zručný obchodník. Měl nadání pro tvorbu vynikající, stručné a působivé reklamy. Tím dovedl podnik k plnému rozvoji. Počátkem 20. let 20. století byla ochranná známka firmy, která podle slezských pověstí znázorňovala známého ochranného ducha Jeseníků – Praděda, krále hor, symbolem kvality. Stála v popředí celé propagace obchodu.¹²⁰ Praděd představoval personifikaci zdejšího pohoří. Nacházel ohlas v pověstech a ostatní literatuře. Stal se velice populárním díky cílené reklamě firmy.¹²¹

Zkušený obchodník vytvořil heslo, které se stalo kategorickým imperativem: „Vařím plynem, peru vzduchem, piji Gesslerův pravý Praděd“. Senzačně působící spojení: „3 slova – Praděd Gessler Krnov“, bylo světově proslulé. Nacházelo se ve všech významnějších novinách, na rozích ulic a jiných místech velkých měst. Také na nádražích a podél železničních tratí. Tato tři slova se objevila ve varieté, několika divadelních hrách a románech. Firemní symboly měly velký ohlas. Na bálech a zábavách se objevovaly

¹¹⁷ Soukromá kolekce Zdeňka Václavíka, Praha.

¹¹⁸ Soukromá kolekce PhMr. Věry Kadlecové, Krnov.

¹¹⁹ ZAO, fond Praděd, výroba likérů Just a spol., Krnov, karton 4, inv. č. 28

¹²⁰ ZAO, fond Praděd, výroba likérů Just a spol., Krnov, karton 4, inv. č. 29

¹²¹ ZAO, fond Praděd, výroba likérů Just a spol., Krnov, karton 1, inv. č. 4. Spis z 8. srpna 1899, zabývající se významem a souvislostmi značky. Jméno „Praděd“ pravděpodobně vzniklo v údolí řeky Opavy. Horníci, kteří v Jeseníkách dolovali vzácné kovy, považovali nejvyšší horu za obydlí nad-přirozeného jsoucná, svého ochranného ducha. Praděd měl původně představovat pohanského boha, který přešel do časů křesťanství jako dobrý duch obyvatelů hor, odměňující dobro a trestající zlo. V Sudetech měly takto přežívat, přestože v jiných významech, pozůstatky pohanských zvyků.

skupiny s králem hor, pověstmi opředeným Pradědem. Měl dlouhé vousy, lucernu a baret ozdobený pérem. Přitom se halil do pláště, roucha, které bylo užíváno skalními skřítky, turisty, horaly a zbrojnoši. Firma obdržela také báseň o Pradědovi.

Díky objemné a velkoryse pojaté reklamě, která šla ruku v ruce se znamenitou kvalitou likérů, byl významně zvýšen odbyt v tuzemsku i zahraničí. Díky cestám do Terstu a Hamburku došlo k navazování různých kontaktů a pod jmény Praděd a Krnov byl slezský nápoj šířen přes oceán.¹²² V rámci prezentace svých výrobků na veletrzích a výstavách zřizovala likérka stánky, jejichž konstrukce vyplňovaly lahve likéru Praděd. Nad takové stánky bylo umísťováno viditelné heslo 3 Worte „Altwater“ Gessler Jägerndorf,¹²³ které bylo chráněno od roku 1905.¹²⁴ Likérka prezentovala své výrobky, stáčené do pestrých a nápaditých lahví, s pomocí pojízdného odklápěcího baru na kolečkách.¹²⁵ Náročným zákazníkům byly likéry distribuovány v půvabných karafách. Skleněný uzávěr karafy, která byla určena pro likér Praděd, byl broušen do podoby krále Jeseníků.¹²⁶ Pro reklamní účely bylo užíváno vyobrazení láhve, naplněné likérem Praděd. (Tvar osmiúhelníku, na bocích vylit ve skle nápis „GESSLER“). Tato zaregistrovaná ochranná známka představovala vyobrazení láhve určené k prodeji.¹²⁷

Firma dosáhla dokonalosti v produkci propagačních materiálů, které se plně zaměřovaly na propagaci likéru Praděd. Užívání svých grafických značek měla firma za účelem propagace zaregistrováno nejen pro likéry, lihoviny, punč, rum, koňak a šťávy, ale i pro víno, pivo, kávu, cukr, čokoládu, bonbony, marmeládu atd. Její reklama byla šířena i prostřednictvím dalších předmětů. Šlo např. o barvotisky, cigaretové papíry, etikety a plakáty, účty, knihy, brožury, noviny, prospekty, hračky, plátno, šaty, tkaniny z vlny a bavlny, hedvábí, lékárenské produkty, minerální vody, zápalky, drogistické zboží, mýdlo, atd.¹²⁸ Nechyběly jí typické plánovací kapesní kalendáře nebo dokonce cigaretové špičky s vyobrazením láhve likéru Praděd. Veškeré propagační materiály byly provázeny všudypřítomným heslem: 3 slova ... Gesslerův „Praděd“ Krnov.

¹²² ZAO, fond Praděd, výroba likérů Just a spol., Krnov, karton 4, inv. č. 29

¹²³ Petr, Pavel: Výroba likérů firmy Siegfried Gessler v Krnově. In: Sborník bruntálského muzea, Bruntál 2004, s. 56.

¹²⁴ ZAO, fond Praděd, výroba likérů Just a spol., Krnov, karton 1, inv. č. 1. Dle osvědčení o registraci ochranných známek ze 17. května 1905, znovu potvrzováno v dalších letech.

¹²⁵ ZAO, fond Praděd, výroba likérů Just a spol., Krnov, karton 4, inv. č. 27

¹²⁶ Od února 2005 k dispozici v prodejně starožitností (Albrechtická ulice 25, Krnov).

¹²⁷ ZAO, fond Praděd, výroba likérů Just a spol., Krnov, karton 1, inv. č. 1. Dle osvědčení o registraci ochranných známek z 29. dubna 1894.

¹²⁸ ZAO, fond Praděd, výroba likérů Just a spol., Krnov, karton 1, inv. č. 1. Dle osvědčení o registraci ochranných známek z 24. ledna 1896.

Prodejní místa byla označována smaltovanou cedulí, s uvedeným reklamním sloganem, psána modrým písmem na žlutém podkladu. Byla vyráběna firmou Aetz-& Emaillierwerke, C. Robert Dold, Offenburg in Baden.¹²⁹ Stejně jako dnes, byl u pokladen užíván skleněný tácek na peníze. Likérka rozšiřovala červený, ve tvaru osmiúhelníku, s nápisem „Gessler Liqueurs“. Malá prohlubeň byla užívána pro vyobrazení ochranné známky – stařec (horský duch Praděd).¹³⁰ Firma se také prezentovala prostřednictvím reklamních popelníků¹³¹ a skleniček (tzv. „štamprle“) s vybroušeným heslem Altvater Gessler Jägerndorf.¹³² Pravděpodobně v hospodách bylo umístováno firemní zrcadlo, které bylo v horní čtvrtině, na zelené ploše, doplněno vyobrazením plné láhve likéru Praděd a vedle ní nápisem (ve čtyřech řádcích): 3 Worte... „Altvater“ Gessler Jägerndorf. Zavěšováno bylo za provaz, jehož upevnění bylo umožněno průvlakem provazu ve dvou místech, který v obou případech zakončoval uzel.¹³³

5.12 Filiálka ve Vídni

Na základě společenské smlouvy sepsané 29. listopadu 1920, byla v únoru 1921 ve Vídni zřízena pobočka krnovské likérky. Plnila na území nástupnického státu Rakouska-Uherska stejné funkce, jako mateřská továrna. Firma se snažila zabezpečit svůj vliv na známých odbytištích, která již ovládla v době Rakousko-Uherska. Funkci obchodního vedoucího vykonával budapešťský výrobce likérů Hanuš Gessler s Jacquesem Ulmerem z Vídně. Prokuristou byl Richard Haidvogel z Vídně.

5.13 Filiálka v Berlíně

Podle společenské smlouvy z 27. září 1921 byla v prosinci toho roku otevřena pobočka v Berlíně. Do funkce ředitele byl jmenován Hans Schuchard, který byl jejím jediným představitelem. Pobočky měly stejný předmět podnikání jako hlavní krnovská továrna. Jejich vedení bylo vytvářeno podobným způsobem. Jestliže se představenstvo skládalo z vícero členů, byla společnost zastupována jedním pověřeným členem, nebo dvěma členy, případně jedním členem představenstva spolu s prokuristou.¹³⁴

¹²⁹ Petr, Pavel: Výrobna likérů firmy Siegfried Gessler v Krnově. In: Sborník bruntálského muzea, Bruntál 2004, s. 56.

¹³⁰ Od února 2005 k dispozici v prodejně starožitností (Albrechtická ulice 25, Krnov).

¹³¹ Dle informací soukromého sběratele Václava Vinkla, Praha.

¹³² Svého času v prodejně starožitností (Albrechtická ulice 25, Krnov).

¹³³ Od února 2005 k dispozici v prodejně starožitností (Albrechtická ulice 25, Krnov).

¹³⁴ ZAO, fond Praděd, výroba likérů Just a spol., Krnov, karton 1, inv. č. 2

5.14 Odchod Leo Westreicha a Sidonie Mandelové

Leo Westreich zemřel v roce 1922.¹³⁵ Nadále však byla továrna v adresářích reprezentována mj. jeho jménem. Vyškrtnuto z Obchodního rejstříku bylo až v roce 1930.¹³⁶ Smrtí továrníka Westreicha se nezastavil rozvoj firmy. V roce 1923 byly v areálu firmy, poblíž zdi hraničící s Okresním soudem, vybudovány dřevěné garáže a sklad beček. Garáže byly zakryty lepenkou a sklad polévanými keramickými taškami. Střechu doplňovaly střešní rýny. Nezastavěná plocha areálu firmy byla dlážděna „kočičími hlavami“.¹³⁷

Likérka dosáhla za majitelky Sidonie Mandelové neobyčejného vzestupu. Měla vybudovány filiálky ve Vídni, Budapešti, Černovicích (Czernowitz; Cernauti – dnes na Ukrajině) a v Bílsku (Bielsko; Bielitz – dnes v Polsku).¹³⁸ Pod jménem „Praděd – Siegfried Gessler“ v nich byla na základě licenčních smluv uskutečňována výroba likérů.¹³⁹ Pobočky přispívaly k šíření vlivu firmy i po rozpadu Rakouska-Uherska. Sidonie Mandelová zemřela 18. října 1925.

5.15 Převzetí firmy Hanušem Gesslererem, Pavlem Gesslererem, Markétou Tomljevičovou a Bertou Burgerovou

Podle odevzdací listiny Okresního soudu v Krnově, ze dne 30. prosince 1929, bylo do pozemkových knih vloženo vlastnické právo potomkům Sidonie Mandelové z prvního manželství:¹⁴⁰ a) Hanuši Gesslerovi (1/4); b) Pavlu Gesslerovi (1/4); c) Markétě Tomljevičové (1/4); d) Bertě Burgerové (1/4).¹⁴¹

V červenci 1930 byl Pavel Gessler, tehdejší architekt ve Vídni, zapsán do Obchodního rejstříku při Krajském soudu v Opavě. Byl veřejným společníkem, kterému náleželo právo společnost samostatně zastupovat. Nahradil Felici Westreichovou a řídil likérku z podobné

¹³⁵ ZAO, fond Praděd, výroba likérů Just a spol., Krnov, karton 4, inv. č. 29

¹³⁶ Chytil, Alois: Chytilův úplný adresář Moravy s Slezska. Svazek I., část II. Slezsko. Praha 1925, s. 267; ZAO, fond Praděd, výroba likérů Just a spol., Krnov, karton 1, inv. č. 2. Výtah z obchodního rejstříku z 30. října 1930.

¹³⁷ ZAO, fond Praděd, výroba likérů Just a spol., Krnov, karton 3, inv. č. 17. Dle ocenění stavitele Antona Bezdeka dne 26. června 1926.

¹³⁸ Myška, Milan a kol.: Historická encyklopedie podnikatelů Čech, Moravy a Slezska. Ostrava 2003, s. 128.

¹³⁹ ZAO, fond Praděd, výroba likérů Just a spol., Krnov, karton 2, inv. č. 12

¹⁴⁰ ZAO, fond Praděd, výroba likérů Just a spol., Krnov, karton 2, inv. č. 9. U této příležitosti byly nemovitosti oceněny částkou 136 000,--Kč. Pozdější připočtení ceny strojů tuto částku zvýšilo na 276000,--Kč.

¹⁴¹ ZAO, fond Praděd, výroba likérů Just a spol., Krnov, karton 2, inv. č. 7

pozice, jako kdysi jeho otec.¹⁴² Ještě téhož roku byly v areálu likérky vybudovány benzinové nádrže pro tankování firemních automobilů. Na základě živnostenských listů vydaných Okresním úřadem v Krnově v letech 1929 a 1937, rozšířili společníci výrobu lihovin o výrobu a prodej přírodních a umělých šťáv, dále o obchod s vínem a o výrobu ovocných vín.¹⁴³

5.16 Nabízený sortiment výrobků a varianty etiket v době 1. Čsl. republiky

Kapesní kalendář na rok 1934 je zdoben postavou Praděda (ochranná známka) a vyobrazením základního domu továrny na likér „Praděd“ v Krnově. Ve stručnosti je tam uveden sortiment výrobků. Jde pravděpodobně o ten nejvytříbenější: bylinný likér Gesslerův pravý „Praděd“; Gesslerova exportní kmínka – velmi aromatická, pálená z nejjemnějšího kmínového semena; „India“ – silná, hořká z bylin prospívajících žaludku; Alašova kmínka – nejjemnější ruská, v kamenných džbánech; Cordial tokay – pánský likér z nejjemnějšího thajského vína; Curacao triple sec – likér z curacaových slupek „z jezera“; Cherry brandy – velmi aromatický ovocný likér z přírodní třešňové šťávy; Liqueur de griotte – jemný višňový likér; Peach-Brandy, Marašino v lýčím pletivu a Jarzebinka. K tomu Bordeaux a ananas punč.

Ceníky na léta 1934/35 a 1936 zachovávají stejný rozsah sortimentu. Plně již odkrývají nabídku továrny v jejím rozkvětu. Uvedu pro přehlednost veškerý sortiment, vynikne tím rozsah výroby roku 1936 oproti roku 1912. V závorce (E.) uvádím u příslušných likérů také vzhled etiket používaných ve sledovaném období. Jedná se opět o popis těch exemplářů, jejichž vzhled byl zjistitelný. Pokud mám k dispozici, zohledním i jejich barevné provedení.

Praděd se prodával v lahvích 1 l (45,--Kč), ½ l (24,--Kč), ¼ l (13,--Kč), 1/10 l (6,--Kč). Dále byl připraven: v cestovním flakonu s hliníkovým pohárem s obsahem 1/8 l (9,--Kč), totéž 0,2 l (12,--Kč), se skleněným pohárem s obsahem 0,1 l (12,--Kč), cestovní flakon se šroubem s obsahem 0,1 l (6,--Kč) a „Praděd“ vyhrazeného práva ve vysoce elegantních skleněných džbancích s obsahem 0,7 l (38,--Kč). Kupní síla koruny v letech 1932-35 odpovídala asi 5 až 10 korunám dnešní měny.¹⁴⁴ (E. likéru Praděd jsou ve své

¹⁴² ZAO, fond Praděd, výroba likérů Just a spol., Krnov, karton 1, inv. č. 2. Výtah z O. R. k 30. říjnu 1930.

¹⁴³ Petr, Pavel: Výroba likérů firmy Siegfried Gessler v Krnově. In: Sborník bruntálského muzea, Bruntál 2004, s. 55.

¹⁴⁴ Tamtéž, s. 56-57.

variabilitě nejpočetnější. Znamé motivy zaregistrované v období Rakouska-Uherska používány i v období ČSR; stejný vzor i v období okupace, jen se zdůrazněním „Echt Jägerndorfer“, Altvater Likör-Fabrik Just & CO., Ostsudetenland, se zvýrazněným dodatkem „DEUTSCHES ERZEUGNIS“¹⁴⁵; E. v angličtině pro vývoz do USA a Kanady – „Produkt since 1878 of Czecho-Slovakia“, distributorem byl Frederick Ramm z New Yorku; za okupace s označením 40 VOL.%.¹⁴⁶ E. neobvyklá, modrošedá, s menším Pradědem v oválu: Marque-Reservée, s pobočkami Vídeň, Budapešť, Berlín, Černovice, Bílsko; E. zjednodušená, žlutomodrá, asi na placatou láhev, s pobočkami¹⁴⁷

Firemní účtenky byly populární i v období ČSR. Tištěny byly v barvě hnědé, červené a zelené, s heslem „Altvater“ Gessler Jägerndorf (v českém i německém jazyce). Zdobilo je vyobrazení horského ducha Praděda a vrcholu hory Pradědu se starou rozhlednou.¹⁴⁸ Následují další druhy výrobků z období první čsl. republiky. Vše je opět členěno pod oddíly. *Bylinné likéry*: „India“ – silný hořký (E. zlatooranžová, s domorodkyní, nápis Paris 1900 Grand prix, Bruxelles 1888 a Medaille d'or)¹⁴⁹; Cordial tokay ve skleněných džbancích, pánský likér; Liqueur verte et Jaune; St. Bernhard – podobný Benediktýnskému¹⁵⁰ (E. hnědočervená, nápis Edellikör 40 Vol%, mnich nesoucí láhev na podnosu)¹⁵¹; Pepermint vert¹⁵² (E. polská, zlatozelená, „Zygfyrd Gessler fabrika likierów Bielsko centrala: Karniów“, 40%).

Do této oblasti mohou zařadit druhy likérů, jejichž existenci dokládají pouze etikety. Byly patrně součástí jiných nabídkových listů, které se však nedochovaly. Gesslerova medicínální hořká (E. hnědá, s domem v horském údolí, jeho vzor běžně užíván u likéru Praděd – zadní strana, v provedení na více druhů lahví, „...jakost dokázána právem volného dovozu do USA“. Doplněna dobrozdáním Dr. Karla Schrotta, vrchního lékaře Schrottových lázní, z 1. srpna 1931. Vídeň, Budapešť, Bílsko); Gessler Medicinal (E. hnědá s iniciály SG ve stříbrném poli; pobočky)¹⁵³; Kapaten bitter (E. červenohnědá s vyobrazením staré rozhledny na Pradědu).¹⁵⁴

¹⁴⁵ Soukromá kolekce Pavla Petra, Krnov.

¹⁴⁶ Soukromá kolekce Jaroslava Farky, Plzeň.

¹⁴⁷ Soukromá kolekce Pavla Petra, Krnov.

¹⁴⁸ Soukromá kolekce Pavla Petra, Krnov.

¹⁴⁹ Soukromá kolekce Jaroslava Farky, Plzeň.

¹⁵⁰ ZAO, fond Praděd, výroba likérů Just a spol., Krnov, karton 4, inv. č. 28

¹⁵¹ Soukromá kolekce Pavla Petra, Krnov.

¹⁵² ZAO, fond Praděd, výroba likérů Just a spol., Krnov, karton 4, inv. č. 28

¹⁵³ Soukromá kolekce Pavla Petra, Krnov.

¹⁵⁴ Soukromá kolekce PhMr. Věry Kadlecové, Krnov.

Kmínka - speciality: Gesslerova exportní kmínka – destilována z nejjemnějších semen kmínu (E. zachovává stejný vzhled i po roce 1918); Obilná kmínka; Alašova kmínka; Krystalová kmínka ve skleněných džbánkách. *Ovocné likéry:* Curacao triple sec; Orange triple sec, Cherry brandy – vysoce aromatický ovocný likér; Višňový likér – jemně proměněný; Peach brandy¹⁵⁵ - pikantní broskvový likér, i v malých lahvičkách, (E. oranžová, s broskvemi a seznamem poboček, 36Vol.%)¹⁵⁶; Barack-Liqueur, jemný meruňkový ve výpravných džbancích; Maraschino v lahvích ozdobených lýkem.¹⁵⁷ V tomto ceníku neuveden Kirschgeist (E. světlá, s červeným nápisem a postavou Praděda)¹⁵⁸; Ananasový likér (E. modrá, zláčená s ananasem s upozorněním: „z pravé dovážené ananasové šťávy“).¹⁵⁹ *Speciální známky:* Grand Cordial – velkolepý posilující likér¹⁶⁰ (E. hnědobílá, text na podkladě znázorňujícím vinnou révu; pobočky)¹⁶¹; Absint; Ovovit -vaječný koňak. *Smetanové likéry:* a) oddíl „Marque Speciale“- Anisette double verte (anýzový); Cacao a la Vanille; Mocca výtažek; Vanille Bourbon; Fialka; b) oddíl „Marque Royale“- Abricotine; Allash¹⁶² (E. žlutočerná, s Eskymákem, který drží štít, pod nímž je hlava mrože)¹⁶³; Anisette Blanche; Cacao Blanche; Café blanche; Kmínka; Curacao; Mocca; Orange; Poire; Rose c) oddíl „Marque Pierot“- Anisette; Bananes; Cacao; Café; Cerises; Chocolate; Kmínka; Curacao; Glutorange; Mandarine; Orange; Poire; Vanille; d) oddíl „Marque de luxe“- Allash; Cacao; Café; Cherry Brandy; Griotce; Liqueur de verte et de jaune; Maraschino; Peach-Brandy; Peppermint; Persico; Poire; Vanille v elegantně upravených skleněných karafách a džbancích s kovovou obrubou.

Extra jemné kavárenské likéry: Abricotine; Allash; Anisette; Cacao; Café¹⁶⁴ (E. modrá, s Pradědem, dovětek „non alcoholic“, distributor pro USA a Kanadu – Frederick Ramm)¹⁶⁵ Curacao; Poire; Orange; Vanille. *Jemné, dvojité likéry:* Allash; Anisette; Café; Curacao; Císařský hruškový karpatský; Třešňový; Maraschino; Pfefferminz; Vanille; Weichsel. *Polské národní nápoje:* Jarzebiak; Jarzebinka; Kontuszówka; Zintiówka, Kiduschbranntwein – vysoce hodnotná pálenka, čistá v originálním provedení (E. pestrá,

¹⁵⁵ ZAO, fond Praděd, výroba likérů Just a spol., Krnov, karton 4, inv. č. 28

¹⁵⁶ Soukromá kolekce Pavla Petra, Krnov.

¹⁵⁷ ZAO, fond Praděd, výroba likérů Just a spol., Krnov, karton 4, inv. č. 28

¹⁵⁸ Soukromá kolekce Jaroslava Farky, Plzeň.

¹⁵⁹ Soukromá kolekce PhMr. Věry Kadlecové, Krnov.

¹⁶⁰ ZAO, fond Praděd, výroba likérů Just a spol., Krnov, karton 4, inv. č. 28

¹⁶¹ Soukromá kolekce Pavla Petra, Krnov.

¹⁶² ZAO, fond Praděd, výroba likérů Just a spol., Krnov, karton 4, inv. č. 28

¹⁶³ Soukromá kolekce Jaroslava Farky, Plzeň.

¹⁶⁴ ZAO, fond Praděd, výroba likérů Just a spol., Krnov, karton 4, inv. č. 28

¹⁶⁵ Soukromá kolekce PhMr. Věry Kadlecové, Krnov.

převážně hnědá, s ornamenty, nápis „Kidusch“, zobrazující stolování židovské rodiny, pobočky).

Pododdíl: *Gdaňské likéry*: Curacao, Kmínka, Pomerančový sladký a hořký. K tomuto okruhu náležel také druh kmínky „Dubelt Goldwasser“ – originální známka pravých dvou lososů „Danziger“ od roku 1598.¹⁶⁶ (E. v podobě nálepky, umístěována pod hrdlo. Nápisem v kurentu „Dubelt Goldwasser“ a Davidova hvězda, v níž jsou vepsány iniciály S. G. J., po obou stranách nakreslen losos).¹⁶⁷ Firma Danziger Lachs Deutsche Vertriebs, a. s., byla právním nástupcem Berlínské pobočky firmy Siegfried Gessler. Krnovská likérka měla podíl na prodeji výrobků této společnosti (výrobky součástí jejích ceníků) a snažila se zamezit možnému zneužívání jejích ochranných známek.¹⁶⁸

Barové nápoje: koktejly představovaly následující výrobky: Barcarat; Manhattan; Martin; Gin; Cacao Special; *švédské punče*; *Dry Gin*; *Whisky*¹⁶⁹ (E. s nápisem Old rye whisky: černá, s vyobrazením psovitě šelmy; pobočky)¹⁷⁰; *Punče*: Bordeaux a ananasový; Punch-Essenz; *Ušlechtilé pálenky a rum*: Brandy; Sliwowitz; Borowicska; Jamaika Rum¹⁷¹ (E. oranžová, s mapou Jamaiky „Hvězda Jamaiky“, dovážená z Londýna, plnění lahví v Krnově; seznam provozoven)¹⁷²; Tee Rum, Columbus Rum, Savana Rum¹⁷³ (E. dodržuje vzhled z období monarchie, 50%, Vídeň, Krnov, Bílsko, Budapešť, Arad; E. maďarská varianta, bílá, s běloškou v turbanu; Tuzemský rum (E. dtto jako Savana staršího typu, 60%; dále nepříliš barevná a strohá etiketa S. Gessler Krnov ČSR, 40%).¹⁷⁴ *Občerstvující nápoje*: Oranžáda – čistá pomerančová šťáva podle osvědčení státního zemědělského výzkumného ústavu v Bratislavě z 8. listopadu 1929; Citronáda; Ananasová šťáva; Horská malinová šťáva; Oranžáda – Olympia.¹⁷⁵

Výčet za sledované období uzavírají *výrobky, jejichž existenci dokládají pouze etikety*: Grande Liqueur (E. strohá, zlacená, modré písmo, s monogramem S G), stáčen do luxusních karaf s kováním (ouško);¹⁷⁶ Schlesischer KUR-BITTER (E. červenohnědá, s vyobrazením staré rozhledny na Pradědu); Jemný tabulový likér (E. zlatomodrá, s nápisem DEUTSCHES ERZEUGNIS a Ostsudetenland); Deutscher weinbrand (E.

¹⁶⁶ ZAO, fond Praděd, výroba likérů Just a spol., Krnov, karton 4, inv. č. 28

¹⁶⁷ Soukromá kolekce Pavla Petra, Krnov.

¹⁶⁸ ZAO, fond Praděd, výroba likérů Just a spol., Krnov, karton 2, inv. č. 14

¹⁶⁹ ZAO, fond Praděd, výroba likérů Just a spol., Krnov, karton 4, inv. č. 28

¹⁷⁰ Soukromá kolekce Jaroslava Farky, Plzeň.

¹⁷¹ ZAO, fond Praděd, výroba likérů Just a spol., Krnov, karton 4, inv. č. 28

¹⁷² Soukromá kolekce Jaroslava Farky, Plzeň.

¹⁷³ ZAO, fond Praděd, výroba likérů Just a spol., Krnov, karton 4, inv. č. 28

¹⁷⁴ Soukromá kolekce Jaroslava Farky, Plzeň.

¹⁷⁵ ZAO, fond Praděd, výroba likérů Just a spol., Krnov, karton 4, inv. č. 28

¹⁷⁶ Soukromá kolekce Pavla Petra, Krnov.

zlatomodrá, s ornamentálním vyobrazením vinné révy, Ostsudetenland); Medicinal cognac (E. zlatobílá, s neurčitým erbem a štítonoši); Chartreuse (E. žlutá, s monogramem SG na stříbrném podkladu; pobočky).¹⁷⁷; Grande Liqueur jaune (E. hnědá, s monogramem SG na stříbrném podkladu; pobočky).¹⁷⁸

5.17 Prodej nápojů

Ceny firma stanovila na základě tehdejších cen lihu a cukru a byly splatné v Krnově, po přijetí zboží. Ceny sudů a oplétaných lahví byly kalkulovány dohromady s výrobními náklady. Pokud je zákazník během třech měsíců vrátil v dobrém stavu, opatřené firemní značkou a etiketou, byla cena zúčtována zpět. Reklamace byly přípustné pouze během osmi dní po převzetí zboží. Zásilku likérka vypravovala na zodpovědnost příjemce a proto se distancovala od škod vzniklých během přepravy. Tím pádem nebyly poskytovány náhrady takovýchto škod. V zákaznickově zájmu bylo zboží nechat převážet a zkontrolovat na drážním úřadu. V případě nesrovnalostí měl zákazník iniciovat vznik protokolu, do něhož měla být zaznamenána skutková podstata újmy. Na základě uvedeného dokumentu měl zákazník požadovat náhradu přímo od železniční společnosti.

Firma zákazníkům radila také v případě, když vznikly nedostatky, které nebyly na závadu jakosti prodávaného zboží. Chlad měl v některých případech způsobovat u spousty likérů a ovocných šťáv zakalení nebo vyloučení cukrů. Zákal mizel v případě, když byla láhev umístěna do vytopené místnosti. K rozpuštění cukru docházelo za opatrného nahřívání láhve v teplé vodě tak dlouho, dokud nebyla tekutina průzračná.¹⁷⁹

¹⁷⁷ Soukromá kolekce Jaroslava Farky, Plzeň.

¹⁷⁸ Soukromá kolekce Pavla Petra.

¹⁷⁹ ZAO, fond Praděd, výroba likérů Just a spol., Krnov, karton 4, inv. č. 28

5.18 Složení, účinky, recepty a kalkulace vybraných likérů

Charakteristiky likérů se dovídáme z dobrozdání, nebo z rozličných firemních tiskovin, vydaných pro reklamní účely. Informace o nabízených výrobcích nám umožňují proniknout do podstaty poslání firmy. Odtud již schází jenom krůček k poodhalení některých principů, které byly součástí úzkostlivě tajených výrobních postupů.

5.18.1 Likér Praděd, postupy jeho výroby a specifické varianty

Likér Praděd (bylinná hořká), jehož název často doprovázela pro firmu tolik důležitá charakteristika „pravý“, byl hlavním produktem, na němž firma vybudovala svou prestiž. Na svůj proslavený výrobek se odvolávala velmi často a jeho názvem označovala celý provoz.

Při jeho výrobě byly, dle informací firmy, uplatňovány odborné znalosti. Výběr bylin, kůry, květů a kořenů byl prováděn odborníky, kteří znali zásady zpracování vybraných surovin. Zpracovávané ovocné šťávy obsahovaly vitamíny A, C. Míchání medicínálních léčiv v pravých poměrech bylo dodržováno podle farmakologických předpisů. Výsledkem měl být vynikající účinek na střevo a žaludek. Při výrobě byly upřednostňovány suroviny podporující chuť k jídlu a vylučování žaludečních šťáv, obsahujících pepsin. Firma zdůrazňovala názor některých lékařů, kteří doporučovali likér vyrobený touto zvláštní péčí, jako prostředek k čištění krve. Tito lékaři doporučovali vždy jednu až dvě lžice likéru před nebo po obědě.¹⁸⁰ Měl také dobře působit po požití rybích pokrmů.¹⁸¹

K výše zmíněnému druhu se také vztahovala speciální informační tiskovina firmy, jenž byla nazvána „Gesslerův medicínální Praděd“ a hlásala, že se jedná o produkt dlouholetých zkušeností, který je vyráběn z výtažků léčivých bylin posbíraných na slunných výškách Jeseníků. Jednalo se o prostředek proti nechutenství, špatnému zažívání atd. Neobsahoval jedinou látku, která by škodila lidskému zdraví. Používán byl kořen anděliky, který působí především na žaludek, střevo a celý nervový systém. Dále angosturová kůra jako žaludek posilující prostředek, benedikt proti únavě hlavy a bolestem zubů. K nezaplacení byla přítomnost pravé čínské rebarbory, která dbala o regulaci činnosti střev. Celý zažívací proces byl ovlivněn prostředky, které uznával svět medicíny. Nať benediktu lékařského má velmi hořkou chuť a používá se na zlepšení trávení a proti nadýmání. Kdysi se bylina

¹⁸⁰ ZAO, fond Praděd, výroba likérů Just a spol., Krnov, karton 2, inv. č. 16

¹⁸¹ ZAO, fond Praděd, výroba likérů Just a spol., Krnov, karton 1, inv. č. 4. Deutsche Destillateurzeitung z 12. července 1895 v článku s názvem Rakouská specialita, Praděd pana Siegfrieda Gesslera v Krnově.

používala jako náhražka chmelu v pivovarnictví. V likérnictví se i dnes používá na přípravu hořkých likérů, např. benediktyňky.¹⁸²

Medicinální likér nedoporučovala jen firma samotná. K likéru se vyjádřil Dr. Karel Schroth, vrchní lékař Schrothových lázní svým Dobrozdáním, napsaným 1. srpna 1931 v Dolní Lipové: „Gesslerův Medicinal Bitter jest podle mé zkušenosti způsobilý prostředek při indispozici žaludku a zmenšení činnosti střev. Pro svou shora uvedenou způsobilost podporovati zažívání, upotřebuje jej s nejlepším výsledkem při své staroosvědčené Schrothově regenerační léčbě.“¹⁸³

Dle receptu z 3. dubna 1932 docházelo k výrobě sta litrů likéru „Altvater-Medicinal-Bitter“ za použití násady „Bonekamp“, chininové kůry a „Cascary sagrady“. Při podrobnějším prostudování receptu si každý uvědomí specifčnost zdejší výroby. Pro přípravu násady posloužily následující suroviny: 1250 g kořene sladkého dřeva, 1225 g „curacaových“ slupek, 75 g Radix gentianae (kořen hořce), 75 g Radix zedoariae, 65 g Radix calami crud (kořen puškvorce), 25 g Radix Angelice (kořen anděliky lékařské), 40 g Herba absinthii (pelyněk), 250 g sladkého lusků, 250 g semen anýzu, 50 g semen koriandru, 100 g hřebíčku, 10 g Gummi myrrae, 3 g Crocus (šafrán setý), 50 g topolových pupat, 1500 g sladké pomerančové kůry, 2900 g chininové kůry, 2900 g Cortex cascara sagrada. Suroviny tvořící násadu na sto litrů uvedeného likéru měly hodnotu 182,12 Kč.¹⁸⁴

Propagace továrny likérů je všeobecně založena na příznivých zdravotních účincích bylinných likérů. Příznivý vliv na zažívání je zřejmý při posouzení vlivu bylin, přidávaných dle výše zmíněného receptu. Kořen hořce je v literatuře označován jako surovina pro výrobu likérů. Hořké přípravky z hořce, např. žaludeční tinktury podporují trávení.¹⁸⁵ Kořen puškvorce je opět známý svým uplatněním v likérnictví. Slouží na zvyšování chuti do jídla, při akutních chronických poruchách trávení, při zápalu žaludku a zvýšené kyselosti žaludečních šťáv.¹⁸⁶ Jeho účinky také příznivě ovlivňovaly nervovou soustavu.¹⁸⁷ Kořen anděliky lékařské, která roste poměrně vzácně, např. v horských, lesnatých polohách Tater, Krkonoš nebo Šumavy, má močopudné a potopudné účinky, podporuje trávení a chuť k jídlu, posilňuje nervy a působí proti nadýmání.¹⁸⁸ Značné

¹⁸² Petr, Pavel: Výrobna likérů firmy Siegfried Gessler v Krnově. In: Sborník bruntálského muzea, Bruntál 2004, s. 59-60.

¹⁸³ Soukromá kolekce Jaroslava Farky, Plzeň.

¹⁸⁴ ZAO, fond Praděd, výroba likérů Just a spol., Krnov, karton 2, inv. č. 16.

¹⁸⁵ Macků, Jan – Krejča, Jindřich: Atlas léčivých rostlin. Bratislava 1964, s. 274.

¹⁸⁶ Kusánek, Jaroslav – Krejča, Jindřich: Atlas léčivých rostlin a lesných plodů. Martin. 1982, s. 494.

¹⁸⁷ Kräuterbüchlein. Praktische Ratschläge zur Verwendung unserer Heilkräuter. Opava b. d., s. 10.

¹⁸⁸ Macků, Jan – Krejča, Jindřich: Atlas léčivých rostlin. Bratislava 1964, s. 256.

množství se spotřebuje při výrobě likérů (benediktýnka, chartreuse aj.)¹⁸⁹ Nať pelyňku pravého (*Herba absinthii*) má aromatickou vůni a hořkou chuť. Účinně podporuje trávení a proto se v lidové léčbě odedávna používá jako žaludeční lék. V průmyslu se používá na výrobu likérů (absint, koňak) a vín (vermut).¹⁹⁰ Semena anýzu byla také zdraví prospěšná.¹⁹¹ Plody koriandru (*Fructus coriandri*) působí proti nadýmání a podporují trávení.¹⁹² Mohutně totiž povzbuzuje tvorbu žaludečních šťáv. Plody se používají hojně v likérnictví.¹⁹³

Výroba zmíněné násady ještě dále pokračovala. Na lihový extrakt připadlo 25 l lihu a 25 l vody, na destilát 15 l lihu a 15 l vody. V rámci výrobního procesu docházelo k přirozeným úbytkům, se kterými se počítalo do výše 15%. Skladba výroby likéru byla následující: 65 litrů takto získané násady bylo doplněno kávovým destilátem (1 l), lihem (13,9 l), cukrem (16 l), vodou (7,8 l), hřebíčkovým olejem (10 g), skořicovým olejem (10 g) a muškátovým olejem (10 g).¹⁹⁴ Přítomnost skořice podpořila úsilí, aby vznikl zdraví prospěšný produkt.¹⁹⁵ Uvedeným postupem bylo získáno přibližně sto litrů likéru o 47% obsahu alkoholu. Náklady veškerých použitých surovin byly vykalkulovány ve výši 626, 67 Kč.

Takovýto způsob nebyl jedinou možností výroby „Altvater – Medicinal – Bitter“. Existovala druhá varianta, která počítala s patnácti litry připravené násady „Praděd“, která byla doprovázena přípravky, které byly vyrobeny z části surovin, které tvořily výše zmíněnou násadu. Jednalo se o 10 l násady „pomeranč“, 10 l násady lékořicové, 3 l chininového výtažku, 3 l výtažku „Cascara“, 1 l kávového destilátu, 30,1 l lihu, 25 l cukru, 4,9 l vody. Následně byly přidány oleje: 10 g hřebíčkového, 10 g skořicového a 10 g muškátového. Výsledným produktem bylo 103,7 l likéru. Varianta, kterou jsem označil slovem „druhá“, navíc nebyla ve své podobě neměnná. Její další úprava spočívala ve změně poměrů, při stejném výsledném množství likéru. Množství násady „pomeranč“ bylo zmenšeno o dva litry, násady lékořicové bylo o tři litry méně, naopak bylo přidáno lihu o dva litry více a cukru dokonce přibýlo o pět litrů. Obsah vody byl navýšen o 0,6 litrů.

¹⁸⁹ Kusánek, Jaroslav – Krejča, Jindřich: Atlas léčivých rostlin a lesných plodů. Martin 1982, s. 104.

¹⁹⁰ Petr, Pavel: Výroba likérů firmy Siegfried Gessler v Krnově. In: Sborník bruntálského muzea, Bruntál 2004, s. 60.

¹⁹¹ Kräuterbüchlein. Praktische Ratschläge zur Verwendung unserer Heilkräuter. Opava b. d., s. 3. Anýz příznivě působil na zažívání a utišoval kašel. Anýzový olej byl všeobecně doporučován.

¹⁹² Macků, Jan – Krejča, Jindřich: Atlas léčivých rostlin. Bratislava 1964, s. 250.

¹⁹³ Kusánek, Jaroslav – Krejča, Jindřich: Atlas léčivých rostlin a lesných plodů. Martin 1982, s. 294-295.

¹⁹⁴ ZAO, fond Praděd, výroba likérů Just a spol, Krnov, karton 2, inv. č. 16

¹⁹⁵ Kräuterbüchlein. Praktische Ratschläge zur Verwendung unserer Heilkräuter. Opava b. d., s. 20. Skořice působila proti podráždění žaludku a nechutenství. Z těchto důvodů byla velice oblíbená.

Třetí varianta nepřinášela nic nového zamýšlenými surovinami, ale převládající přísadou byla tzv. násada „Bonenkamp“. Opět se jednalo o patnáct litrů. Rozpis zmíněných variant nese datum 1. dubna 1932. Alternativa druhé varianty byla rozpočtována 12. května 1932 a její recept byl vytvořen pro účely vývozu do USA.

Vývoz do zámoří byl tedy hybným motorem pro vývoj dalších variant, které byly pravděpodobně vyvolány jinými potřebami zákazníků v zahraničí. Již dříve vznikl druh likéru „Medicinal – Bitter“ pro „Severní Ameriku“, jehož kalkulace nese datum 30. října 1931. I v tomto případě tvořilo vyráběné množství sto litrů. Násada se skládala z 2,9 kg chininové kůry, 2,9 kg kořene rebarbory, 0,35 kg hřebíčku, 0,10 kg cejlonské skořice, 0,20 kg angosturové kůry, 0,15 kg muškátového květu a 0,40 kg citrónové kůry. Celkem tedy 7 kg surovin.

Výroba takové násady se uskutečňovala formou třech nálevů. Doba působení prvního nálevu byla stanovena na osm dnů (7 kg surovin, 20 l lihu, 10 l vody). Následující nálev byl pětidenní (15 l lihu, 10 l násady „India“, 10 l vody). Třetí nálev po dobu třech dnů tvořilo deset litrů vody. Druhá fáze výroby, již za spoluúčasti právě vyrobené násady, vyžadovala spoustu dalších doplňků. Mimo 75 l připravené násady, nesměl scházet 1 l rumové trestě, 7,3 l lihu, 0,1 l „Limusin“, 0,4 l „Malaga“, 0,5 l cukrového kuléru, 16 l cukru, 0,2 l vody (likér měl získat červenou barvu), 7 g vanilky, 8 g hřebíčkového oleje a 5 g skořicového oleje. Získaných sto litrů likéru obsahovalo 47 % alkoholu.

Je evidentní, že neustálé zkoušky způsobů výroby byly příznačné pro firmu, která se snažila důmyslně vyvážit přítomnost co nejoptimálnějších poměrů surovin, čímž chtěla dosáhnout vysoké poptávky nejen u nás, ale i v zahraničí.¹⁹⁶ V dokumentaci firmy je zmínka o vývozu uskutečněném v srpnu 1931. Tehdy měl obdržet Frederick Ramm z New Yorku dodávku 810 litrů „Altwater – Medicinal – Bitter“. Firma si poznamenala rozsah a poměr surovin, které dodávku tvořily. Byl vyvezen likér, který obsahoval 82 l lihu, 70 l násady „India“, 232 l násady, která byla vyrobena z chininové kůry, 232 l násady z rebarbory, 7 l násady z hřebíčku, 4 l násady ze skořice, 8 l násady z angostury, 10 l násady z muškátového květu, 20 l násady z citrónové kůry, 8 l tvořila rumová trest, 1 l „Limusin“, 3 l „Malaga“, 128 l cukrového sirupu, 4 l cukrového kuléru, 1 l vody, která dávala likéru červenou barvu. Součástí výrobku bylo 160 g hřebíčkového oleje a 80 g skořicového oleje.

¹⁹⁶ ZAO, fond Praděd, výroba likérů Just a spol., Krnov, karton 2, inv. č. 16

Dochovala se kalkulace vývozu stejné komodity z 14. prosince 1932. Následující drobná ukázka stanovení ceny v mnohém ilustruje, jakým způsobem byl provozován zámořský obchod. Likér byl transportován v bednách po 24 lahvích. V bedně o tomto rozsahu bylo přepravováno dvanáct litrů likéru. Jeden litr měl hodnotu 7,--Kč (celkem 84,--Kč); Za jednu láhev si firma účtovala 1,60 Kč (celkem 38,40 Kč); Balné včetně beden činilo 19,--Kč; Za úkony, zajišťující výpravu zboží, si firma účtovala 48,--Kč. Doprava z Krnova do Hamburku stála 15,--Kč a cena následné námořní dopravy z Hamburku do New Yorku, včetně pojištění, činila 30,--Kč. Celková částka 234,40 Kč představovala výrobní náklady. K těmto nákladům si firma účtovala desetiprocentní rabat, který byl v této transakci vypočítán ve výši 24,--Kč. Za bednu s dvanácti litry medicínálního likéru tak firma požadovala od velkoobchodníka v zámoří 258,40 Kč.¹⁹⁷

5.18.2 Aromatická hořká „India-Bitter“

Gesslerova aromatická India-Bitter byla vyráběna podle starého vyzkoušeného receptu z výtažků mnoha medicínálních bylin. Byla nejlepším prostředkem proti všem žaludečním nemocem. Působila na posílení žaludku, na pročištění krve, močopudně a na uklidnění nervů. Přítomnost čínské rebarbory působila příznivě na regulaci činnosti střev. Denní spotřeba hořké měla potlačit „mrzuté krkání“, zpomalené zažívání, problémy po požití tučných jídel, bolesti žaludku. Příznivě ovlivňovala krvetvorbu. Látky, které způsobovaly nemoci v důsledku svého ukládání v těle člověka měly být jejím prostřednictvím připraveny k vyloučení. Byla domácím prostředkem, který svou pohotovostí zabraňoval tvorbě nemocí vznikajících následkem nedostatečného vylučování šťáv. Rebarbora pocházející z Číny, Turkestánu a Tibetu má léčebné účinky díky podzemku a kořene, který se používá jako pročišťující a trávení podporující prostředek.¹⁹⁸ Podle kalkulace z 30. let 20. století, činily náklady na výrobu 79 litrů likéru India (45% alkoholu, 12% cukru), který se skládal z lihu, cukru a násady, 308,20 Kč.¹⁹⁹

5.18.3 Vaječný koňak

Složení 26,5 litru vývozního vaječného koňaku je patrné z kompletní kalkulace z 30. let 20. století. Množství přítomného alkoholu bylo stanoveno na 20%. Máme tak k dispozici další údaje, které podnik v dobách své existence střežil. Rozpočtované

¹⁹⁷ ZAO, fond Praděd, výroba likérů Just a spol., Krnov, karton 2, inv. č. 16

¹⁹⁸ Petr, Pavel: Výrobna likérů firmy Siegfried Gessler v Krnově. In: Sborník bruntálského muzea, Bruntál 2004, s. 60.

¹⁹⁹ ZAO, fond Praděd, výroba likérů Just a spol., Krnov, karton 2, inv. č. 16

množství vyžadovalo tři sta vaječných žloutků, přičemž jeden měl hodnotu 0,60 Kč. (Celkem 180,--Kč). Následovalo 1,75 l bílku, 5 l vinného destilátu (58%) a 2,9 l vinného destilátu (100%), což dohromady činilo 146,45 Kč. Surovinou pro výrobu bylo také 2,5 l vína (39,--Kč), dva litry lihu (4,40 Kč) a 11,6 l cukru (67,86 Kč). Drobné přísady byly započítány v hodnotě 0,29 Kč. Sečtením hodnot přísad, obsažených v 26,5 litrech likéru, byly zjištěny výrobní náklady ve výši 438,--Kč. Proto mohly být určeny výrobní náklady na jeden litr (16,50 Kč) a 0,75 l (12,50 Kč).

Finanční stránka dopravy byla také brána v potaz jako součást výše popsané kalkulace. Vývoz do zámoří se uskutečňoval v bednách s dvanácti lahvemi o obsahu 0,75 litrů. Jedna plná bedna vážila 30 kg. Devět litrů koňaku bylo plněno do dvanácti lahví (148,50 Kč). Zisk z vyváženého zboží si firma pojistila příplatkem ve výši 221,50 Kč. Hodnota dvanácti lahví a výpravy činila 36,--Kč. V rozpočtu není zmínka o vratnosti beden, jejich cena s obaly je stanovena na 20,--Kč. Doprava z Krnova do Hamburku: 21,--Kč, z Hamburku do New Yorku: 10,50 Kč. Pojištění: 3,50 Kč. Uvedeným způsobem byla zjišťována cena celé bedny. Ve zkoumaném případě se jednalo o 461,--Kč. Existovaly také bedny, které pojaly 24 lahví s obsahem 0,38 l. Váha těchto beden činila 33 kg. Cena zmíněného luxusního balení v rámci celé bedny se vyšplhala až na 493,--Kč.²⁰⁰

5.19 Vývoz likérů do zahraničí

Ceník výrobků určených pro vývoz na rok 1932 prozrazuje silnou orientaci firmy na prodej v zahraničí.²⁰¹ Tamní prodej zajišťovaly krnovské filiálky ve Vídni, Berlíně, Budapešti, Černovicích a Bílsku.²⁰² Propagační potenciál poboček byl veliký.²⁰³ Likérka měla právo odebírat líh osvobozený od daně. Takto odebraný líh však směla používat jedině k výrobě exportních produktů.²⁰⁴ Sortiment výrobků byl rozčleněn do oddílů: bylinné likéry, ovocné likéry, kmínkové speciality, smetanové speciality, polské národní nápoje, barové nápoje, občerstvující nápoje. Marketingovou jedničkou byl likér Praděd. Celá nabídka začínala vyobrazením lahve, naplněné tímto likérem. Cena byla stanovena

²⁰⁰ ZAO, fond Praděd, výroba likérů Just a spol., Krnov, karton 2, inv. č. 16. Složka kalkulací „Extra egg brand“.

²⁰¹ Brožura vyrobená v krnovské tiskárně Karla Riegera.

²⁰² ZAO, fond Praděd, výroba likérů Just a spol., Krnov, karton 4, inv. č. 28

²⁰³ ZAO, fond Praděd, výroba likérů Just a spol., Krnov, karton 4, inv. č. 29. Firma zaznamenala ohlas na svou produkci např. v srpnu 1935 při zastávce Jeho královské Výsosti prince z Walesu v Budapešti. Velmi ocenil svou ochutnávku vysoce jemného meruňkového likéru „Baraczk Parlat“.

²⁰⁴ ZAO, fond Praděd, výroba likérů Just a spol., Krnov, karton 2, inv. č. 15. Jednotlivá povolení finančního inspektorátu v Opavě pro odběr na výrobní období 1919/20 až 1935/36 a hlášení výrobků pocházejících z nezdáněného lihu.

pro velkoobchod, tedy podle beden. Nabízená jednotka – bedna, mohla obsahovat 12 láhví po 1 litru, 12 lahví po 2 litrech, 12 lahví po 0,7 l a nakonec 24 lahví po 0,35 l. Ceny byly uvedeny v dolarech a u každého výrobku byl uveden % obsah alkoholu.²⁰⁵ Firma si také nechala tisknout praktické ceníky exportního zboží bez přepočtu cen.²⁰⁶ Likérku reprezentovaly vývozní ceníky zboží s vyobrazením firemních budov v záhlaví. Stejnou hlavičku firma užívala u svých běžných faktur.²⁰⁷

5.19.1 Převpravce Alois Gremser

Za účelem přepravy likérů navázala firma spolupráci s Aloisem Gremserem. Zprávy o prvních kontaktech likérky s firmou krnovského dopravce Aloise Gremsera pocházejí již z roku 1925. Dopisem z 29. října odpověděl Alois Gremser na dotaz firmy ohledně zajištění dopravy zboží do Buenos Aires. Alois Gremser vzal tehdy na vědomí, že jeho úkolem bude přeprava 30-40 beden po 30 kg. Z nabízených možností tras (přes Hamburk, Terst), které byla jeho firma ochotná zajistit, upřednostnil v rámci této zakázky železniční trasu vedoucí přes Hamburk. Předložené přepravné (68,70 Kč za 100 kg) obsahovalo náklady za výpravu a prohlídku celním úřadem, převoz, vedlejší drážní poplatky, poplatky státu, dopravné na palubu, poplatky za přepravu na dráze a moři až do Buenos Aires. Částka nezahrnovala cestovní pojištění a pojištění proti škodám. Převpravce si na překonání trasy Krnov – Hamburk vyhradil časový úsek v délce 36 – 48 hodin. V následujících měsících firma přijímala vyúčtování firmy Alois Gremser za odvedené služby. Byly vystavovány i faktury, týkající se jen uskutečněné suchozemské dopravy.

Na základě dobrých zkušeností se vedení likérky 1. července 1930 dopravce telefonicky dotázalo na podmínky nového druhu spolupráce. Příčinou byla otázka zajištění dopravy Medicinální hořké do Hamburku a dále do New Yorku. Alois Gremser odpověděl likérce dopisem ještě téhož dne. Cenu za překládání zboží v Hamburku a následnou dopravu po moři do New Yorku vyčíslil ve výši \$10 za 1000 kg. Dosaženou cenu odůvodnil platnými poplatky za přepravu výrobků, obsahujících alkohol. Dodal, že v případě nealkoholických nápojů se jedná o mírnější částku: \$ 7 za 1000 kg. Alois Gremser dále pokračoval, že jeho pojišťovací ústav zamítl pojištění přepravovaného zboží z důvodů omezení, které se týkají dovozu alkoholických nápojů do USA.²⁰⁸ V uvedeném období byla totiž v Ústavě USA

²⁰⁵ ZAO, fond Praděd, výroba likérů Just a spol., Krnov, karton 4, inv. č. 28

²⁰⁶ ZAO, fond Praděd, výroba likérů Just a spol., Krnov, karton 2, inv. č. 16

²⁰⁷ Myška, Milan: Rozbřesk podnikatelů. Moravský Beroun 2000, s. 20. Vyobrazení tohoto firemního tiskopisu bylo použito nezávisle na tématickém obsahu příslušné kapitoly.

²⁰⁸ ZAO, fond Praděd, výroba likérů Just a spol., Krnov, karton 2, inv. č. 16

zakotvena prohibice lihovin.²⁰⁹ Současně zdůraznil nutnost zajištění dovozního povolení pro Medicinální hořkou a přislíbil, že se bude věnovat záležitostem ohledně pojištění.²¹⁰ Firma zdůrazňovala, že k výrobě jsou užívány léčivé byliny, které jsou sbírány na slunných výškách pohoří. Z tohoto důvodu byl likérce povolen import „zdraví prospěšné“ Medicinální hořké i během zákazu vývozu lihovin do USA.²¹¹

Svým dopisem ze 4. července 1930 Alois Gremser likérce oznámil, že se ujímá zajištění dopravy a pojištění námořní dopravy do New Yorku. Informace Aloise Gremsera nám umožňují poznat způsob přepravy. Bedny s láhvemi byly přepraveny z Krnova po železnici do Hamburku. Z Hamburku zboží pokračovalo parníkem I. třídy do New Yorku. Provedení přepravy bylo podmíněno generální pojistkou během cesty po moři.

Dle dochovaných vyúčtování z roku 1932 zajišťoval Alois Gremser likérce přepravu železničními vagony také po trase Krnov – Štětín. Dopravce Alois Gremser zajišťoval také přepravu nealkoholické malinové šťávy bez obsahu cukru. Přeprava se uskutečňovala železničními vozy po trase Krnov – Terst. V přístavu bylo zboží překládáno na námořní parníky.²¹²

5.19.2 Distributor Frederick Ramm

Distribuci lihovin v oblasti USA a Kanady zajišťoval Frederick Ramm z New Yorku. Byl to dovozce potravin, který dříve pracoval ve velkoobchodu s vínem a delikatesami.²¹³ Honosil se titulem „dovozce vysoké úrovně.“ Jeho služeb mohla likérka využít, podobně jako v případě Aloise Gremsera, až poté, co dosáhla v roce 1930 práva volného dovozu do USA. Likérka zisk tohoto práva oznamovala na svých tiskovinách.²¹⁴ Krnovská likérka uzavřela s Frederickem Rammem smlouvu o spolupráci dne 29. října 1930. Jeho obchodování s Medicinální hořkou ve Spojených státech, za přítomnosti 47% alkoholu, bylo schváleno odborem Americké finanční správy dne 29. června 1931. Z období po tomto datu se dochovaly kalkulace dodávek určených na vývoz do USA.²¹⁵ Příznivému ohlasu ve Spojených státech odpovídalo také již zmíněné Schrothovo Dobrozdání.²¹⁶

²⁰⁹ Kol. aut.: abc světových dějin. Praha 1967, s. 791. Přes veto presidenta Wilsona byl v roce 1919 prosazen dodatek k ústavě, který zaváděl prohibici lihovin (s platností od 16. ledna 1920), roku 1933 byla zrušena.

²¹⁰ ZAO, fond Praděd, výroba likérů Just a spol., Krnov, karton 2, inv. č. 16

²¹¹ ZAO, fond Praděd, výroba likérů Just a spol., Krnov, karton 4, inv. č. 29

²¹² ZAO, fond Praděd, výroba likérů Just a spol., Krnov, karton 2, inv. č. 16

²¹³ ZAO, fond Praděd, výroba likérů Just a spol., Krnov, karton 2, inv. č. 14

²¹⁴ ZAO, fond Praděd, výroba likérů Just a spol., Krnov, karton 2, inv. č. 16

²¹⁵ ZAO, fond Praděd, výroba likérů Just a spol., Krnov, karton 2, inv. č. 16

²¹⁶ Soukromá kolekce Jaroslava Farky, Plzeň.

Likérka se zmíněnou smlouvou zavázala, že distribuci lihovin do sjednané oblasti svěřuje výhradně Fredericku Rammovi po dobu šesti let, tedy do 31. října 1936. V případě neexistence dalších ujednání, byla ve smlouvě zakotvena její platnost po dobu dalších šesti let.²¹⁷ V prvních třech letech se distributor zavázal převzít 100 beden ročně. Měly obsahovat Medicinální Praděd a aromatický likér India Bitter. Likérka se zavázala k dodržování dohodnutého složení bylin v předepsané míře.²¹⁸ Dodávky likérka zasílala v bednách. Jedna bedna mohla obsahovat 48 lahví s obsahem 0,25 l; 36 lahví se stejným obsahem; 24 lahví s obsahem 0,5 l a 12 lahví jednolitrových. Jejich ocenění bylo mj. závislé na Čsl. rafinerii, která ustanovovala vývozní ceny za 100 litrových stupňů a dopravném na trase Krnov - Hamburk, Hamburk - New York. (Stále ve výši dohodnuté s Aloisem Gremserem). Případné dvacetiprocentní navýšení nebo snížení cen mělo být podnětem k regulaci cenové hladiny. Do nákladů distributora byla zahrnuta cla a všeobecné americké poplatky. Zavázal se, že nebude odebírat likéry a lihoviny jiných firem rakouského, německého, polského, maďarského a československého původu. Měl však právo provozovat obchod se značkami francouzské, anglické a holandské provenience. Své zastupování likérka oceňovala rabatem ve výši 15%, který byl ještě navýšen pěti procenty na účely reklamy. Distributor se za to zavázal uveřejňovat reklamu v tamních novinách.²¹⁹

5.20 Zařízení a zásoby firmy v zrcadle pojistné smlouvy

V Brně byla 1. června 1932 uzavřena na deset let pojistná smlouva u pojišťovny Anglo – Elementar, a. s. se sídlem ve Vídni a ředitelstvím pro ČSR v Praze. Činnost posuzované likérky byla označena jako výroba likérů teplou a studenou cestou. Pojistka se vztahovala na škody způsobené požárem, úderem blesku, výbuchem svítiplynu a na několik dalších drobných škod, vše do částky 883 830,--Kč.²²⁰

Soupis majetku, který vznikl jako podklad pro odhad ceny firmy, v mnohém vypovídá o chodu likérky. V rámci „zařízení“ byla vykázána přítomnost dvou koní v hodnotě 15 000,--Kč, veškeré zařízení stáje bylo ohodnoceno 2000,--Kč. Oves a ostatní krmivo mělo hodnotu 1000,--Kč. V podniku byly instalovány dva výtahy, každý byl ohodnocen částkou

²¹⁷ Výpověď za první období mohla být podána do 1. května 1936.

²¹⁸ Posouzeno prostřednictvím předem zaslaných vzorků.

²¹⁹ ZAO, fond Praděd, výroba likérů Just a spol., Krnov, karton 2, inv. č. 14

²²⁰ ZAO, fond Praděd, výroba likérů Just a spol., Krnov, karton 3, inv. č. 18. Částka 883 830,--Kč po součtu hodnoty movitého a nemovitého majetku s odhadem nákladů na odklizení a odvoz. 300 000,-- z uvedené částky příslušelo hodnotě nemovitostí. Poplatky v celkové výši 3181,--Kč měly být splatné každého 16. listopadu od roku 1932 do roku 1941.

3000,--Kč. „Ve výrobě likérů“ se nacházel kompletní destilační aparát Pisterius s chladičem, měděným potrubím a příslušenstvím v hodnotě 9000,--Kč. Hodnota malého destilačního aparátu s příslušenstvím byla o čtyři tisíce nižší. Pod částkou 4000,--Kč byly uvedeny dva měděné kotle na vaření cukru (zděný soubor). Za zmínku stojí také obsah kůlen, umístěných na dvoře podniku. Byl tam valník, tři skříňové vozy, krytý kočár se sklápěcí střechou, povoz, dělený vůz a sáně.²²¹ Množství sena a slámy bylo ohodnoceno 1000,--Kč. Koňský postroj, pokrývky a ostatní příslušenství povozů v hodnotě 6000,--Kč. Přístřešky na dvoře také ukrývaly zásoby uhlí, koksu, palivového a bednářského dříví, zastoupené částkou 5000,--Kč.

Podnik dále disponoval přepravními sudy, lahvemi, bednami, slámou, korky, papírem, etiketami a ostatním obalovým materiálem v hodnotě 100 000,--Kč. Celková elektroinstalace s osvětlovacími tělesy a vším příslušenstvím byla oceněna 8000,--Kč. V hodnotě 300 000,--Kč byly uchovávány zásoby lihu, éterických olejů, esencí, čajů, bylin, cukru, chemikálií a ostatních surovin, včetně polotovarů a hotových výrobků (likéry, rum, kořalka, lihoviny a ovocné šťávy).²²²

5.21 Odchod Markéty Tomljevičové

Do roku 1934 byla firma provozována čtyřmi sourozenci, veřejnými společníky Hanušem a Pavlem Gesslerovými a tichými společníky Bertou Burgerovou, roz. Gesslerovou,²²³ od roku 1931 Gogodičovou²²⁴ a Markétou Tomljevičovou, roz. Gesslerovou.²²⁵ Markéta se narodila v roce 1887 v Krnově,²²⁶ ale se svým manželem Draganem Tomljenovičem bydlela v Záhřebu. Zemřela již 20. února 1934 ve Vídni.²²⁷ Markéta Tomljevičová měla jedinou dceru, Markétu Alžbětu Nanon, narozenou 28. března 1921. Zůstavitelka nesešla svou poslední vůli. Dragan Tomljevič, zákonný zástupce Markéty, se vzdal svého dědického podílu v její prospěch. O vkladu jedné čtvrtiny vlastnického práva rozhodl Okresní soud v Krnově dne 7. srpna 1935. Do pozemkové knihy katastrálního území Krnov – Horní předměstí bylo vloženo vlastnické právo nezletilé dceři

²²¹ Vše v ceně 18 000,--Kč.

²²² ZAO, fond Praděd, výroba likérů Just a spol., Krnov, karton 3, inv. č. 18

²²³ ZAO, fond Praděd, výroba likérů Just a spol., Krnov, karton 2, inv. č. 13

²²⁴ ZAO, fond Praděd, výroba likérů Just a spol., Krnov, karton 2, inv. č. 7. Podle manželského listu magistrátu města Vídně ze dne 25. března 1931, bylo Bertě Burgerové, následkem jejího opětného vdání přiznáno rodinné jméno Gogodič.

²²⁵ ZAO, fond Praděd, výroba likérů Just a spol., Krnov, karton 2, inv. č. 13

²²⁶ ZAO, fond Praděd, výroba likérů Just a spol., Krnov, karton 4, inv. č. 30

²²⁷ ZAO, fond Praděd, výroba likérů Just a spol., Krnov, karton 2, inv. č. 9. Podle úmrtního listu, vystaveného farním úřadem Vídeň VIII.

zůstavitelky. Markéta Alžběta Nanon Tomljevičová tak nahradila svou matku mezi společníky firmy.²²⁸

5.22 Produkce a výsledek hospodaření na konci éry rodiny Gesslerů

Inventura zásob zboží dokládá, že likérka dlouhodobě zachovávala pestrost nabízeného sortimentu. K 31. prosinci 1937 byly na skladě zastoupeny tyto druhy likérů: Altvater; dtto varianta „reservée“; India, Schlesischer Kurbitter; Medizinal Bitter; Buchsbitter; Cordial Tokay; Chartreuse; St. Bernhard; Peppermint; Boonecamp; Exportkummel; Getreidekummel; Allasch russ.; Eiskummel; Maraschino; Triple sec; Cherry Brandy; Griotte; Barack Likör, Blackberry Brandy; Peach Brandy; Grand Cordial; Karpathen; rozličné rosolky; Choclette; Arrac; Jamaika Rum; Savana Rum; Inländerrum; rozličné punče; Olovit; Barack Brandy; Aquavit; Borovička; Facon; Sliwovitz Facon; Raspberry Brandy; Kirschwasser Facon; Kirschwasser Originál; Treber; rozličné polské kořalky; Danziger Goldwasser; rozličné koktejly; Dry Gin; Whisky; Schwedisch Punch; Absynth; Korn; Altkorn; Jagdkorn & Poln. Korn; Kunstbrandy; Altvater - násada; rozličné násady; gin destilát; meruňkový destilát; vinný destilát Dupuis; dtto Kohn. Hotové zboží reprezentují zajímavé výrobky. Jedná se o Thee Rum; Bisquit Cognac; čsl. Wodka; Citronáda; Ananasový sirup; Kalifornská oranžáda; Malinový sirup; ovocné šťávy, Oranžáda; rozličná ovocná vína; Malagawein; St. Georgener; Sylvaner; Ital Vermouth; Muskateller.²²⁹ Byly využívány služby celé řady dodavatelů tuzemských i zahraničních.²³⁰ Z bilance za rok 1937 se dozvídáme o dělení čistého zisku, který byl vyčíslen částkou 13 245,10 Kč. Čistý zisk byl rozdělen následujícím způsobem: Hanuš Gessler, Budapešť - v poměru 31/64 (6415,60 Kč); Pavel Gessler, Krnov - v poměru 11/64 (2276,50 Kč); Ostatní obdrželi stejnou částku: Berta Gogodičová (dříve Burgerová), Vídeň; Nanon Tomljevičová, Záhřeb.²³¹

²²⁸ ZAO, fond Praděd, výroba likérů Just a spol., Krnov, karton 2, inv. č. 9

²²⁹ ZAO, fond Praděd, výroba likérů Just a spol., Krnov, karton 3, inv. č. 20

²³⁰ ZAO, fond Praděd, výroba likérů Just a spol., Krnov, karton 3, inv. č. 19. Jednalo se např. o Kalifornia fruit z Londýna; Danziger Lachs z Berlína; Erste Prievidzaer Spirituosenfabrik z Prievidze; Erwa, Papierwerke a také Ed. Strache z Varnsdorfu; Továrna skla E. B. z Kyjova atp.

²³¹ ZAO, fond Praděd, výroba likérů Just a spol., Krnov, karton 3, inv. č. 20. Vykázáno k 14. březnu 1938.

6. Majetkový převod pod tlakem okupantů

Podle výnosu vládního prezidenta v Opavě ze dne 28. listopadu 1938, který byl vydán na základě zmocnění říšského komisaře z 12. listopadu 1938 pro sudetoněmeckou oblast v Liberci, přešla správa firmy do rukou komisařských vedoucích. Tímto prvním správcem (Treuhänderem) byl Franz Weintritt z Krnova, bývalý prokurista²³² a dlouhodobý zaměstnanec likérky.²³³ Avšak již 15. června 1940 byla provedena změna v osobě komisařského vedoucího. Franz Weintritt byl výměrem vládního prezidenta v Opavě z 15. června odvolán a místo něj byl ustanoven Karl Klein z Opavy.²³⁴

Majetek byl arizován a prodán smlouvou z 10. července 1940, uzavřenou Karlem Kleinem, coby správcem, Ottu Justovi. Podle uvedené smlouvy byla firma se zpětnou platností od 10. října 1938 prodána nabyvateli Ottu Justovi za RM 100 000,-- (1 000 000 Kč).²³⁵ Celková částka se skládala z ohodnocení nemovitostí v ceně RM 30 000,--²³⁶ Nemovitosti firmy: hlavní budova, tovární budova, sklad beček, kůlny, garáže, zděný plot a pozemek²³⁷; provozního a kancelářského zařízení za RM 4 000,-- a surovin, pomocných látek, obalů, polotovarů a hotových výrobků za cenu RM 66 000,--.²³⁸ Celá transakce měla navozovat dojem vypořádání se s rodinou Gesslerů. Avšak původní vlastníci nic neobdrželi, protože si Otto Just srazil obnos RM 75 000,-- jako pojistku pro případné závazky.²³⁹ Suma byla splacena firmě Severočeská důvěrnická společnost, a. s., pobočka Opava a zbytek RM 25 000,-- bylo složeno na vázané konto. Uvedený zbytek byl rozdělen na dvě části v hodnotě RM 12 500,--. První pro vázané konto u Německého úvěrního ústavu, pobočného ústavu v Krnově, ve prospěch společníků firmy Siegfried Gessler. Druhá byla splacena podle tehdy platných devizových předpisů na zvláštní konto (Vystěhovalecké spořitelní konto) Německého úvěrního ústavu, pobočného ústavu v Krnově. Byla přičtena „k dobru“ někdejších tichých společníků firmy Siegfried Gessler. Kupní smlouvu výše uvedeného typu schválil vládní prezident v Opavě dne 29. července

²³² ZAO, fond Praděd, výroba likérů Just a spol., Krnov, karton 2, inv. č. 12

²³³ ZAO, fond Praděd, výroba likérů Just a spol., Krnov, karton 2, inv. č. 5. Vykonával funkci účetního již v roce 1912.

²³⁴ ZAO, fond Praděd, výroba likérů Just a spol., Krnov, karton 2, inv. č. 12

²³⁵ Petr, Pavel: Výrobní likérů firmy Siegfried Gessler v Krnově. In: Sborník bruntálského muzea, Bruntál 2004, s. 60.

²³⁶ ZAO, fond Praděd, výroba likérů Just a spol., Krnov, karton 2, inv. č. 12

²³⁷ ZAO, fond Praděd, výroba likérů Just a spol., Krnov, karton 3, inv. č. 17. Dle ocenění nemovitostí z 9. listopadu 1939. Částka však byla vyčíslena na RM 30 980,--.

²³⁸ ZAO, fond Praděd, výroba likérů Just a spol., Krnov, karton 2, inv. č. 12

²³⁹ ZAO, fond Praděd, výroba likérů Just a spol., Krnov, karton 2, inv. č. 13

1940. V pozemkové knize u Okresního soudu v Krnově byl dne 10. prosince 1940 v katastrálním území Krnov – Horní předměstí proveden zápis vlastnického práva Otty Justa. V obchodním rejstříku zapsaných firem u Krajského soudu v Opavě byla tato změna majitelů firmy poznamenána 16. ledna 1942. Bývalí veřejní společníci firmy Hanuš Gessler a ing. Pavel Gessler byli ze společnosti vyloučeni. Noví majitelé firmy Otto Just a Erich Just, oba obchodníci v Krnově, byli téhož dne v obchodním rejstříku zapsáni. Rovněž znění firmy bylo změněno na „**Altvater-Likör-Fabrik, Just & Co.** Uvedeného dne byl také proveden výmaz komisařského vedoucího Franze Weintritta. Během války nebyl v podniku umístěn žádný válečný průmysl.²⁴⁰

6.1 Osud synů zakladatele

Jeden z původních majitelů, Hanuš Gessler, zemřel v důsledku rasové perzekuce 2. září 1941 v Budapešti. Další majitel, ing. Pavel Gessler, zemřel v plynové komoře koncentračního tábora v Osvětimi. Usnesením Okresního soudu v Krnově z 11. září 1946 byl prohlášen za mrtvého k 1. listopadu 1944.²⁴¹ V tomto případě začala platit smlouva, jejíž znění bylo schváleno ing. Pavlem Gesslerem, bývalými veřejnými společníky firmy a Eduardem Gesslerem 16. října 1943 v Budapešti. Podle uvedené smlouvy se po smrti ing. Gesslera stal Eduard Gessler správcem všech licenčních práv k výrobě produktů, zákonem chráněných značek „Siegfried Gessler“ v Krnově a také v pobočných podnicích na celém světě.²⁴² Rozhodující slovo v záležitostech firemní tradice tedy přešlo na dalšího příslušníka rodiny. Nebyl však ani obchodním společníkem, ani v likérce nepůsobil.²⁴³ Od té doby byl Eduard Gessler jedinou žijící osobou, která znala veškerá tajemství a recepty k výrobě likérů, zákonem chráněných značek Siegfried Gessler. Uznával, že vlastnické právo náleží spoludědicům po Siegfriedu Gesslerovi nebo jejich právním nástupcům.²⁴⁴

²⁴⁰ ZAO, fond Praděd, výroba likérů Just a spol., Krnov, karton 2, inv. č. 12

²⁴¹ Petr, Pavel: Výrobna likérů firmy Siegfried Gessler v Krnově. In: Sborník bruntálského muzea, Bruntál 2004, s. 60.

²⁴² ZAO, fond Praděd, výroba likérů Just a spol., Krnov, karton 3, inv. č. 21

²⁴³ Občan Kostarické republiky, který je v pramenech charakterizován jako „Gessler“, bez bližší specifikace příbuzenských vztahů.

²⁴⁴ ZAO, fond Praděd, výroba likérů Just a spol., Krnov, karton 2, inv. č. 11

7. Výrobní po okupaci, období do konce národní správy

Při německé okupaci a válečných událostech v roce 1945 byly podniku způsobeny jen malé škody na majetku a to pouze na zásobách hotových výrobků.²⁴⁵

7.1 Národní správci a nájemci Antonín Palička a Josef Velčovský

Národní výbor v Krnově, průmyslová sekce, svým přípisem ze dne 14. června 1945 jmenoval prozatímní národní správce výroby. Stali se jimi Antonín Palička z Moravské Ostravy, který byl dříve krejčím a Josef Velčovský z Moravské Ostravy, který byl dříve obchodníkem s nábytkem. Podnik byl jimi převzat 18. června 1945. Po zavedení národní správy nebyl v podniku dostatečný počet zaměstnanců. Jeho chod byl tedy zajišťován pouze dvěma národními správci.²⁴⁶ Jelikož správci neměli k dispozici dostatek pracovních sil, zaměstnali při úklidových pracích, které následovaly po převzetí podniku, své rodinné příslušníky. Později firma na oplátku uvolnila jednoho svého zaměstnance pro potřeby domácností správců. Dělo se tak v době, kdy jejich manželky z různých důvodů nezvládaly své povinnosti.²⁴⁷

Avšak Místní správní komise v Krnově již 10. srpna 1945 zprostila správcovství Antonína Paličku a Josefa Velčovského u firmy **Siegfried Gessler, továrna na likéry v Krnově**, na základě jejich vlastní žádosti. Přípis o zproštění byl opatřen kulatým razítkem „správní komise města Krnova 2“ a 13. srpna byl postoupen Okresní správní komisi v Krnově. Uvedené označení, které bylo nyní podniku přisouzeno, se stalo symbolem nevyjasněných názorů na jeho uspořádání v poválečném období. Po žádosti o zproštění správcovství následovalo právě období poznamenané nevyjasněnými postoji. Dříve a bohužel také ještě v poválečném období byl neprávem užíván okupační název. Byl v oblibě pro svou jednoznačnost, kdy předjímal způsob nazírání na podnik v rámci aplikace dekretů prezidenta republiky. Takto hlavičkově ospravedlňoval běžnou formu přístupu k mnoha podnikům bývalých německých majitelů.²⁴⁸

²⁴⁵ ZAO, fond Praděd, výroba likérů Just a spol., Krnov, karton 2, inv. č. 12. Revizní zpráva sepsaná 16. ledna 1948.

²⁴⁶ ZAO, fond Praděd, výroba likérů Just a spol., Krnov, karton 2, inv. č. 12. Revizní zpráva sepsaná 16. ledna 1948.

²⁴⁷ ZAO, fond Praděd, výroba likérů Just a spol., Krnov, karton 3, inv. č. 22

²⁴⁸ ZAO, fond Praděd, výroba likérů Just a spol., Krnov, karton 2, inv. č. 12

Uvedení správcové totiž svou činnost chápali jinak, než úřady, které je touto úlohou pověřily. Vzhledem k tomu, že majetek v roce 1945 nepropadl konfiskaci,²⁴⁹ považovali se správcové za zástupce původních majitelů a za dočasné držitele podniku. Byli jednoduše ve službách původních vlastníků či jejich dědiců. Měli informace o nuceném odebrání a následném nuceném prodeji podniku. Výrobna si dle jejich přesvědčení zachovala s předválečným provozem kontinuitu, protože se nabyvatel Just usadil v zavedených obchodních místnostech, převzal zaměstnance i zákazníky a formou obchodu navázal na dobrou pověst firmy. Svědčí o tom například obchodní kontakty s firmou Synovia v Žilině, která s ing. Pavlem Gesslerem uzavřela smlouvu o právu výhradního prodeje Gesslerových specialit na Slovensku. Zmíněnou dohodu považovala slovenská firma za neporušenou ještě v září 1945. Úřady dohlízející na správu tohoto i podobných podniků však uvažovaly jinak. Dle jejich mínění zanikl původní podnik likvidací (v našem případě formou nuceného prodeje) v celém svém rozsahu. U zapsaných firem býval definitivní akt ukončení činnosti starého podniku proveden výmazem z obchodního rejstříku. Názor, že nový provozovatel není pokračovatelem podniku původního a tudíž nejde o majetek, který by původní vlastník pozbyl, výše zmínění správcové neuznávali. Nesprávnost odlišných názorů dokazovali tím, že způsob zcizení podniku je neplatný podle dekretů prezidenta republiky. Jelikož Národní výbory postupovaly v případě restitucí velmi zmateně, pokládali Antonín Palička a Josef Velčovský své jednání za jediné správné.²⁵⁰

V čase nevyjasněného osudu firmy se do Krnova vrátila Alžběta Gesslerová, vdova po bývalém veřejném společníkovi firmy ing. Pavlu Gesslerovi, která se považovala za oprávněnou majitelku části podniku. Oboustrannou výhodnost společenské smlouvy ze dne 10. srpna 1945, na jejíž základě byla 10. srpna 1945 utvořena veřejná obchodní společnost, podtrhuje ochota, se kterou prohlašovali uvedení národní správcové oprávněnost svého zproštění kvůli příjezdu Alžběty. Dle smlouvy, která byla ujednána v advokátní kanceláři doktora Kaluby v Krnově, se veřejnými společníky stali: Alžběta Gesslerová s účastí 30%; Antonín Palička; Josef Frauwirth a Josef Velčovský, každý s účastí 23 a 1/3%.²⁵¹ Poslední vůle ing. Pavla Gesslera byla ale sepsána ve prospěch Berty Burgerové, roz. Gogodičové, jeho sestry.²⁵² Její nároky, tak jako i požadavky ostatních bývalých majitelů podniku, zastupoval Eduard Gessler. Alžbětu Gesslerovou můžeme považovat za příslušnici rodiny Gesslerů, která se v poválečné době plné zmatků snažila

²⁴⁹ Nebyly na něj aplikovány dekrety č. 12/1945 Sb. a 108/1945 Sb.

²⁵⁰ ZAO, fond Praděd, výroba likérů Just a spol., Krnov, karton 3, inv. č. 22

²⁵¹ ZAO, fond Praděd, výroba likérů Just a spol., Krnov, karton 2, inv. č. 12

²⁵² ZAO, fond Praděd, výroba likérů Just a spol., Krnov, karton 2, inv. č. 13

získat určitý vliv při správě podniku. Dá se předpokládat, že chtěla přispět ke klidnějšímu průběhu restituce předválečných poměrů. Za svou práci pro firmu pobírala od srpna 1945 do konce března 1946 služné.²⁵³ Za účelem právních a poradních jednání, které se týkaly uspořádání firemních záležitostí, se nechala již v listopadu 1945 zastupovat krnovským notářem Inocencem Loučkou. Ten byl pověřen jednáním s advokátem Vojtěchem Kociánem, který v těchto případech zastupoval firmu jako právníký celek a jménem dědiců.

Nové firemní postavení pánů Velčovského a Paličky bylo upraveno nájemní smlouvou, kterou měli uzavřenu se správcem licenčních práv, tedy Eduardem Gesslerem. Úlohu jeho právního zástupce vykonával opavský advokát Vojtěch Kocián. Doktor Kocián byl pověřován provedením revize činnosti nájemců Velčovského a Paličky. Nájemci se zavázali vyrábět továrenským způsobem zboží, které mělo po kvalitativní stránce odpovídat jakosti, kterou firma zaručovala v předválečném období. Veškeré jejich kroky směřovaly ke splnění tohoto cíle. Nájemci se z pozice svého postavení ve firmě, které jim zaručovala nájemní smlouva, cítili naprosto legitimní ke všem právním úkonům, které osobně zajišťovali. Tímto uplatňovali svůj vliv v rámci organizace podnikání. Za účelem obhajování svých kroků byli povinni navštěvovat advokáta Vojtěcha Kociána, který jim byl oprávněn udělovat předběžné souhlasy k zamýšleným činnostem. Touto funkcí pověřili opavského advokáta dědicové, kteří měli zájem na tom, aby docházelo k plánovanému vzestupu podniku a k zhodnocování firemního jména.²⁵⁴

Zmínění dva někdejší správci se nyní profesně počítali mezi úředníky firmy. Výhod ze stejného funkčního zařazení užívali také Josef Frauwirth a Alžběta Gesslerová. Svědčí o tom alespoň jejich přihlášení k nemocenskému pojištění u Místní úřadovny sociálního pojištění v Krnově dne 23. října 1945. Hlásili se jako zaměstnanci firmy se zpětnou platností od 6. srpna 1945. Alžběta Gesslerová se však odhlásila již 1. dubna 1946 a krátce poté tak učinili její tři zbývající kolegové.

Po válce mohl být podnik uveden do řádného chodu ihned po přidělu lihu. Stalo se tak na počátku prosince 1945.²⁵⁵ V prosinci se zvýšil, vzhledem k obnovení plynulého chodu výroby podniku, počet zaměstnanců. Pracovní síly německé národnosti byly z podniku propuštěny a nahrazeny českými zaměstnanci.²⁵⁶

²⁵³ ZAO, fond Praděd, výroba likérů Just a spol., Krnov, karton 3, inv. č. 21

²⁵⁴ ZAO, fond Praděd, výroba likérů Just a spol., Krnov, karton 3, inv. č. 22

²⁵⁵ Před tím vyráběla firma pouze v malém množství, na úřední příkaz, Brandy pro zdravotní účely.

²⁵⁶ ZAO, fond Praděd, výroba likérů Just a spol., Krnov, karton 2, inv. č. 12

Úřad okresní správní komise v Krnově zrušil 12. prosince 1945 okupační znění firmy „Altwater-Fabrik Just u Co.“, protokolované v obchodním rejstříku, zapsané u soudu v Krnově a obnovil původní znění firmy „Siegfried Gessler“ se sídlem v Krnově. Na základě tohoto výměru byli dosavadní majitelé Otto Just a Erich Just vyškrtnuti a měli být zapsáni původní majitelé Hanuš Gessler a ing. Pavel Gessler. Tím měl každý ze společníků získat právo zastupovat firmu samostatně. Výměrem měly být nahrazeny předcházející ustanovení národní správy a dosavadních majitelů firmy.²⁵⁷ V tomto duchu bylo také vedení likérky odhodláno pokračovat v tradici, která byla desítky let budována na základě obrazové ochranné známky, zobrazující horského ducha Praděda.²⁵⁸

Z účetní závěrky, která byla sepsána k 31. prosinci 1945, vyplývá rozsah druhů zásob. Dozvídáme se také počet jednotlivých sudů a demižonů. Dřevěných skladovacích sudů o obsahu 700 l bylo čtrnáct, dále podnik vlastnil osmnáct kameninových sudů s obsahem 100 l a těchto ještě deset šedesátilitrových. Přítomny byly dva ležácké sudy, které mohly pojmut celkem 300 hl. Další ležácký sud byl připraven na 40 hl. tekutiny. Každá ze tří míchacích kádí byla určena na 600 litrů nápojů. Kádě doplňovaly tři železné sudy s obsahem 600 litrů. K těmto náleželo mnoho desítek obyčejných sudů a dvanáct 100 l kádí na ovoce. Demižony byly zastoupeny v těchto variantách: 90 ks/ 20 l; 370 ks/ 15 l; 235 ks/ 12 l; 340 ks/ 10 l; 190 ks/ 5 l; 380 ks/ 3 l. K těmto druhům nádob mohu přiřadit také 4822 kusů rozličných lahví. Kvůli naprostému nedostatku skla nebyla zasklena okna skladištních místností. Vzniklý stav nájemci ohodnotili svým písemným vyjádřením: „...vliv pod normál nízké teploty zimního období vykonal i zde část svého zhoubného díla.“ Ve skladovacích místnostech totiž často klesla teplota až na -3°C .

Za účelem provedení revizní činnosti cestoval do Krnova v únoru 1946 advokát Vojtěch Kocián třikrát. V dubnu téhož roku doporučil nájemcům provést celkovou účetní revizi. Tu nájemci provedli po předcházející revizi orgánů ministerstva výživy.²⁵⁹

Josef Velčovský, vedoucí pracovník podniku, podepsal 29. dubna 1946 služební smlouvu, na jejíž základě bylo jeho osobě a Antonínu Paličkovi vypláceno služné.²⁶⁰ V červnu 1946 se firma zaměřila na oživení styků s předními obchodními partnery, protože bylo nutno zajistit rovnoměrnou dodávku zboží na celém území Moravy a Slezska.

²⁵⁷ ZAO, fond Praděd, výroba likérů Just a spol., Krnov, karton 2, inv. č. 10. Bylo rozhodnuto na základě § 1 dekretu presidenta republiky č. 5/1945 Sb., ustanovení nahrazena podle § 22 uvedeného dekretu.

²⁵⁸ ZAO, fond Praděd, výroba likérů Just a spol., Krnov, karton 2, inv. č. 11. Dle výpisu z rejstříku Úřadu pro zápis ochranných známek při Obchodní a živnostenské komoře v Opavě z 19. ledna 1949. 24. ledna 1946 byla obnovena ochranná známka – stařec z 24. ledna 1896.

²⁵⁹ ZAO, fond Praděd, výroba likérů Just a spol., Krnov, karton 3, inv. č. 22

²⁶⁰ ZAO, fond Praděd, výroba likérů Just a spol., Krnov, karton 3, inv. č. 21

Všechny objednávky však ještě nemohla firma uspokojit. Svým zaměřením na zlepšení pokrytí trhu vlastními výrobky každopádně směřovala k připomenutí své činnosti. Deklarovala tak do budoucna ochotu plnit své případné závazky. Firma tímto navazovala v oblasti marketingu na své předválečné renomé.

Nájemci nechávali výrobky podrobovat přísným chuťovým a čichovým zkouškám. Tato hodnocení zajišťovali buď sami, nebo pozívali ke kontrolám jiné osoby, které disponovaly potřebnou kvalifikací. Pořadí některých výrobních fází bylo několikrát měněno a následně znovu podrobováno mnoha metodám zušlechťování, které odpovídaly technickému zařízení podniku. Z nájemní smlouvy vyplývala povinnost odvádět za účelem odborného posouzení jeden litr každého výrobku. Nájemci častokrát bojovali s nedostatkem potřebných surovin. Vzniklou situaci byli nuceni řešit užíváním náhražek různých ingrediencí. Zpracovávání surovin tohoto druhu bylo spojeno se značnými ztrátami. Podmínky prezentace firmy byly v pohraničí nevyjasněné a stále se měnily. Za těchto poměrů byli nájemci nuceni k značným obětem. V rámci předpisů řízeného hospodářství nebylo přihlíženo k přijatým trestům, které byly přesto do základu přidávány. Jejich extrakt snižoval svým obsahem výsledek měření hustoty. Výrobky nájemců byly několikrát podrobeny revizi stupňovitosti a bylo zjištěno zboží o 0,2% silnější.²⁶¹ Dne 28. srpna 1946 zaplatili Antonín Palička a Josef Velčovský, v advokátní kanceláři Vojtěcha Kociána, vyrovnání licenčního poplatku za výrobu a prodej chráněného zboží a také za užívání továrních objektů v době od 18. června 1945 do 30. září 1946. Jednalo se o částku 171 700,-- Kčs, kterou zaúčtovali na vrub hospodářského výsledku na účtu „nájemné“.²⁶²

Skutečné právní klima nejlépe vykresluje nájemní smlouva uzavřená 29. srpna 1946 v Opavě. Představuje ujednání mezi Eduardem Gesslerem, který byl stále rodinou pověřen úlohou správce výrobních práv a Antonínem Paličkou a Josefem Velčovským, jako nájemci. Pronajímatel byl občanem republiky Kostarika, avšak bydlel v Bukurešti. Ve shodě s právními závěry, které jsem uvedl výše, prohlašoval, že celé zařízení a inventář továrního podniku v Krnově náleží předválečným majitelům, nebo jejich dědicům. Své následující kroky zdůvodnil tím, že okupací nastaly změny vlastnických práv k nemovitému i movitému zařízení podniku. Protože původní vlastníci, ing. Pavel Gessler a Hanuš Gessler, zemřeli a doposud nebyly projednány jejich pozůstalosti s jejich právními nástupci, dal formou nájmu veškerý movitý a nemovitý majetek do užívání. Uvedené zajištění podniku mělo trvat do doby, než dojde k restituci vlastnických práv oprávněných

²⁶¹ ZAO, fond Praděd, výroba likérů Just a spol., Krnov, karton 3, inv. č. 22

²⁶² ZAO, fond Praděd, výroba likérů Just a spol., Krnov, karton 3, inv. č. 21

osob a k odevzdání firmy oprávněným dědicům. Vztahy, které vyplývaly z nájemních smluv byly v souladu s představami všech oprávněných spolumajitelů, kteří za tímto účelem poskytli Eduardu Gesslerovi své plné moci. Mimo tyto dokumenty se dále nájemcům prezentoval korespondencí, listinami a testamenty oprávněných spolumajitelů. Díky těmto okolnostem jednal s nájemci jménem všech spoluvlastníků a jejich právních nástupců. Z této pozice výslovně souhlasil s tím, aby nájemci užívali pronajatý nemovitý majetek, zapsaný ve složce č. 300 pozemkové knihy katastrálního území Krnov, Horní Předměstí a veškeré movité zařízení.

Předmětem pronájmu bylo tedy právo k výrobě a prodeji výrobků všech zákonem chráněných značek Siegfried Gessler. V užívání měli veškeré zařízení, které se v podniku nacházelo do dne uzavření nájemní smlouvy. S jeho užíváním souhlasili spoluvlastníci a jejich právní nástupci za náhradu 3000,--Kčs měsíčně. Částka byla splatná k prvnímu dni každého měsíce advokátu Vojtěchu Kociánovi. Roční nájemné činilo 6% z ročního obrátu a mělo být placeno formou čtyřech splátek. Jednalo se o termín k 1. lednu, 1. dubnu, 1. červenci a 1. říjnu. Právo převzetí částky náleželo buď pronajímateli nebo jeho zmocněnému zástupci, tedy advokátu Vojtěchu Kociánovi, nebo peněžnímu ústavu v tuzemsku. Ke konci každého měsíce byli nájemci povinni sestavovat měsíční uzávěrky. V rámci smlouvy se nájemci zavázali zaměstnat odborníka na destilaci pro výrobu všech likérů a lihovin, přírodních i umělých šťáv. Uvedený odborník musel dodržovat recepty Eduarda Gesslera, který měl zaručovat dodávku bylinných směsí a jiných doplňků. Jejich hodnota neměla být vyšší než u běžných tuzemských cen. Hodnota uvedených surovin neměla převyšovat 2% hotových výrobků. V případě dostatečného množství dodaných zásob, jejichž distribuci zajišťoval Eduard Gessler, nesměli nájemci užívat jiných přípravků.

Nájemci měli garantovat plynulost výroby a nesměli prodávat zboží jiných značek. Zavázali se, že podnik povedou i nadále pod označením „Praděd“ – Siegfried Gessler, Krnov. Země Česká a Moravskoslezská představovala území, na kterém měla probíhat výroba a prodej zboží. Eduard Gessler si vyhradil právo kontroly podniku, výroby a obchodu dvakrát v roce. Objednávky z ciziny měly být vyřizovány až po jeho předběžném souhlase. Byl zodpovědný za včasné obnovování zápisu slovních a obrazových známek. Licenční práva, která nájemci získali smlouvou o pronájmu se měla „prozatím“ vztahovat jen na výrobu a prodej, nikoliv na užívání majetku. Pronajímatel se tímto do budoucna zříkal zodpovědnosti za škody nájemců v případě, kdyby jim úřady, nezávisle na době trvání nájemní smlouvy, zabránily majetek užívat. Na základě této pojistky je možno

usoudit, jak dalece aktuální se jevíly nepříznivé možnosti vývoje v budoucnosti. Zamýšlená doba platnosti smlouvy byla stanovena od 1. října 1946 do 30. září 1947. Uzavření smlouvy se uskutečnilo v „dobrém duchu“, při vědomí, že rodina Gesslerova trpěla za války perzekucí, neprovinila se proti národu českému a slovenskému, národům spojeneckým ani proti Československu.²⁶³

Do budoucna bylo zamýšleno uzavření řádné nájemní smlouvy nemovitostí a inventáře podniku. Mělo se tak stát ihned, jakmile by byly příslušnými československými úřady úspěšně vyřešeny právní poměry, týkající se uvedeného majetku.²⁶⁴ Nájemci pro větší přehlednost zavedli účty, v rámci kterých mělo docházet k veškerým výběrům peněz. Výdejová charakteristika měla odpovídat typu účtu. Aby nedocházelo k nevídaným výběrům větších finančních obnosů ze strany jednotlivce, dohodli se na ustanovení limitu pro čerpání z účtu.²⁶⁵ Jednalo se o měsíční odměnu a z této pozice byla vybírána. Rovněž ostatní finanční transakce, které se týkaly nájemců, měly být na konci roku kvůli přehlednosti převáděny na patřičná konta. Tyto transakce se uskutečňovaly formou výdajů na reprezentaci firmy, deputátů a výběrů pro akutní potřeby. Forma těchto úkonů vyplývala ze smluv mezi nájemci a dědici, zastoupenými Eduardem Gesslerem, který byl zastupován Vojtěchem Kociánem. K převodům však již nedošlo, protože se konec působnosti nájemců v podniku nezadržitelně blížil. Veškeré výdaje, výše uvedeného typu, nakonec zůstaly zachyceny ve zvláštních záznamech. Tento druh evidence sloužil k uchování jakési diskrétnosti. Nájemci měli v plánu vykázat výdaje finanční správě jednotně, na konci obchodního roku, kterého se ale nedočkali. Mělo se tak stát až po ověření účelnosti a nutnosti, k čemuž byl oprávněn Vojtěch Kocián.²⁶⁶ Z těchto důvodů se staly finanční záležitosti firmy nepřehlednými a vzniklá situace byla později kritizována v revizní zprávě o činnosti Antonína Paličky a Josefa Velčovského.²⁶⁷

Nájemci se hájili různým druhem nutných výdajů. Byly poskytnuty příspěvky každé politické straně při příležitosti pořádání stranických plesů. Za stejným účelem byly uvolněny finance pro potřeby fotbalového klubu. Nájemci byli nuceni uvolnit finance na základě příkazu referentů Okresní správní komise v rámci odsunu Němců. Firma sponzorovala, podle příkazu KSČ, loučení příslušníků ruské armády s armádou

²⁶³ Vycházelo se z předpokladu, že se na ni, na základě uvedených faktů, nevztahuje dekret č. 108/1945 Sb.

²⁶⁴ ZAO, fond Praděd, výroba likérů Just a spol., Krnov, karton 2, inv. č. 11

²⁶⁵ ZAO, fond Praděd, výroba likérů Just a spol., Krnov, karton 3, inv. č. 22. Šlo o částku, která tvořila jejich mzdu.

²⁶⁶ ZAO, fond Praděd, výroba likérů Just a spol., Krnov, karton 3, inv. č. 22

²⁶⁷ ZAO, fond Praděd, výroba likérů Just a spol., Krnov, karton 3, inv. č. 21. Vyhotovením revizní zprávy pověřilo ministerstvo výživy v roce 1947 svou revizní komisi.

československou. Také hasičským spolkům byla určena některá vydání. Mimo to byly zaměstnancům firmy vypláceny příspěvky na svatby. Měsíční deputát, v rozsahu jednoho litru z každého vyrobeného druhu zboží, náležel podle nájemní smlouvy Alžbětě Gesslerové. Nájemci přiznali, že jejich domácnosti spotřebovaly pro reprezentační účely 170 litrů výrobků v hodnotě 1 346,-- Kčs. I později, z pozice bývalých nájemců, své kroky hájili. Bránili se, že jako právoplatní nájemci byli k těmto úkonům plně oprávněni a v době svého hospodaření se neobohatili protiprávně, ani formou výdeje jakéhokoliv zboží, či surovin, ani výběrem hotovosti, která nesloužila přímo obchodním nákladům. Vše dokládali svým seznamem těchto výdajů, podpisy příjemců a děkovnými příписy korporací.²⁶⁸

Nájemci se také uměli chopit iniciativy, když vložili do podniku částku 42 510,--Kčs. Uvedenou částkou byla zaplacená práce zaměstnanců podniku, kteří čistili a umývali lahve, plnili je a korkovali a také cena lahví. Tyto práce souvisely s vínem, které nakoupili nájemci na Slovácku a následně jej prodávali odběratelům.

Přestože Okresní národní výbor v Krnově (dále jen ONV v Krnově) vydal dne 9. září 1946 konfiskační výměr na sledovaný podnik,²⁶⁹ nájemci ještě s předstihem zaplatili dohodnuté nájemné. Stalo se tak v advokátní kanceláři Vojtěcha Kociána dne 26. září 1946. Jednalo se o období od 1. října 1946 do 31. března 1947. Celková částka v hodnotě 108 000,--Kčs byla záúčtována na vrub hospodářského výsledku (rok 1946 ve výši 54 000,--Kčs a rok 1947 taktéž) a předána Eduardu Gesslerovi. Platba byla uskutečněna v dobré víře, že bude vše při starém. Nájemci jednoduše nezaregistrovali existenci konfiskačního výměru, tedy příznaku blížících se problémů. V průběhu tohoto plnění se stal aktuálním dodatek nájemní smlouvy, kterým Eduard Gessler předvídal možnost vzniku nepříjemné situace.²⁷⁰

Situace se nakonec přestala vyvíjet ve prospěch původních majitelů, či jejich dědiců. Proto se museli původní majitelé, resp. jejich dědicové, namáhavě hlásit a dožadovat navrácení svého majetku, navíc bezvysledně. Na základě šetření, kterým bylo zjištěno, že se jedná o podnik, na který se vztahují konfiskační ustanovení,²⁷¹ bylo výměrem z 14. října 1946 potvrzeno jmenování Josefa Kocura, destilátéra z Ostravy, prozatímním vedoucím u

²⁶⁸ ZAO, fond Praděd, výroba likérů Just a spol., Krnov, karton 3, inv. č. 22

²⁶⁹ ZAO, fond Praděd, výroba likérů Just a spol., Krnov, karton 2, inv. č. 12. Konfiskace byla odůvodněna tím, že je konfiskát ve vlastnictví fyzické osoby něm. národnosti a tím nesplňuje předpoklady pro vynětí z konfiskace na základě dekretu č. 108/1945 Sb.

²⁷⁰ ZAO, fond Praděd, výroba likérů Just a spol., Krnov, karton 3, inv. č. 21

²⁷¹ ZAO, fond Praděd, výroba likérů Just a spol., Krnov, karton 2, inv. č. 12. Dle revizní zprávy z 16. ledna 1948. Šlo o ustanovení § 2 až 6 dekretu prezidenta republiky ze dne 19. května 1945.

podniku „Altwater-Likör-Fabrik-Just a Co.“ v Krnově. Jmenován byl Moravskoslezským zemským národním výborem (dále jen ZNV), expoziturou v Moravské Ostravě z toho důvodu, že doposud nebylo vydáno rozhodnutí, kterým by byl majetek buď navrácen v restituci, nebo by byla zavedena národní správa. Expozitura ZNV poukázala na období počínající 10. srpna 1945, kdy přestože nastala povinnost jmenovat nové národní správce, nebylo tak učiněno. Časový úsek od 10. srpna 1945 do 15. října 1946 byl přesto oficiálně charakterizován jako období činnosti Antonína Paličky a Josefa Velčovského.²⁷²

Manka, která vznikla při výrobě v uvedeném období byla účetně podchycena. Jejich výše byla totiž zjišťována v rámci každé výrobní fáze. Výsledky šetření byly zanášeny do výrobních knih a jejich výše činila 3,90% za období od 10. srpna 1945 do 15. října 1946. K zjištěným hodnotám se vyjádřil Svaz pro brambory a škrob v Praze, který tato manka po předběžném posouzení prováděných manipulačních úkonů schválil. Skladová a expediční manka nebyla vůbec posuzována. Jejich existence je však reálná, protože kvůli nedostatku dutého skla se zboží plnilo do lahví ze sběru. Obsah těchto lahví nemohl být pro jejich různorodost kontrolován. Navíc byla ve skladovacích místnostech často naměřena teplota mnohem nižší než 15 °C. Objem lihovin uskladněných za nižších teplot, než je ona uvedená hranice, se smršťuje o 1,6%.

Bývalí nájemci ve svém vyjádření k závěrečné revizní zprávě, které zaslali ministerstvu výživy, prohlásili, že za celou dobu svého hospodaření neobdrželi ani jednu reklamaci nebo stížnost, která by se týkala jakosti nebo stupňovitosti dodávaného zboží. Pokračovali, že úředním zásahem ZNV jim bylo zabráněno řádně ukončit obchodní rok. Převzetí podniku prozatímním správcem Josefem Kocurem přirovnali k perzekuci, přestože se dělo za přítomnosti zástupců úřadů. Bývalí nájemci totiž u uvedeného převzetí nebyli přítomni, neboť tou dobou zajišťovali v Praze přiděl lihu a cukru. Účelem jejich cesty bylo také obnovení výroby ovocných vín a šťáv. Nebyl jim předán protokol o odevzdání majetkové podstaty firmy do rukou nově jmenovaného prozatímního národního správce Josefa Kocoura s řádným soupisem jmění a zásob zboží. Na základě těchto formálních nedostatků se zříkali odpovědnosti za případný nepříznivý hospodářský, nebo obchodní výsledek.²⁷³ Revizní komise ministerstva výživy, která hodnotila na podzim roku 1947 prostřednictvím účetnictví období jejich činnosti, dospěla k názoru, že placené sociální, penzijní, nemocenské pojištění a nájemné mělo být účtováno na vrub osobních účtů výše uváděných zaměstnanců (případně nájemců). V praxi se však uvedené příspěvky účtovaly na vrub

²⁷² ZAO, fond Praděd, výroba likérů Just a spol., Krnov, karton 2, inv. č. 12

²⁷³ ZAO, fond Praděd, výroba likérů Just a spol., Krnov, karton 3, inv. č. 22

nákladového účtu. Revizní komise posuzovala správnost účetních záznamů konzultacemi s účetním Leopoldem Nietschem.²⁷⁴

7.2 Správcem Josef Kocur

Josef Kocur převzal podnik, který byl úřady opět označován okupačním názvem Praděd, Just a spol. (případně Praděd Just & Co.) dne 15. října 1946.²⁷⁵ ONV v Krnově již 9. září 1946 vydal rozhodnutí o konfiskaci majetku firmy Just a spol. v Krnově.²⁷⁶

V době, kdy se Josef Kocur ujal správy podniku, nebyl v něm žádný firemní dopravní prostředek. Za účelem snadnějšího uskutečňování služebních cest začal Josef Kocur užívat svůj osobní automobil. Byla tak zkracována doba nepřítomnosti správce v podniku. Dělo se tak v zájmu výroby, protože ušetřil vydání za diety a přenocování. Služební cesty byly vždy vyúčtovány podle ujetých kilometrů na účtu obchodních výloh. Jeho vůz byl také využíván k přepravě drobných zásilek na železnici.²⁷⁷

Předváleční vlastníci, či jejich dědicové, byli definitivně vyvedeni z iluze, že snadno a bez potíží převezmou řízení podniku. Představy, které se jim v létě 1945 zdály samozřejmé, se nyní zdály stále mlhavější. Přesto se ani v nejmenším nehodlali poddat nepřízni zdejších úřadů. Návrhem z 13. listopadu 1946 adresovaným ONV v Krnově, podali bývalí společníci firmy a jejich dědicové žádost o vrácení majetku. Před okupací náležela každému ze čtyř veřejných společníků ideální čtvrtina.²⁷⁸ a) Hanuši Gesslerovi, výrobci likérů v Budapešti s účastí 31/64; b) ing. architektovi Pavlu Gesslerovi, s účastí 11/64; c) Bertě Burgerové – Gogodičové s účastí 11/64; c) Markétě Alžbětě Nanon Tomljevičové s účastí 11/64.²⁷⁹

Po okupaci byla tedy požadována: 1) pozůstalost po ing. Pavlu Gesslerovi, továrníku v Krnově, kterou zastupovala, dle jeho poslední vůle ze 14. října 1943, univerzální dědička Berta Burgerová, opětně provdána Gogodičová z Paříže, 2) pozůstalost po Hanuši Gesslerovi, továrníku v Budapešti, kterou zastupovala dle Hanušovy poslední vůle z 1. srpna 1939 jeho dcera Eva Benéová, roz. Gesslerová z kanadského Vancouvru, 3) část,

²⁷⁴ ZAO, fond Praděd, výroba likérů Just a spol., Krnov, karton 3, inv. č. 21. Revize činnosti Antonína Paličky a Josefa Velčovského za období 18. června 1945 až 15. října 1946.

²⁷⁵ ZAO, fond Praděd, výroba likérů Just a spol., Krnov, karton 3, inv. č. 21. Revize činnosti Josefa Kocura za období 15. října 1946 až 1. října 1947.

²⁷⁶ ZAO, fond Praděd, výroba likérů Just a spol., Krnov, karton 2, inv. č. 12. Výměr nabytí právní moci 31. října 1946. Bylo shledáno, že se konfiskát nacházel ve vlastnictví fyzické osoby německé národnosti a proto bylo rozhodnuto na základě § 1 odst. 4, dekretu presidenta republiky ze dne 25. října 1945.

²⁷⁷ ZAO, fond Praděd, výroba likérů Just a spol., Krnov, karton 3, inv. č. 21.

²⁷⁸ Petr, Pavel: Výroba likérů firmy Siegfried Gessler v Krnově. In: Sborník bruntálského muzea, Bruntál 2004, s. 61.

²⁷⁹ ZAO, fond Praděd, výroba likérů Just a spol., Krnov, karton 2, inv. č. 12

o kterou se hlásila původní majitelka Berta Gogodičová, 4) část, o kterou se hlásila Markéta Alžběta Nanon Tomljevičová, provdána Blanc – dcera Markéty, která zemřela v roce 1934 a tedy druhá původní majitelka (před okupací), bytem ve Švýcarsku.²⁸⁰

Všichni žadatelé byli zastupováni Eduardem Gesslerem, tehdy již bytem ve Vídni a ten Vojtěchem Kociánem, advokátem v Opavě. Žadatelé o restituci prohlašovali, že prodejní cena ve výši 1 000 000,-- Kčs byla podhodnocena, neboť skutečná hodnota činila nejméně 3 000 000,-- Kčs a navíc z částky nic neobdrželi. Požadovali od Otty Justa, ve kterém stále spatřovali odpůrce, náhradu svých nákladů do patnácti dnů od vkladu svého vlastnického práva v pozemkové knize Krnov – Horní předměstí, pod hrozbou exekuce. O vydaných rozhodnutích za období národní správy nebyli dostatečně informováni a proto neznali svého odpůrce.²⁸¹ Nad kladným vyřízením jejich žádosti se však začala stahovat černá mračna již krátce po podání žádosti o vrácení majetku. Úřady k nim totiž přestaly být vstřícné.²⁸²

Všichni žadatelé o restituci oznámili svůj židovský původ a hájili se svým protinacistickým postojem a bezúhonností ve vztahu k národu českému a slovenskému. Domnívali se, že oprávněnost požadavků potvrzují rodinné osudy. Odpor bratrů Hanuše a Pavla k nacismu byl zřejmý. Odpor příslušníků rodiny k nacismu byl proklamován v prohlášeních o postojích v minulosti. Berta Gogodičová žila od roku 1933 ve Francii. Rakouské státní občanství, které získala po svém otci Siegfriedu Gesslerovi, sňatkem ztratila. Tím, že její manžel Karel Gogodič, průmyslník v Paříži ztratil v roce 1908 své občanství, žili manželé jako osoby bez státního příslušenství ve Francii. Jejich žádost o francouzské státní občanství z roku 1938 nebyla ještě v roce 1948 vyřízena. Za války byla v okupované Francii pro svůj původ perzekuována. Její manžel spolupracoval s francouzským odbojem. Markéta Alžběta Nanon Blanc, roz. Tomljevičová, žila za okupace ve Švýcarsku a aktivně podle svého prohlášení pomáhala k vítězství spojenců. Zásilkami podporovala perzekuované členy rodiny Gesslerů. Podporovala také perzekuované uprchlíky, kteří se uchýlili před nacisty do Švýcarska. Třetí navrhovatelka restituce Eva Benéová, roz. Gesslerová, byla státní občankou Velké Británie. Tím, že pomáhala Anglii za války, bojovala aktivně proti nacismu. Její manžel byl členem britské armády, bojující proti nacismu. Z těchto důvodů se jich netýkaly poválečné konfiskační

²⁸⁰ ZAO, fond Praděd, výroba likérů Just a spol., Krnov, karton 2, inv. č. 13

²⁸¹ Petr, Pavel: Výrobna likérů firmy Siegfried Gessler v Krnově. In: Sborník bruntálského muzea, Bruntál 2004, s. 61.

²⁸² ZAO, fond Praděd, výroba likérů Just a spol., Krnov, karton 2, inv. č. 10. Výměr Úřadu Okresní správní komise v Krnově z 12. prosince 1945. Pro restituci příznivý výměr byl dodatečně prohlášen zmatečným. Stalo se tak výnosem ZNV, expozitury v Moravské Ostravě č. VI./1-5(23)47 ze dne 7. ledna 1947.

zákony a odvolávali se dále na výnos ministerstva vnitra ze dne 13. září 1946, dle kterého majetek osob židovského původu nepodléhal konfiskaci, přestože se hlásily k německé národnosti.²⁸³

O Vánocích roku 1946 obdrželi zaměstnanci vánoční příspěvek, svetr, punčochy, cigarety a ještě nějaké drobnosti.²⁸⁴ Za rok 1946, v rámci kterého uplatnila svůj vliv rodina Gesslerů, dosáhla likérka provozního zisku ve výši 950 268,10 Kčs.²⁸⁵

Postoj Josefa Kocura k bývalým majitelům, případně k jejich rodinným příslušníkům a spolupracovníkům byl kladný. Svědčí o tom vyplacení cestovného dne 25. ledna 1947 Josefu Frauwirthovi a Alžbětě Gesslerové za jejich cestu do Prahy v roce 1945. Jeli se tam představit na hospodářské skupině lihovarnického průmyslu. Josef Kocur tak učinil na základě písemného potvrzení Antonína Paličky a Josefa Velčovského, že se jednalo o cestu úředního charakteru. Svou úlohu sehrálo také Kocurovo vyhodnocení tehdejší právní situace v podniku. Způsob vnímání kontinuity firmy předválečné epochy s obdobím po válce byl stále živý, přestože byl nepřijatelný pro státní správu. Revizní komise ministerstva výživy na podzim 1947, kdy období Josefa Kocoura hodnotila, s jeho jednáním zásadně nesouhlasila.

Přestože 29. ledna 1947 vyšla vyhláška Osidlovacího úřadu a Fondu národní obnovy v Praze, podle které bylo zakázáno používat k služebním cestám vlastní osobní automobily, vykonával Josef Kocur nadále služební cesty tímto způsobem. Později byla tato praxe kritizována revizní komisí ministerstva výživy, která také upozornila, že tímto způsobem mohlo docházet ke zvýšení nákladů.²⁸⁶

Další změna na postu vedoucího podniku začala být aktuální, jakmile Ministerstvo výživy vyhovělo výnosem ze dne 7. března 1947 požadavku Ústředního ředitelství československého průmyslu lihovarského a droždářského, n. p. v Praze, o pověření národní správou nad podnikem firmy Praděd Just a spol. v Krnově. Vzhledem k tomu, že národní správa v uvedeném podniku byla dosud vykonávána prozatímním vedoucím a takový stav byl zaveden pouze na přechodnou dobu, souhlasil ZNV, expozitura v Moravské Ostravě, se záměrem ministerstva výživy.²⁸⁷

²⁸³ ZAO, fond Praděd, výroba likérů Just a spol., Krnov, karton 2, inv. č. 13

²⁸⁴ ZAO, fond Praděd, výroba likérů Just a spol., Krnov, karton 2, inv. č. 12. Revizní zpráva z 16. ledna 1948. Zaznamenáno v pokladní knize.

²⁸⁵ ZAO, fond Praděd, výroba likérů Just a spol., Krnov, karton 3, inv. č. 21. Revize činnosti Josefa Kocura za období od 15. října 1946 do 1. října 1947. Účet rozvázný k 31. prosinci 1946. Původně vykázáný provozní zisk ve výši 674 362,60 Kčs byl na podzim 1947 opraven revizní komisí ministerstva výživy, která u části odpočtů prosadila zaúčtování „na vrub“ osobních kont.

²⁸⁶ ZAO, fond Praděd, výroba likérů Just a spol., Krnov, karton 3, inv. č. 21

²⁸⁷ ZAO, fond Praděd, výroba likérů Just a spol., Krnov, karton 2, inv. č. 12

Ke stanovení odměny Josefa Kocura za výkon správy přikročila ostravská expozitura ZNV svým výměrem ze dne 5. května 1947. S účinností od 1. října 1946 byla Josefu Kocurovi přiznána měsíční odměna ve výši 6000,--Kčs jako základ a 2000,--Kčs jako mimořádná odměna.²⁸⁸

Ostravská expozitura ZNV dospěla k rozhodnutí, že nastal čas k uskutečnění změn, plánovaných ministerstvem výživy a svým výměrem ze dne 6. září 1947 zprostita Josefa Kocura prozatímního vedení firmy. Josefu Kocurovi bylo nařízeno, aby vedení podniku předal Andělínu Velčovskému, náměstkovi ředitele národního podniku Bruntálský nápojový a lihovarský průmysl. Avšak uvedený národní podnik byl při výkonu národní správy zastupován Československým průmyslem lihovarským a droždářským, n. p. v Praze. Nový národní správce byl za této situace vyzván, aby odstupujícího prozatímního vykonavatele národní správy Josefa Kocura, nadále ponechal v podniku jako vedoucího. Josef Kocur ukončil své správcovství k 30. září 1947.²⁸⁹

Na podzim 1947 se obdobím správcovství Josefa Kocura zabývala revizní komise ministerstva výživy, která mu ve své zprávě vytýkala některé kroky. O části revizních poznatků jsem se již zmínil výše. Bylo poukázáno na to, že pokladní doklady o výdeji peněz nebyly podepsány zodpovědným zástupcem ani jinou osobou. Josef Kocur na to reagoval, že mu byly veškeré pokladní doklady před vyplacením předkládány a že dával po jejich přezkoumání ústní příkaz k výplatě, aniž by je podepsal. Dále nesouhlasila s nakoupením a instalováním nového provozního zařízení podniku bez předchozího schválení jmenovacího orgánu. Josef Kocur k tomu uvedl, že se jednalo o využití pracovních sil, které byly v podniku za účelem provedení instalace ústředního topení. Jednal tedy z důvodů hospodárnosti za situace, kdy bylo potřeba zrekonstruovat velmi zchátralou, zdravotně závadnou a provozu neschopnou umývárnu lahví. Schválení větší nákladovosti prováděných prací hodlal provést dodatečně, avšak jeho opomenutím k tomu nedošlo.²⁹⁰

²⁸⁸ ZAO, fond Praděd, výroba likérů Just a spol., Krnov, karton 3, inv. č. 21

²⁸⁹ ZAO, fond Praděd, výroba likérů Just a spol., Krnov, karton 2, inv. č. 12

²⁹⁰ ZAO, fond Praděd, výroba likérů Just a spol., Krnov, karton 3, inv. č. 21

7.3 Správcem Československý průmysl lihovarský a drožd'ařský

Andělín Velčovský se své funkce ujal jako zástupce národního správce 1. října 1947. Uvedené datum představuje den převzetí národní správy posledním národním správcem.

Zástupce národního správce pořídil soupis majetku movitého i nemovitého. Mezi aktivity uvedl pozemky, budovy, zařízení dílen, vnitropodnikové dopravní zařízení, které představovaly dva výtahy na ruční pohon. Pokračoval nákladním autem, zakoupeným v únoru 1947, krátkodobým dopravním zařízením, stroji a strojním zařízením na výrobu lihovin. Jednalo se o destilační zařízení skládající se ze dvou destilačních kotlů, měděných dvouplášťových, na přímé topení, jeden železný chladič s příslušenstvím, jeden nálevkový filtr se soupravami, jeden nálevkový filtr měděný, jedna korkovačka a jeden mycí stroj na láhve. Dále stroje a zařízení na výrobu vín: jeden ruční košíkový lis na 200 l, dvě krouhačky na ovoce. Ve správním zařízení uvedl sběrné topení na nízkotlakou páru, sběrné zařízení na teplou vodu atd. Uveden byl také pokusný destilační aparát. Ze sudů měl k dispozici kamenné, dřevěné, míchací kádě, dřevěné a železné sudy, kádě na ovoce a dřevěné transportní sudy. Firma disponovala také různými druhy demižonů. Veškerý majetek tohoto druhu byl ohodnocen na 2 180 349,--Kčs. Veškerá aktiva měla hodnotu 5 068 389,--Kč.

V říjnu 1947 byla výroba přírodních a umělých šťáv a ovocných vín výměrem ministerstva výživy v Praze zastavena. Za účasti zástupců ministerstva výživy a zkoumané firmy byla ve dne 6. až 15. ledna 1948 provedena revize. Provozní místnosti a skladiště byly kladně hodnoceny díky své prosvětlenosti a vzdušnosti, avšak jako nevhodné bylo shledáno jejich rozložení pro provoz. Provozní zařízení bylo tvořeno zařízením na výrobu lihovin a likérů teplou a studenou cestou a na výrobu ovocných šťáv. Přestože nebylo moderní, byla důležitá jeho zachovalost. Maximální denní výrobní kapacita podniku činila 3000 hl. lihovin a likérů. Ta byla v revizním období využita v rozsahu cca 3% kvůli nedostatečnému přidělu lihu. Odběratelé pocházeli nejčastěji z okresů Krnov, Opava a Ostrava. Přestože existovalo úsilí o rozšíření místa odbytu na bývalá odbytiště v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, byla firma v tomto snažení omezena výší zásob. Hlavní suroviny, které byly potřebné k výrobě, firma získávala formou přidělů, udělovaných ministerstvem výživy po předchozím návrhu Hospodářské skupiny lihovarského průmyslu. Po stránce sociální a všeobecné hygieny byl podnik vybaven pouze nejnutnějším zařízením (záchody a umývárnu). Mzdy byly dělníkům vypláceny týdně, podle tehdy platných mzdových nařízení. Pracovní doba činila 48 hodin týdně.

Josef Kocur opravdu zůstal v podniku od 1. října 1947 zaměstnán jako destilátér a vedoucí provozu i po odvolání z prozatímního vedení podniku.²⁹¹ I v pozici pouhého zaměstnance měl nárok na plat ve výši 8000,--Kčs hrubého, který již pobíral v době svého správcovství.²⁹² Až 30. října 1947 bylo v obchodním rejstříku Krajského obchodního soudu v Opavě zapsáno zavedení národní správy a ustanovení národním správcem Československý průmysl lihovarský a droždářský, n. p. v Praze. Na základě této změny začala být firma oficiálně označována s novým přípisem. K označení firmy z doby okupace bylo připojeno „za národní správu Československý průmysl lihovarský a droždářský, n. p.“²⁹³

Majetková podstata byla oceněna ke dni 31. prosince 1947. Byl vypsán oceňovací list, jehož vyhotovení bylo předepsáno pro oceňování konfiskovaných majetkových podstat, které byly přidělovány podle vládního nařízení ze dne 17. června 1947. Poslední národní správce byl rovněž uchazečem o přidělení podniku.²⁹⁴

7.3.1 Stav nemovitostí před ukončením národní správy

Podle ohodnocení nemovitostí, ležících na katastrálním území Krnov, Horní předměstí, Soudní ulice 1, bylo umístění podniku nevýhodné, protože byl vzdálen od železnice bez možnosti přípoje na vlečku. Z celého pozemku o výměře 1085 m² tvořila nezastavěná část 1/5 (200 m²), zastavěný pozemek představoval 4/5 (885 m²). Oplocen byl v délce 13,65 m a kanalizován. Jednalo se o budovy sloužící administrativním, výrobním a skladovacím účelům, dále o byt, garáže, dílny a otevřenou kolnu. Hodnota jednoho metru čtverečního pozemků byla stanovena na 60,--Kčs. Ohodnocení bylo zdůvodňováno jednak výše zmíněným nedostatkem, dále také nedostačující rozlohou nádvoří. To bylo již pro svou funkci malé a zvětšení nebylo možné. Jeho tvar měl zamezovat plynulému dopravnímu ruchu. Nákladní vozidla o nosnosti vyšší než 2,5 t nemohla ve dvoře dostatečně manévrovat a byla vykládána a nakládána na cestě před průjezdem. Proto docházelo k navýšení pracovních výdajů. Ještě vybavení bylo shledáno nedostatečným kvůli neorganicky uspořádaným provozním místnostem.

²⁹¹ ZAO, fond Praděd, výroba likérů Just a spol., Krnov, karton 2, inv. č. 12

²⁹² ZAO, fond Praděd, výroba likérů Just a spol., Krnov, karton 3, inv. č. 21

²⁹³ ZAO, fond Praděd, výroba likérů Just a spol., Krnov, karton 2, inv. č. 12. Nové označení bylo doprovázeno vlastnoručním podpisem ústředního ředitele s dodatkem „ústřední ředitel“ nebo některého z jeho náměstků s dodatkem „náměstek ústředního ředitele“.

²⁹⁴ Tuto praxi zavádělo ustanovení zákona č. 31/1947 Sb. a vládní nařízení č. 106/1947 Sb. (přídělové nařízení pro živnostenské podniky).

Provozně administrativní budova byla zachovalá, měla v přízemí 3,6 m široký, dřevěnými hranolky vydlážděný průjezd. Vpravo se nacházelo kamenné schodiště, vedoucí až k půdě, spočívající na železných nosnících. Jedna 7 x 7,3 m veliká kancelář vedle dvou malých kanceláří a závodní koupelny. Kancelářské místnosti měly tvrdou prkennou podlahu a strop byl klenut na železných nosnících. Vytápěny byly pomocí nízkotlaké páry. Instalovaná okna byla dvojité. Vlevo od průjezdu se nacházel byt, který se skládal z předsíně, kuchyně a pokoje. Instalace oken a vytápění bylo stejné jako v předcházejícím případě. S bytem v přízemí hraničila bednárna, jejíž podlahu tvořily dřevěné hranolky. Vedle bedárny byly tři záchody, včetně jednoho pisoáru, napojeny na žumpu. Místnosti napravo i nalevo průjezdu byly podsklepeny kromě bedárny. Sklep, který se nacházel nalevo od průjezdu sloužil jako kotelna a skladiště paliv a vpravo byla ve sklepě instalována lisovna šťáv a kvasírna. Přirozené osvětlení sklepů bylo zajišťováno jednoduchými železnými okny. V prvním poschodí se nacházely dvě místnosti, ta vpravo od schodiště sloužila jako úpravna láhvového zboží a druhá, na levé straně, jako skladiště a umývárna láhví. Mansardová střecha byla krytá taškami. Všechny místnosti byly elektrifikovány a zásobeny teplou a studenou vodou. K dopravě břemen byl užíván výtah na ruční pohon.

Provozně skladovací objekt měl v přízemí a ve sklepě betonovou podlahu. Střecha zde byla rovná. V prvním poschodí se však nacházela podlaha dřevěná. Instalovaná okna byla jednoduchá, ze železa. Sklep byl s přízemím a prvním patrem spojen točitými železnými schody. K dopravě nákladů byl užíván výtah na ruční pohon. Přízemní místnosti sloužily jako výrobní a skladiště. Tam byla instalována dvojité železná okna. Vytápění bylo zajišťováno nízkotlakou párou. Otevřená kolna se dvěma dřevěnými garážemi a opravnou dílnou byla pokryta lepenkou a opatřena okapovými rourami. Do místností byla zavedena kanalizace a elektrické osvětlení.²⁹⁵

²⁹⁵ ZAO, fond Praděd, výroba likérů Just a spol., Krmov, karton 4, inv. č. 23. Závěrečné vyúčtování za celou dobu národní správy. Rozvaha neboli bilance (soupis majetku a kapitálu) a Oceňovací list pro oceňování konfiskovaných majetkových podstat.

8. Výrobní součástí Slezského lihovarského a nápojového průmyslu – učiněn konec nadějším rodiny Gesslerů

Podle vyhlášky ministryně výživy ze dne 21. června 1948 proběhla konfiskace firmy „Praděd“, továrna likérů Just a spol., Soudní ulice 1.²⁹⁶ Konfiskát získal Slezský lihovarský a nápojový průmysl, n. p. Opava, toho času Ostrava. Byl to již druhý podnik, který ovlivňoval likérku, spadající do sféry vlivu Československého průmyslu lihovarského a droždářského, n. p., se sídlem v Praze.²⁹⁷ Závěrečné vyúčtování za celou dobu národní správy bylo v Krnově sepsáno 2. února 1949.²⁹⁸

Vzhledem k tomu, že doposud nebyl uzavřen případ žadatelů o restituci, 23. března 1949 se k této vleklé kauze vyjádřil nový vlastník, v Ostravě úřadující, Slezský lihovarský a nápojový průmysl, n. p. Opava, v jehož kompetenci firma byla od výše uvedeného znárodnění. Ten hodlal uznat navrhuje stranu v případě, že by žadatelé o restituci předložili osvědčení o státní a národní spolehlivosti, vydané po únoru 1948. Vzhledem k bydlišti a povaze žadatelů, kteří nedisponovali českou národností, se takováto kauza stávala bezpředmětnou. Navrhovatelům byla vytknuta neznalost odpůrce, za kterého stále považovali Ottu Justa.

Část kladených staronových dotazů a požadavků již byla zkoumána a řešena dříve. Jednalo se např. o otázku udělení souhlasu k uplatnění restitučního nároku na pozůstalost po zemřelých veřejných společnících, nebo posouzení právoplatnosti vynětí majetku zemřelých společníků a původních majitelů z konfiskace.²⁹⁹ Národní podnik však přišel s novými překážkami. Korespondence, doklady a výpovědi svědků měly dokazovat, že bývalí majitelé závodu „Praděd“ nejen v soukromém, ale i obchodním a úředním styku používali výlučně němčinu. Pokračoval ještě tím, že podporovali německé kulturní, školní a společenské organizace všeho druhu. Zaměstnávali převážně na vedoucích místech

²⁹⁶ Petr, Pavel: Výrobní likérů firmy Siegfried Gessler v Krnově. In: Sborník bruntálského muzea, Bruntál 2004, s. 61.

²⁹⁷ ZAO, fond Praděd, výroba likérů Just a spol., Krnov, karton 2, inv. č. 13

²⁹⁸ ZAO, fond Praděd, výroba likérů Just a spol., Krnov, karton 4, inv. č. 23. Celkový obrát dle daňového přiznání za rok 1945 činil 489 098,--Kčs, následující rok 8 277 631,95 Kčs a v roce 1948 to bylo 10 940 702,--Kčs. Národní správce získal v roce 1945 odměnu ve výši 85 896,80 Kč, následující rok 135 500,--Kčs a v roce 1947 81 000,--Kčs.

²⁹⁹ Přes veškerá osvobození stále poukazováno na dekret č. 108/45 Sb.

výlučně osoby národnosti německé.³⁰⁰ V některých případech se podle tohoto obvinění jednalo i o členy henleinovských, případně nacistických organizací. Napomáhali tím germanizaci Krnova. Národní podnik prostřednictvím svého nepřátelského vyjádření vůči původním majitelům navíc navrhl, aby žadatelé nesli útraty tohoto řízení. Dále dodal, že není známo, že by předokupační majitelé podporovali české menšinové a celostátní organizace. Tímto bylo směřováno k obvinění ze skutkové podstaty přímé germanizace.

Proti tomu žadatelé restituce protestovali ve svém vyjádření z 4. června 1949. Navrhovatelé restituce již uvedli jako svého odpůrce místo Otty Justa Slezský lihovarský a nápojový průmysl, n. p. v Opavě, t. č. Ostrava. Odhodlali se tak učinit na základě výměru ministerstva výživy ze 4. května 1949, který byl jejich právnímu zástupci doručen až 24. května. Teprve tímto výměrem bylo s konečnou platností rozhodnuto, že firma Praděd, továrna Just a spol., byla v celém rozsahu znárodněna. Tedy až 24. května 1949 se firma dozvěděla o znárodnění, které ostatně proběhlo již 21. června 1948.

Protestem ze 4. června navrhovatelé zdůrazňovali, že jsou oprávněni k podání návrhu restituce a jejich majetek nepodléhá konfiskaci, jelikož jej pozbyli pod tlakem okupace v důsledku rasové perzekuce. Svou neznalost odpůrce zdůvodnili tím, že ještě 13. listopadu 1946 byl v pozemkové knize i ve firemním rejstříku v Opavě uveden jako majitel firmy Praděd, Otto Just.³⁰¹ Prohlásili, že za germanizaci nejde pokládat pouhou příslušnost k německé národnosti. Distancovali se od germanizačních snah. Argumentovali, že ve výběru zaměstnanců se musela odrazit skladba tehdejšího obyvatelstva. Podle sčítání lidu z roku 1920 měl totiž krnovský okres 95,53 % obyvatel německé národnosti.³⁰² Navíc vedení obchodního a úředního styku v němčině nebylo protizákonné. Za germanizaci navrhovatelé označili činnost, která usilovala o rozšíření německví za první republiky i dříve a mimořádnou podporu německých institucí. V tomto duchu by zaměstnavatelé vykonávali hospodářský nátlak na slovanské zaměstnance, aby posílali své děti do německých škol, aby se účastnili německého kulturního, sportovního nebo politického života, aby volili německé strany. Odpůrce však ve svém vyjádření nic takového o navrhovatelích netvrdil.

V protestním vyjádření oznámili navrhovatelé své upravené požadavky, které vyplývaly z nových okolností. Vzhledem ke znárodnění se rozhodli upravit svůj původní

³⁰⁰ Petr, Pavel: Výrobna likérů firmy Siegfried Gessler v Krnově. In: Sborník bruntálského muzea, Bruntál 2004, s. 61.

³⁰¹ ZAO, fond Praděd, výroba likérů Just a spol., Krnov, karton 2, inv. č. 13. Vyjádření navrhovatelů ze 4. června 1949 bylo podáno prostřednictvím jejich advokáta Kociána.

³⁰² Petr, Pavel: Výrobna likérů firmy Siegfried Gessler v Krnově. In: Sborník bruntálského muzea, Bruntál 2004, s. 61.

návrh. Usnesli se, že prodejní smlouva z 10. července 1940, uzavřená Karlem Kleinem, ředitelem v Opavě, jako správcem firmy Siegfried Gessler, mezi společníky Hanušem Gesslerem, Pavlem Gesslerem, Bertou Gogodičovou a Markétou Alžbětou Nanon Tomljevičovou, roz. Brancovou, na straně jedné a panem Ottou Justem, na straně druhé, je neplatná. Tímto jednáním tehdy pozbyli svůj majetek (nemovitosti, movitosti, právní pohledávky, hotovosti a zisk), za který, dle nového usnesení, žádali odškodnění na základě řízení o náhradě za znárodněný majetek.³⁰³

Dostatečně výmluvné je další stanovisko ve věci restitučního řízení z 28. června 1949.³⁰⁴ Slezský lihovarský a nápojový průmysl, n. p. Opava, t. č. Ostrava, opět poukázal na německý charakter firmy. Navíc namítl, že výnos ministra vnitra z roku 1946, podle kterého se konfiskace nevztahuje na Židy německé národnosti je buď nahrazen novým, nebo se praxe jeho provádění změnila od roku 1946.³⁰⁵ Vyřízení záležitosti bylo odsunuto na neurčito žádostí o další přezkum restitučního návrhu pozůstalosti.³⁰⁶

K výmazu firmy z firemního rejstříku Krajského soudu v Opavě došlo dne 9. září 1950.³⁰⁷

³⁰³ ZAO, fond Praděd, výroba likérů Just a spol., Krnov, karton 2, inv. č. 13. Úpravu svého návrhu odůvodnili ve vyjádření z 4. června 1949 zákonem ze dne 7. dubna 1948 č. 79/1948 Sb.

³⁰⁴ ZAO, fond Praděd, výroba likérů Just a spol., Krnov, karton 2, inv. č. 13. Vyjádření adresováno právnímu oddělení Československého průmyslu lihovarského a droždářského Praha, n. p.

³⁰⁵ Petr, Pavel: Výrobna likérů firmy Siegfried Gessler v Krnově. In: Sborník bruntálského muzea, Bruntál 2004, s. 61-62.

³⁰⁶ ZAO, fond Praděd, výroba likérů Just a spol., Krnov, karton 2, inv. č. 13.

³⁰⁷ Petr, Pavel: Výrobna likérů firmy Siegfried Gessler v Krnově. In: Sborník bruntálského muzea, Bruntál 2004, s. 62.

9. Závěr

Rozmach Gesslerovy likérky je nepřehlédnutelný. Ve své bakalářské práci jsem se pokusil popsat vývoj krnovské výroby likérů firmy Siegfried Gessler až do znárodnění v roce 1948. V počátečním období se jednalo o jednoduchou provozovnu, která vytvořila základ pro vznik úspěšné továrny likérů, vín a ovocných šťáv. Práce si nekladla za cíl postihnout veškeré okolnosti, jež souvisely s „firemním životem“. Úsilí o rozšíření platnosti ochranných známek za hranice Rakouska-Uherska doprovázela zvýšená aktivita na tomto poli. Zmíněná fáze, i problematika filiálek obecně, se řídila již odlišnými pravidly a v souvislosti s přítomností tamní konkurence představuje zvláštní téma. I existence dalších slezských závodů lihovarských vzbuzuje otázky. Takovýto tematický okruh již však přesahuje vytyčené téma práce a může být podnětem pro další výzkum.

Skutečnost, že výroba byla ve svém oboru respektována a vykazována mezi nejvýznamnějšími producenty není nikterak překvapivá. Likér Praděd vévodil neobyčejně pestrému sortimentu zboží a byl svým významem srovnatelný s Karlovarskou hořkou Jana Bechera.³⁰⁸ Zmíněné skutečnosti vedou k předpokladu, že uznání, kterému se továrna těšila, motivoval muzejní dokumentaci ke zvýšenému zájmu o tuto problematiku. Nestalo se tak, v muzejních sbírkách nejsou zastoupeny předměty, jejichž vznik by přímo souvisel s firmou „Praděd“. Slezské zemské muzeum v Opavě jen disponuje dobovou pohlednicí s tematikou příslušné ulice, která však není firemního původu a fotografií továrníkovy vily pozdějšího původu.³⁰⁹

Činnost krnovské firmy a proslulost jejích značek již upadla v zapomnění a sledovaná muzea přesto nejsou schopna věcnými doklady dokumentovat tyto proměny. V současném stavu muzejní dokumentace se spíše zapsal úpadek, který byl odstartován násilným přerušением rodinné tradice a vyústil v zánik podniku.³¹⁰ Její obraz předjímá dnešní stav chátrajícího komplexu na Šmeralově ulici.

³⁰⁸ Růžička, Karel: Průmyslová, obchodní a zemědělská ČSR v nejnovějších statistických datech. Mělník 1933, s. 68. Vyjmenovány „některé z větších závodů“ na výrobu kořalek s hlavním produktem.

³⁰⁹ Pohlednice „Jägerndorf Göbelgasse“, prošlá poštou 3. srpna 1917 (vlaková pošta Vídeň – Opava), zobrazující provozně administrativní budovu a továrníkovu vilu. Zieglerovo vydavatelství Krnov, fotografoval Louis Thiel. Fotografie vily Leo Westreicha byla pořízena Josefem Solnickým 21. dubna 1960. (Fotoarchiv SZM). Případné zastoupení firemních předmětů ve sbírkách SZM ověřováno 22. února 2005 u PhDr. Věry Křenovské z oddělení společenských věd.

³¹⁰ Ve sbírkách Městského muzea v Krnově nejsou předměty tohoto druhu zastoupeny. (Ověřováno u Mgr. Ludmily Markové, vedoucí muzea, 16. února 2005). Také Muzeum v Bruntále nespravuje zmíněné sbírkové

Muzea však často nemohou současný stav změnit, neboť nedisponují tolik potřebnými financemi. Někdy bezmocně sledují trh se starožitnostmi, na kterém se jedny z posledních exemplářů tohoto typu objevují.³¹¹ Přitom již bylo mnoho předmětů nenávratně zničeno v poválečné euforii, budovatelském nadšení či v nedávné minulosti (povodně) aj. Přesto se může předkládaná práce stát podnětem pro důslednější sbírkotvornou činnost.

Vzniklá situace poukázala na potřebu vyhledání jiných zdrojů. S jejich pomocí mohla být zjištěna existence autentických dokladů – firemních předmětů s vysokou dokumentární hodnotou. Díky laskavosti oslovených jednotlivců jsem mohl zpracovat informace, které vyplývají z jejich soukromých kolekcí.

S ohledem na tyto skutečnosti věřím, že předkládaná bakalářská diplomová práce zmírňuje výše popsanou disproporci a zohledňuje postavení továrny likérů; octa; vín a ovocných šťáv v rámci každodennosti sledovaného prostředí a doby.

předměty. (Ověřováno u Mgr. Květoslavy Hergethové, správkyňe společenskovoedních sbírek 17. února 2005).

³¹¹ Dle informací Václava Vinkla, Praha; nabídka Starožitnictví, Albrechtická ulice 25, Krnov.

10. Seznam použitých pramenů a literatury

Prameny

Zemský archiv Opava (dále jen ZAO), fond Praděd, výroba likérů Just a spol., Krnov, karton 1, inv. č. 1, 2, 4

ZAO, fond Praděd, výroba likérů Just a spol., Krnov, karton 2, inv. č. 5, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16

ZAO, fond Praděd, výroba likérů Just a spol., Krnov, karton 3, inv. č. 17, 18, 19, 20, 21, 22,

ZAO, fond Praděd, výroba likérů Just a spol., Krnov, karton 4, inv. č. 23, 24, 25, 27, 28, 29, 30.

Státní okresní archiv Bruntál, fond Okresní úřad Krnov, karton 742, inv. č. 1056

Slezské zemské muzeum v Opavě, fotoarchiv

Kräuterbüchlein. Praktische Ratschläge zur Verwendung unserer Heilkräuter. Opava, b. d.

Soukromé kolekce (Jaroslava Farky, Plzeň; Zdeňka Václavíka, Praha; Pavla Petra, Krnov; PhMr. Věry Kadlecové, Krnov) a nabídka starožitnictví, Albrechtická ulice 25, Krnov.

Literatura

1. Chytil, Alois: Chytilův úplný adresář Moravy a Slezska. Svazek I., část II. Slezsko. Praha 1925.

2. Kol. aut.: abc světových dějin. Praha 1967.

3. Kuča, Pavel a kol.: Otisky poutníka Ahasvera. Z historie židovské obce v oblasti Krnova, Bruntálu, Budišova nad Budišovkou a Osoblažska. Moravský Beroun 2002.

4. Kusánek, Jaroslav – Krejča, Jindřich: Atlas léčivých rostlín a lesných plodů. Martin 1982.

5. Macků, Jan – Krejča, Jindřich: Atlas léčivých rostlín. Bratislava 1964.

6. Mezerová, Ľubica a kol.: Seznam nemovitých kulturních památek okresu Bruntál. Ostrava-Bruntál 2000.

7. Myška, Milan a kol.: Historická encyklopedie podnikatelů Čech, Moravy a Slezska. Ostrava 2003.
8. Myška, Milan: Rozbřesk podnikatelů. Moravský Beroun 2000.
9. Ottův slovník naučný. Ilustrovaná encyklopedie obecných vědomostí, 16. díl. Praha 1900.
10. Petr, Pavel: Výrobna likérů firmy Siegfried Gessler v Krnově. In: Sborník bruntálského muzea, Bruntál 2004, s. 49-70.
11. Růžička, Karel: Průmyslová, obchodní a zemědělská ČSR v nejnovějších statistických datech. Mělník 1933.
12. Schulig, Heinrich: Ein Heimatbuch für die Bezirke Jägerndorf und Olbersdorf. Opava 1923.
13. Sitenský, František a kol.: Hospodářský slovník naučný, Díl IV. Praha 1924
14. Uhlíř, František: Těšínské Slezsko. Moravská Ostrava – Praha 1946.
15. Zapletal, Ladislav: Geografie města Krnova. Krnov 1969.

11. Seznam příloh

Obr. 1. Budova hotelu Tiroler (Slezský domov), v pozadí firemní budova postavená roku 1900, počátek 20. století. Nejzřetelnější okno patřilo výčepu lihových nápojů.

Soukromý archiv Pavla Petra.

Obr. 2. Tentýž pohled z října 2004, foto Pavel Petr

Obr. 3. Areál firmy s továrníkovou vilou, v pozadí Cvilín, 30. léta 20. století, soukromý archiv Pavla Petra.

Obr. 4. Areál firmy na hlavičkových papírech, výřez účtu s datem 12. července 1935.

Soukromá kolekce Pavla Petra.

Obr. 5. Pohled na budovy likérky směrem do centra města v šedesátých letech 20. století.

Výřez pohlednice vydané v březnu 1964, foto Arnošt Pustka, soukromá kolekce Pavla Petra.

Obr. 6. Obdobný pohled z října 2004, foto Pavel Petr

Obr. 7. Budova postavená roku 1889, říjen 2004, foto Pavel Petr

Obr. 8. Budova postavená roku 1900, září 2004, foto Pavel Petr

Obr. 9. Čelní pohled na budovu postavenou roku 1900, výkresová dokumentace uložena v ZAO, fond Praděd, výroba likérů Just a spol., Krnov, karton 4, inv. č. 26.

Obr. 10 Situační plán objektů z prováděcí výkresové dokumentace likérky z roku 1899 - hotel Tiroler (Slezský domov), firemní areál a továrníkova vila. Uložen v ZAO, fond Praděd, výroba likérů Just a spol., Krnov, karton 4, inv. č. 25.

Obr. 11 Reklamní smaltovaná cedule. Svého času k dispozici v prodejně starožitností v Krnově, Albrechtická ulice 25.

Obr. 12 Reklama v tisku. Uveřejněna v Unser Burgberg. Sonder = Ausgabe der „Illustrierten Heimatschau“. Werbeschrift für Schlesien und Nordmähren, 1936 (roč. 1), č. 1.

Obr. 13 Pozornost firmy. Kartička ze sběratelské série. Soukromá kolekce Pavla Petra, Krnov.

Obr. 14 Detail zrcadla, jehož čtvrtina byla vyhrazena reklamě firemní speciality. Od února 2005 k dispozici v prodejně starožitností v Krnově, Albrechtická ulice 25.

Obr. 15 Pojízdný odklápěcí bar. Uloženo v ZAO, fond Praděd, výroba likérů Just a spol., Krnov, karton 4, inv. č. 29.

- Obr. 16** Titulní list Ceníku továrny likérů z roku 1912. Zvětšeno - Ceník formátu A6 uložen v ZAO, fond Praděd, výroba likérů Just a spol., Krnov, karton 4, inv. č. 28.
- Obr. 17** Nabídka likéru Praděd v ceníku z roku 1912. Zvětšeno, uloženo tamtéž.
- Obr. 18** Nabídka kmínky a aromatického likéru India v ceníku z roku 1912. Zvětšeno, uloženo tamtéž.
- Obr. 19** Neobvyklá etiketa likéru Praděd. Soukromá kolekce Jaroslava Farky, Plzeň
- Obr. 20** Běžné etikety likéru Praděd. Soukromá kolekce Pavla Petra, Krnov.
- Obr. 21** Etikety ovocných likérů. Soukromá kolekce Pavla Petra, Krnov.
- Obr. 22** Etiketa Savana-Rum a Kraft-Bitter Likör. Soukromá kolekce Pavla Petra, Krnov.
- Obr. 23** Firemní faktura z roku 1915, část. Soukromá kolekce Pavla Petra, Krnov.
- Obr. 24** Firemní účtenky. Soukromá kolekce Pavla Petra, Krnov.

Obr. 1. Budova hotelu Tiroler (Slezský domov), nejzřetelnější okno patřilo výčepu
lihových nápojů, v pozadí firemní budova postavená roku 1900, počátek 20. století.

Obr. 2. Tentýž pohled z listopadu 2004

Obr. 3. Areál firmy s továrníkovou vilou, v pozadí Cvilín

Obr. 4. Areál firmy na hlavičkových papírech, 30. léta 20. století

Obr. 5. Pohled na firemní budovy směrem do centra města v šedesátých letech 20. století

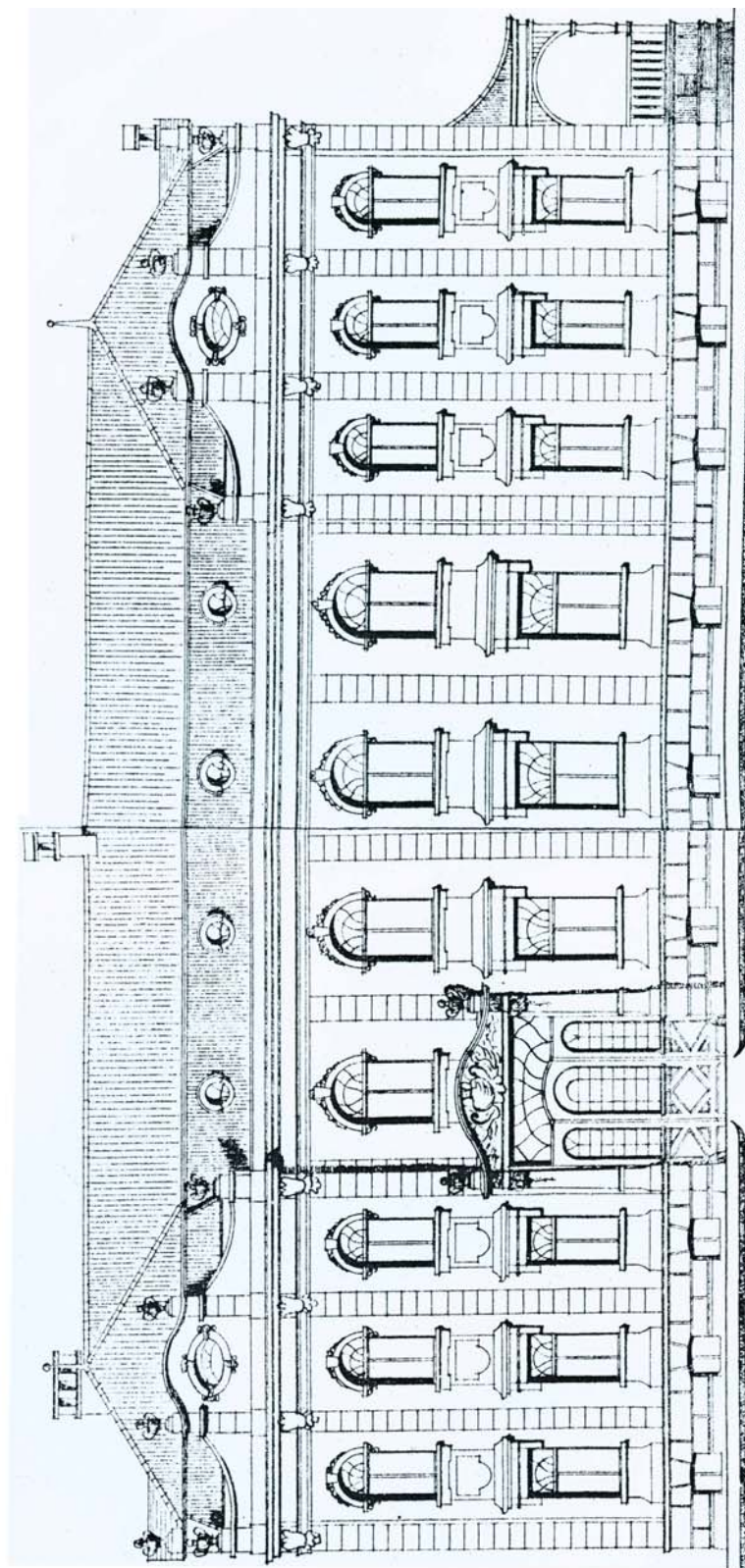
Obr. 6. Obdobný pohled z října 2004

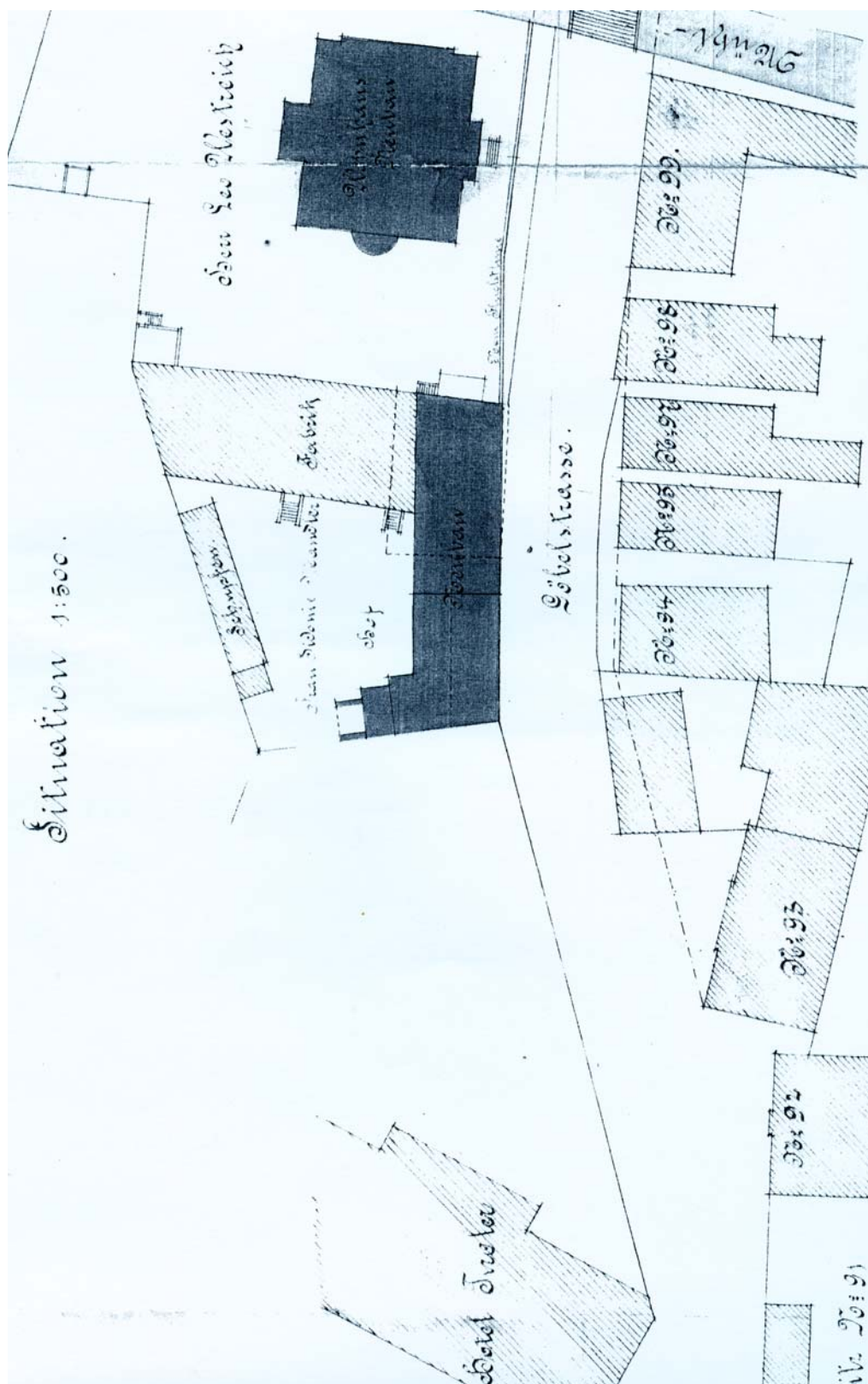
Obr. 7. Budova postavená roku 1889, foto: říjen 2004

Obr. 8. Budova postavená roku 1900, foto: září 2004

Obr. 9. Čelní pohled na budovu postavenou roku 1900, výkresová dokumentace

Obr. 10. Situační plán objektů z prováděcí výkresové dokumentace likérky z roku 1899- hotel Tiroler (Slezský domov), firemní areál a továrníkova vila sousedící s Mlýnským náhonem.

Obr. 11. Reklamní smaltovaná cedule

Obr. 12. Reklama v tisku

Obr. 13. Pozornost firmy

Obr. 14. Detail zrcadla, jehož čtvrtina byla vyhrazena reklamě firemní speciality.

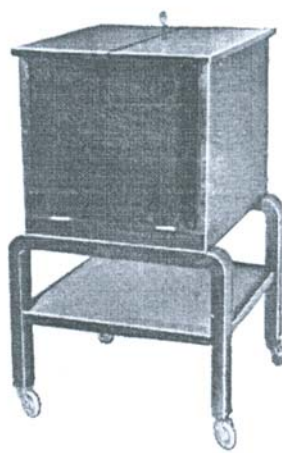
Obr. 15. Pojízdny odklápěcí bar

Obr. 16. Titulní list Ceníku továrny likérů z roku 1912

Obr. 17. Nabídka likéru Praděd v ceníku z roku 1912

Obr. 18. Nabídka kmínky a aromatického likéru India v ceníku z roku 1912

GESSLER BAR

Obr. 15. Pojízdný odklápěcí bar

R.u.k. Hoflieferant

SIEGFRIED GESSLER

„ALTVATER“
LIQUEUR-FABRIK

JÄGERNDORF

Österr.-Schlesien.

Obr. 16. Titulní list Ceníku továrny likérů z roku 1912

SIEGFRIED GESSLER k. u. k. Hof-Lieferant
JÄGERNDORF.

Preisgekrönte Spezialität.

Gesslers echter

„ALTIVATER“

Kräuter-Likör.

Preise in Kronen-Währung.

Ia. Qualität:

100 $\frac{1}{1}$ Liter-Bouteillen	K 360.—
100 $\frac{1}{1}$ Original-Bouteillen	» 225.—
100 $\frac{1}{2}$ » »	» 115.—
100 Reiseflakons mit Alumi- nium-Trinkbecher	» 85.—
100 Reiseflakons mit Schraube	» 68.—
100 $\frac{1}{10}$ Liter Pikkolo-Fläschchen	» 68.—
Offen im Fass oder Demijohn per 100 Liter	» 340.—

„Altivater“ Marque réservée:

Altgelagerte reservierte Marke in Tonkrügen.

100 $\frac{1}{1}$ Liter-Krüge	K 835.—
100 $\frac{1}{2}$ » »	» 440.—
100 $\frac{1}{4}$ » »	» 250.—

PREISE IN KRONENWÄHRUNG.

GESSLER'S EXPORT-KÜMMEL

Dieser feine aromatische Kümmel-Likör, von mir mit besonderer Sorgfalt aus holländischem auserlesenen grünen Kümmel-Samen mit feinstem Weinsprit destilliert, wirkt vorzüglich auf die Verdauung und kann als ein ausgezeichnetes hygienisches Mittel bestens empfohlen werden.

Preis per 100 L. offen im Fass oder	
Demijohn	K 235.—
100 Original Bouteillen	» 165.—
100 1/1 Liter-Bouteillen	» 250.—
100 1/2 » »	» 135.—
100 1/4 » »	» 80.—
100 Kabinett-Bout. à 1/1 Lit.	» 320.—
100 1/10 Lit.-Pikkolo-Fläsch.	» 68.—

„INDIA“ Kraft-Bitter.

Ein reiner Bitterer, dessen Aroma aus den seltensten Drogen Indiens gewonnen wird, ist dieses wahre Kräuter-Elixir kein nach der Schablone gearbeiteter Alltags-artikel, sondern das Produkt langjähriger Bemühungen, einen Bittern herzustellen, der jedem Gaumen entspricht. Tatsächlich ist dies ein die Verdauung förderndes Getränk, so manchem Magenübel zu steuern oder dessen Entstehung zu hindern.

Ia. Qual. pr. 100 L. offen im Fass	
oder Demijohn	K 245.—
100 Original-Bouteillen	» 200.—
100 1/1 Liter-Bouteillen	» 260.—
100 1/2 » »	» 145.—
100 1/4 » »	» 85.—
100 1/10 L.-Pikkolo-Fläsch.	» 68.—

Obr. 19 Neobvyklá etiketa likéru Praděd

Obr. 20 Běžné etikety likéru Praděd

Obr. 21 Etikety ovocných likérů

Obr. 22 Etiketa Savanna-Rum a Kraft-Bitter Likör

432

 SCHUTZ-MARKE.

Siegfried Gessler

K. u. K. HOF-LIEFERANT

ALTVATER-LIQUEUR-FABRIK

ÖSTERR. POSTSPARKASSEN-KONTO N° 2 520.
UNGAR. POSTSPARKASSEN-KONTO N° 3 046.
POSTSCHECK-KONTO Breslau I. N° 592.

TELEGRAMM-ADRESSE:
HOF-LIEFERANT GESSLER, JÄGERNDORF.
TELEPHON N° 5.

BUDAPEST
X. FELSŐ VASPÁLYA UTCA 33.

JÄGERNDORF
ÖSTERR.-SCHLESSEN.

MOCKER
PREUSSISCH-SCHLESSEN.

Pag. 299/1111.

Jägerndorf, den 3. Februar 1915
Ost. Schlesien.

 2h

Faktura für Frau Julie Teraben, Jägerndorf

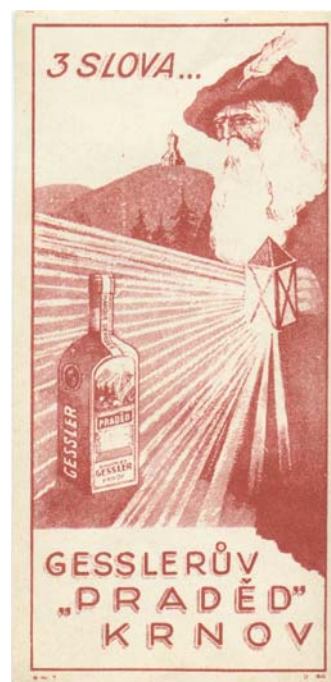
Ziel Monate, Akzept 8 Tage nach Empfang der Ware einzusenden, sonst gilt sofortige Barzahlung mit 2 % Skonto als vereinbart.

S.G. N°.	LITER	ORIG.-BOUT.		Zahlbar und klagbar in Jägerndorf in Kronenwähr.	
			Sandte auf Ihre durch Herrn Jäger erteilte Ordre, Rechnung und Gefahr per Boku		
		10/1	GESSLER'S ECHTER „ALTVATER“ KRÄUTER-LIQUEUR	228	22 80
		10/2	:	119	11 90
		10/2	Beherfl.	- 68	6 80
					41 50
			2 %		83

Zahlungen sind nur die die Gessler'sche

gndorf zum berechneten Preise zurückgenommen. re berücksichtigt.

Obr. 23 Firemní faktura z roku 1915

Obr. 24 Firemní účtenky